

Ulosottosääntelyn kehittäminen

Työryhmän mietintö

Ulosottosäätelyn kehittäminen

Työryhmän mietintö

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-273-8

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Ulosottosääntelyn kehittäminen Työryhmän mietintö

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:11		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Yhteisötekijä	Ulosottosääntelyn kehittäminen -työryhmä		
Kieli	suomi	Sivumäärä	172

Tiivistelmä

Työryhmän tavoitteena on ollut valmistella ehdotus tulojen ja sosiaaliturvaetuuksien ulosmittausta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi ja muiden mahdollisten ulosottomenettelyyn liittyvien muutostarpeiden toteuttamiseksi.

Työryhmä ehdottaa muutoksia ulosottokaareen, sosiaaliturvaetuuksia koskevaan lainsäädäntöön ja vakuutuslainsäädäntöön. Tulojen ulosmittausta koskeva sääntely ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Tuloista ulosmitattava määrä laskettaisiin uusien, nykyistä progressiivisempien laskentasääntöjen mukaan. Suojaisuus säilytettäisiin nykyisellä tasolla indeksitarkistettuna, ja vapaakuukausia koskeva sääntely kumottaisiin. Velallisen rahavaroista ulosmittauksen ulkopuolelle erotettava rahamäärä korotettaisiin. Lisäksi ehdotetaan muita pienempiä muutoksia palkan ulosmittausta ja muuta ulosottomenettelyä koskevaan sääntelyyn.

Työryhmä ehdottaa, että ulosmittauskielto koskisi vain sellaisia sosiaaliturvaetuuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen. Muussa tapauksessa etuuden ulosmitattavuus määräytyisi sen perusteella, ylittääkö etuuden määrä suojaisuuden määrän. Vakuutuslainsäädännön säännös, jolla rajoitetaan henki- ja eläkevakuutusten ulosmittausta, ehdotetaan kumottavaksi. Ulosottomiehelle ehdotetaan oikeutta käynnistää ulosmitatun henki- tai eläkevakuutuksen takaisinosto ja hakea vakuutuskorvausta.

Asiasanat	sosiaaliturva, ulosmittaus, ulosotto, velkaantuminen		
ISBN PDF	978-952-400-273-8	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/26600/2023	Hankenumero	OM155:00/2023
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-273-8		

Utveckling av utsökningsregleringen Arbetsgruppens betänkande

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden
2025:11

Tema

Betänkanden
och utlåtanden

Utgivare Justitieministeriet

Utarbetad av Arbetsgruppen för utveckling av utsökningslagstiftningen
Språk finska

Sidantal

172

Referat

Arbetsgruppen har haft som mål att bereda ett förslag till reform av lagstiftningen om utmätning av inkomster och socialskyddsförmåner och genomförande av andra eventuella ändringsbehov som hänför sig till utsökningsförfarandet.

Arbetsgruppen föreslår ändringar i utsökningsbalken, lagstiftningen om socialskyddsförmåner och lagen om försäkringsavtal. Det föreslås att regleringen gällande utmätning av inkomster revideras i sin helhet. Enligt förslaget ska det belopp av inkomsterna som ska utmätas räknas enligt nya beräkningsregler som är progressivare än de nuvarande. Skyddade beloppet hålls på nuvarande nivå och indexjusteras, medan regleringen om fria månader upphävs. Det belopp av gäldenärens medel som undantas från utmätning höjs. Dessutom föreslås andra mindre ändringar i regleringen av utmätning av lön och det övriga utsökningsförfarandet.

Arbetsgruppen föreslår att utmätningsförbudet ska gälla endast sådana socialskyddsförmåner som beviljas för ett bestämt ändamål som fastställs med stöd av pensions- och sociallagstiftningen. I övriga fall fastställs förmånens utmätningsbarhet på basis av huruvida förmånsbeloppet överstiger skyddsdelens belopp. Det föreslås att bestämmelsen i lagen om försäkringsavtal, med vilken utmätning av liv- och pensionsförsäkringar begränsas, upphävs. Enligt förslaget ska utmätningsmannen ges rätt att inleda återköp av en utmätt liv- eller pensionsförsäkring och ansöka om försäkringsersättning.

Nyckelord social trygghet, utmätning, utsökning, skuldsättning

ISBN PDF 978-952-400-273-8
Ärendenummer VN/26600/2023

ISSN PDF 2490-1172
Projektnummer OM155:00/2023

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-273-8>

Sisältö

Oikeusministeriölle	8
Esityksen pääasiallinen sisältö	11
1 Asian tausta ja valmistelu	12
1.1 Tausta	12
1.2 Valmistelu.....	13
2 Nykytila ja sen arviointi	14
2.1 Tulojen ulosmittaus.....	14
2.1.1 Määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus.....	14
2.1.2 Muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus	20
2.1.3 Helpotukset säännönmukaiseen ulosmittaukseen	20
2.1.3.1 Ulosmittauksen määrän rajoittaminen	21
2.1.3.2 Lykkäys ulosmittaukseen työllistymisen perusteella	22
2.1.3.3 Vapaakuukaudet	23
2.1.4 Helpotuksia koskevan sääntelyn arviointi kokonaisuutena	31
2.1.5 Elatusavun perintää koskeva säännös	33
2.2 Muut ulosottokaaren muutostarpeet	33
2.2.1 Ennakoilmoitus palkan ulosmittauksesta	33
2.2.2 Erottamisetu rahavarojen ulosmittauksessa	34
2.2.3 Maksusuunnitelma.....	36
2.2.4 Kuolinpesältä ulosmitattujen varojen tilittäminen.....	37
2.3 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus.....	38
2.4 Henki- ja eläkevakuutukseen perustuvien oikeuksien ulosmittaus.....	40
3 Tavoitteet	43
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	44
4.1 Keskeiset ehdotukset	44
4.1.1 Tulojen ulosmittaus.....	44
4.1.2 Muut ulosottokaaren muutokset.....	46
4.1.3 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus	47
4.1.4 Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaus.....	48
4.2 Pääasialliset vaikutukset	48
4.2.1 Vaikutusten arvioinnin perusteista	48

4.2.2	Vaikutukset velallisten ja velkojien asemaan	49
4.2.2.1	Tulojen ulosmittaus.....	49
4.2.2.2	Muut ulosottokaaren muutokset.....	61
4.2.2.3	Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus.....	63
4.2.2.4	Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus Ahvenanmaalla.....	66
4.2.2.5	Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaus.....	67
4.2.3	Vaikutus perintätulokseen	69
4.2.4	Työllisyysvaikutukset	71
4.2.5	Vaikutukset luottomarkkinoihin	71
4.2.6	Vaikutukset hallinnolliseen taakkaan	72
4.2.7	Vaikutukset julkiseen talouteen ja viranomaisten toimintaan.....	73
4.2.7.1	Vaikutus valtion ulosottomaksutuloihin	73
4.2.7.2	Vaikutus julkisoikeudellisille velkojille tilitettävään perintätulokseen.....	74
4.2.7.3	Vaikutus Ulosottolaitoksen työmäärään ja määrärahatarpeeseen	74
4.2.7.4	Vaikutukset Kansaneläkelaitokseen ja julkishallinnon palkan maksajiin	76
4.2.7.5	Vaikutus toimeentulotukimenoihin ja toimeentulotuen asiakasmääriin.....	77
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	79
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	79
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö.....	80
6	Säännöskohtaiset perustelut	83
6.1	Laki ulosottokaaren muuttamisesta	83
	1 luku Yleiset säännökset	83
	3 luku Yleiset menettelysäännökset.....	83
6.2	Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta	105
6.3	Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin kumoamisesta.....	106
6.4	Laki takuueläkkeestä annetun lain 35 §:n 1 momentin kumoamisesta	106
6.5	Laki kansaneläkelain 111 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta	107
6.6	Laki eläketukilakilain 23 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta	107
6.7	Laki opintotukilain muuttamisesta.....	108
6.8	Laki työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta.....	108
6.9	Laki vakuutuslainsäädännön muuttamisesta.....	109
7	Voimaantulo.....	111
8	Suhde talousarvioesitykseen	112
9	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	113

10 Lakiehdotukset	116
1. Laki ulosottokaaren muuttamisesta	116
2. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta	124
3. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin kumoamisesta	125
4. Laki takuueläkkeestä annetun lain 35 §:n 1 momentin kumoamisesta	126
5. Laki kansaneläkelain 111 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta	126
6. Laki eläketukilain 23 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta	127
7. Laki opintotukilain 44 §:n muuttamisesta	127
8. Laki työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta	128
9. Laki Vakuutusopimuslain 54 §:n kumoamisesta	129
11 Rinnakkaistekstit	130
Laki Ulosottokaaren muuttamisesta	130
2. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta	148
Laki opintotukilain 44 §:n muuttamisesta	149
Laki Työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta	150
12 Lagsförslag	151
1. Lag om ändring av utsökningsbalken	151
2. Lag om ändring av 52 § i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner	160
3. Lag om upphävande av 25 § 1 mom. i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn	161
4. Lag om upphävande av 35 § 1 mom. i lagen om garantipension	161
5. Lag om upphävande av 111 § 1 och 2 mom. i folkpensionslagen	162
6. Lag om upphävande av 23 § 1 och 2 mom. i lagen om pensionsstöd	162
7. Lag om ändring av 44 § i lagen om studiestöd	163
8. Lag om ändring av 11 kap. 15 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa	163
9. Lag om upphävande av 54 § i lagen om försäkringsavtal	164
Liite. Arviomuistio varojen kohdentamisesta saatavan osille ulosottomenettelyssä	165
1 Muistion tausta ja tarkoitus	165
2 Nykytila	165
2.1 Varojen kohdentamista koskeva lainsäädäntö	165
2.2 Ulosottomenettely osana insolvenssioikeutta	166
3 Muutosehdotuksen arviointi	168
4 Työryhmän johtopäätös	171

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 12.1.2024 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen ulosotto-sääntelyn kehittämiseksi sekä seurantaryhmän seuraamaan ja arvioimaan työryhmän työtä. Ryhmien toimikaudeksi määrättiin 10.1.2024–31.1.2025.

Hankkeen tavoitteeksi asetettiin tulojen ulosmittausta koskevien ulosotto-kaaren säännösten uudistaminen siten, että ulosmittauksen laskentasäännöt olisivat nykyistä yksinkertaisemmat ja ulosmittauksen määrä asettuisi kaikissa tuloluokissa oikeudenmukaiselle tasolle. Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittausta koskevan sääntelyn osalta tavoitteeksi asetettiin sääntelyn yksinkertaistaminen ja sen varmistaminen, että eri etuuslajeja ei kohdella ulosmittauksessa eri tavalla ilman hyväksyttävää perustetta. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, olisiko ulosotto-kaaren muuttaminen muilta osin perusteltua ja olisiko mahdollisia muita säädös-muutoksia tarkoituksenmukaista valmistella tulojen ulosmittausta koskevan uudistuksen yhteydessä. Työryhmän tehtävänä oli valmistella tavoitteiden toteuttamiseksi ehdotus tarpeellisista ulosottokaaren ja muun lainsäädännön muutoksista. Säädösehdotus tuli laatia hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän työn pohjana oli 18.4.2023 julkaistu Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus-työryhmän mietintö. Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmän tuli tarkastella muun muassa suojaosuuden euromäärää, elatuksen varassa olevien henkilöiden huomioon ottamisen tapaa ja euromäärää sekä ulosmittausprosentteja eri tulotasoilla. Työryhmän tuli niin ikään arvioida vapaakuukausia ja ulosmittauksen määrän rajoittamista sekä elatusapuvelkojen perintää koskevien ulosottokaaren säännösten muutostarpeita.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin hallitusneuvos Terhi Salmela oikeusministeriöstä ja jäseniksi erityisasiantuntija Sami Korhonen oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Annika Juurikko sosiaali- ja terveysministeriöstä, finanssineuvos Jukka Mattila valtiovarainministeriöstä, johtava hallintovouti Riina Tammenkoski Ulosottolaitoksesta ja johtava kihlakunnanvouti Janne Nyman Ulosottolaitoksesta. Erityisasiantuntija Sami Korhonen toimi myös työryhmän sihteerinä. Työryhmän kokoonpano muuttui toimikauden aikana siten, että erityisasiantuntija Ritva Liukonen tuli hallitussihteeri Annika Juurikon tilalle sosiaali- ja terveysministeriön edustajaksi ajalle 1.7.2024–31.1.2025. Lisäksi työryhmän jäseneksi nimettiin

hallitusneuvos Anu Vahtola oikeusministeriöstä ajalle 9.9.2024–31.1.2025.

Työryhmän puheenjohtaja Terhi Salmela siirtyi oikeusministeriön hallitusneuvoksen tehtävästä Ulosottolaitokseen johtavaksi kihlakunnanvoudiksi 1.9.2024, mutta jatkoi työryhmän puheenjohtajana koko toimikauden ajan.

Oikeusministeriö asetti hankkeelle seurantaryhmän, jonka tehtävänä oli seurata ja arvioida työryhmän työtä säännöllisesti siten, että työryhmällä on työssään mahdollisuus harkintansa mukaan ottaa huomioon seurantaryhmässä esitetyt näkemykset. Seurantaryhmän puheenjohtajaksi nimettiin osastopäällikkö, ylijohtaja Antti Leinonen oikeusministeriöstä ja jäseniksi yksikönpäällikkö Merja Muilu oikeusministeriöstä, johtava asiantuntija Miia Kannisto Akava ry:stä, asiantuntija Santeri Suominen Elinkeinoelämän keskusliitto ry:stä, vanhusasiamies Irene Vuorisalo Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry:stä, johtava lakimies Antti Laitila Finanssiala ry:stä, juristi Mari Jaakkola Kansaneläkelaitoksesta, vaikuttamistyön päällikkö Tiina Vyyryläinen Kuluttajaliitto ry:stä, oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtaja Tapio Maakanen Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiristä, johtaja Minna Ahtiainen STTK ry:stä, päälakimies Timo Koskinen Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:stä, compliance officer / juristi Maija Karskela Suomen Perimistöimistojen Liitto r.y.:stä, professori Heikki Hiilamo Suomen velalliset ry:stä, lainsäädäntöasioiden päällikkö Tiina Toivonen Suomen Yrittäjät ry:stä, johtaja Minna Backman Takuusäätiö sr:stä, laskutus- ja perintäpäällikkö Janne Tammi Työeläkevakuuttajat TELA ry:stä, hankevastaava Ritva Kurkinen Työttömien Keskusjärjestö ry:stä, valtakunnanvouti Veikko Minkkinen Ulosottolaitoksesta, johtava veroasiantuntija Seija Kareinen Verohallinnosta, professori Tuula Linna Helsingin yliopistosta ja yliopistonlehtori Anssi Kärki Lapin yliopistosta. Seurantaryhmän sihteerinä toimi erityisasiantuntija Sami Korhonen.

Seurantaryhmän kokoonpano muuttui toimikauden aikana siten, että osastopäällikkö, ylijohtaja Antti Leinosen tilalle seurantaryhmän puheenjohtajaksi tuli yksikönpäällikkö Merja Muilu ajalle 20.8.2024–31.1.2025 ja oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtaja Tapio Maakasen tilalle seurantaryhmän jäseneksi tuli johtava yleinen edunvalvoja Olli-Pekka Seppänen ajalle 1.9.2024–31.1.2025. Lisäksi vaikuttamistyön päällikkö Tiina Vyyryläisen tehtävä seurantaryhmän jäsenenä Kuluttajaliitto ry:n edustajana päättyi 5.8.2024.

Työryhmän työn tukena oli Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) yhteydessä itsenäisenä yksikkönä toimiva Datahuone. Datahuone tarjosi muun muassa asiantuntemustaan valmistelutyössä hyödynnettyihin rekisteriaineistoihin liittyen ja tuotti määrällisiä arvioita työryhmän esittämien muutosvaihtoehtojen vaikutuksista. Työryhmä sai Datahuoneelta apua myös mietinnössään esitettyjen taulukoiden ja kuvaajien tuottamisessa. Työryhmä kuuli Datahuoneen tutkijoita kokouksissaan

yhteensä kolme kertaa, ja lisäksi vaikutustenarviointia tehtiin oikeusministeriön virkamiesten ja Datahuoneen tutkijoiden välisenä jatkuvana yhteistyönä. Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaukseen liittyvien kysymysten osalta työryhmä kuuli yliopistonlehtori Anssi Kärkeä Lapin yliopistosta.

Työryhmä tunnisti tarpeen muuttaa ulosottoselvityksen tekemistä koskevaa sääntelyä siten, että ulosottoselvitys olisi laajemmin mahdollista tehdä etäyhteyksiä hyödyntäen. Työryhmän aikataulu ei kuitenkaan mahdollistanut asian riittävää selvittämistä ja siihen liittyvien ehdotusten laatimista, minkä vuoksi työryhmä rajasi sanotut muutostarpeet työnsä ulkopuolelle.

Työryhmä arvioi lisäksi muutosehdotusta, jonka mukaan ulosottoon kertyneiden varojen kohdentamista tulisi muuttaa siten, että varat kohdennettaisiin ensi sijassa saatavan pääomalle ja vasta sen jälkeen koroille ja kuluille. Työryhmä ei pitänyt perusteltuna valmistella lainsäädäntömuutoksia, joilla velalliselle edullisempi kohdentamisjärjestys toteutettaisiin ulosottomenettelyssä. Työryhmä laati aiheesta erillisen perustelumuistion.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä sekä varojen kohdentamista koskevan muistion oikeusministeriölle.

Helsingissä 31 päivänä tammikuuta 2025

Terhi Salmela

Sami Korhonen

Ritva Liukonen

Jukka Mattila

Riina Tammenkoski

Janne Nyman

Anu Vahtola

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulosottokaarta sekä muutettavaksi tai kumottavaksi ulosmittauksen kieltäviä säännöksiä laista Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista, laista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta, laista takuueläkkeestä, kansaneläkelaista, eläketukilaista, opintotukilaista, työttömyysturvalaista ja vakuutusopimuslaista. Ehdotukset perustuvat oikeusministeriön asettaman työryhmän työhön.

Esityksessä ehdotetaan palkan ulosmittausta koskevan sääntelyn uudistamista kokonaisuutena. Palkasta ulosmitattava määrä laskettaisiin uusien, nykyistä progressiivisempien laskentasääntöjen mukaan. Suojaosuus säilytettäisiin nykyisellä tasolla indeksitarkistettuna, ja vapaakuukausia koskevan sääntely kumottaisiin. Velallisen rahavaroista ulosmittauksen ulkopuolelle erotettavaa rahamäärää korotettaisiin. Lisäksi ehdotetaan muita pienempiä muutoksia palkan ulosmittausta ja muuta ulosottomenettelyä koskevaan sääntelyyn.

Esityksessä ehdotetaan, että ulosmittauskielto koskisi vain sellaisia sosiaaliturvatuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen. Vakuutusopimuslain säännös, jolla rajoitetaan henki- ja eläkevakuutusten ulosmittausta, kumottaisiin. Ulosottomiehelle säädettäisiin oikeus käynnistää ulosmitatun henki- tai eläkevakuutuksen takaisinosto ja hakea vakuutuskorvausta.

Ehdotus liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa olevaan kirjaukseen tulojen ulosmittauksen yksinkertaistamisesta ja muiden muutostarpeiden selvittämisestä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2028. Uudistuksen vaatimien tietojärjestelmämuutosten vuoksi laki voi kuitenkin tulla voimaan aikaisintaan yhden vuoden kuluttua sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Palkan ulosmittausta koskevan sääntelyn pääpiirteet ovat peräisin vuoden 1973 ulosottolain uudistuksesta. Sääntelyyn tehtiin merkittävä muutos vuonna 1988, kun työeläkkeet säädettiin ulosmittauskelpoisiksi ja käyttöön otettiin pääsääntöä lievempi tulorajaulosmittaus. Ulosmittausta kevennettiin edelleen vuonna 1997 ottamalla käyttöön vapaakuukausijärjestelmä. Vuoden 2006 lainsäädäntömuutoksella palkan ulosmittausta koskeva sääntely sai pitkälti nykyisen muotonsa. Suurituloisilta velallisilta ulosmitattavaa osuutta kasvatettiin säätämällä heitä koskevasta progressiivisesta laskentasäännöstä. Pienituloisten velallisten ulosmittausta puolestaan kevennettiin pienentämällä suojaosuuden ylittävistä tuloista ulosmitattavaa määrää. Sääntelyyn tehtiin muitakin velallisen asemaa parantaneita uudistuksia, kuten otettiin käyttöön mahdollisuus lykätä ulosmittauksen aloittamista pitkän työttömyyden perusteella. Viime vuosina palkan ulosmittaussääntelyä on kehitetty entistä velallismyönteisempään suuntaan nostamalla merkittävästi suojaosuuden määrää ja lisäämällä velallisille annettavia vapaakuukausia.

Palkan ulosmittausta koskevaa sääntelyä ei ole vuoden 2006 uudistuksen jälkeen arvioitu kokonaisuutena. Kokonaistarkastelulle on tarve, koska sääntely on ollut voimassa kauan ja siihen tehdyt osittaisuudistukset ovat tehneet kokonaisuudesta monimutkaisen. Myös toimintaympäristö on merkittävästi muuttunut. Kotitalouksien velkaantumisaste on kohonnut, maksuhäiriöisten henkilöiden määrä kasvanut ja ylivelkaantumisesta tullut merkittävä yhteiskunnallinen ongelma. Ylivelkaantumiskehitykseen on vaikuttanut voimakkaasti lisääntynyt ja monipuolistunut luottotarjonta.

Oikeusministeriö on julkaissut 18.4.2023 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus-työryhmän mietinnön (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-691-0>). Mietinnössä ehdotettiin tulojen ulosmittausta koskevien säännösten uudistamista sekä muutoksia sosiaaliturvaetuuksien ulosmitattavuuteen. Työryhmän ehdotuksen mukaan tulojen ulosmittauksen laskentasäännöt uudistettaisiin kokonaisuutena mietinnössä hahmotellun mallin mukaisesti. Vaikutusten kattavampi arviointi ja laskentasääntöjen yksityiskohtien tarkentaminen jätettiin mietinnön jälkeisessä jatkotyössä tehtäväksi. Lisäksi työryhmä ehdotti, että sosiaaliturvaetuslajien vaikutusta ulosmitattavuuteen vähennettäisiin siten, että ulosmittauskiellosta säädettäisiin vain niiden etuuksien osalta, jotka myönnetään eläke- tai

sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen. Muiden etuuksien ulosmittavuus määräytyisi työryhmän ehdotuksen mukaan ainoastaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä suojaosuuden määrän.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaan tulojen ulosmittausta yksinkertaistetaan ja varojen kohdentamista ja muutostarpeita ulosotossa selvitetään. Velallisten käyttöön jäävien tulojen riittävydestä huolehditaan säilyttämällä ulosoton suojaisuus nykyisellä tasolla, kunnes jatkotoimista on päätetty. Suojaosuuden tasokorotuksen voimassaoloa jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti 1.1.2024 voimaan tulleella lailla ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n muuttamisesta (1078/2023).

Oikeusministeriö asetti 12.1.2024 hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi työryhmän valmistelevaan ehdotuksen ulosottosäätelyn kehittämiseksi sekä seurantaryhmän seuraamaan ja arvioimaan työryhmän työtä. Ryhmien toimikaudeksi määrättiin 10.1.2024–31.1.2025.

1.2 Valmistelu

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana 17 kertaa. Työryhmän työn tukena oli Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) yhteydessä itsenäisenä yksikönä toimiva Datahuone. Datahuone tarjosi muun muassa asiantuntemustaan valmistelutyössä hyödynnettyihin rekisteriaineistoihin liittyen ja tuotti määrällisiä arvioita työryhmän esittämien muutosvaihtoehtojen vaikutuksista. Työryhmä kuuli Datahuoneen tutkijoita kokouksissaan yhteensä kolme kertaa, ja lisäksi vaikutustenarviointia tehtiin oikeusministeriön virkamiesten ja Datahuoneen tutkijoiden välisenä jatkuvana yhteistyönä. Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaukseen liittyvien kysymysten osalta työryhmä kuuli yliopistonlehtori Anssi Kärkeä Lapin yliopistosta.

Seurantaryhmä kokoontui toimikautensa aikana neljä kertaa. Seurantaryhmä seurasi ja arvioi työryhmän työtä säännöllisesti. Työryhmä otti työssään huomioon seurantaryhmässä esitetyt näkemykset harkintansa mukaan.

Valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hankkeet-ja-saadostvalmistelu> tunnuksella OM155:00/2023.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Tulojen ulosmittaus

Palkan ulosmittauksesta säädetään ulosottokaaren 4 luvun 45–54 §:ssä ja palkan ulosmittauksessa noudatettavasta menettelystä 56–58 §:ssä. Palkkaa koskevia säännöksiä sovelletaan ulosottokaaren 4 luvun 2 §:n 2 momentin nojalla myös eläkkeeseen, sairauspäivärahaan ja muihin sellaisiin palkan sijasta maksettaviin toimeentuloetuuksiin ja korvauksiin, joiden ulosmittausta ei ole kielletty. Jatkossa tässä esityksessä tarkoitetaan palkan ulosmittauksella kaikkien niiden tulojen ulosmittausta, joihin palkkaa koskevia ulosottokaaren säännöksiä sovelletaan.

2.1.1 Määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus

Määräajoin maksettavista tuloista ulosmitattavan määrän laskemisessa määritellään velalliselle *suojaosuus* sekä niiden tulojen määrä, joista ulosottopidätys lasketaan eli velallisen *tulopohja*. Jos tulopohjaan kuuluvien tulojen yhteismäärä on enintään suojaosuuden määrä, tuloista ei tehdä ulosmittausta.

Velallisen tulopohjaan kuuluvat kaikki velallisen saamat palkat ja luontoisedut sekä ulosmittauskelpoiset ja ulosmittauskelvottomat eläkkeet ja muut palkan sijasta maksettavat toimeentuloetuedet. Velallisen tulopohjaa laskettaessa tuloista vähennetään veron ennakonpidätys sekä velallisen maksettava työeläkemaksu ja työttömyysvakuutusmaksu eli tulot huomioidaan ulosottopidätystä laskettaessa nettomääräisinä.

Suojaosuus koostuu kahdesta osasta: velallisen itsensä osalta laskettavasta osuudesta ja velallisen elatuksen varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta laskettavasta osuudesta. Suojaosuudesta säädetään ulosottokaarella ja sen määrä tarkistetaan oikeusministeriön asetuksella vuosittain kansaneläkeindeksin muutosta vastaavasti. Vuonna 2024 velallisen osalta laskettava suojaosuus oli 976,80 euroa kuukaudessa ja elatuksen varassa olevan henkilön osalta 285,60 euroa kuukaudessa.

Velallisen elatuksen varassa olevana voidaan ulosottomenettelyssä ottaa huomioon velallisen puoliso, oma lapsi ja puolison lapsi. Puolisolla tarkoitetaan sekä avio- että avopuolisoa. Ulosottokaarella säädetty elätettävien piiri on näin ollen varsin

laaja. Suojaosuutta voivat korottaa sellaiset henkilöt, joita kohtaan velallisella ei ole lakiin perustuvaa elatusvastuuta. Elatusvastuusta säädetään Suomessa ainoastaan aviopuolisoiden osalta avioliittolaissa (234/1929) ja omien lasten osalta laissa lapsen elatuksesta (704/1975). Avopuolison rinnastaminen aviopuoliso on yleistä myös sosiaaliturvaetuksia koskevassa lainsäädännössä, mutta etuussääntely ei ole puolisoon liittyvien vaikutusten osalta yhtenäinen. Ulosottokaaren avopuoliso lisättiin elatuksen varassa olevaksi 1.1.2007 voimaan tulleella lainmuutoksella. Avopuolison rinnastamista aviopuolisoon perusteltiin tuolloin yhteiskunnassa ja muussa lainsäädännössä tapahtuneilla muutoksilla.

Ulosottokaaren sääntelyä voidaan pitää poikkeuksellisenä siltä osin, kun puolison lapsi korottaa suojaosuuden määrää. Velallisella ei ole lakiin perustuvaa elatusvastuuta suhteessa puolison lapseen. Sääntely voi johtaa tilanteeseen, jossa velalliselta peritään ulosottomenettelyssä omaa lasta koskevaa elatusapuvelkaa, mutta tuloista ei voida toimittaa ulosmittausta tai ulosmittaus toimitetaan määrältään pienempänä sen vuoksi, että velallisen kanssa samassa taloudessa asuva puolison lapsi korottaa suojaosuuden määrää. Tältä osin sääntelyä voidaan pitää epätarkoituksenmukaisena.

Suojaosuuden määrä on ollut aikaisempaa korkeammalla tasolla vuoden 2023 alusta lukien, jolloin siihen tehtiin väliaikaisella lailla merkittävä tasokorotus vuoden 2023 ajaksi. Tasokorotuksen voimassaoloa jatkettiin vuoden 2024 alusta voimaan tulleella toistaiseksi voimassa olevalla lailla. Tasokorotuksella velallisen itsensä osalta laskettava suojaosuuden määrä nostettiin takuueläkkeen tasolle. Ennen tasokorotusta suojaosuus oli vuonna 2022 velallisen itsensä osalta 696 euroa kuukaudessa. Suojaosuuden väliaikaisen korottamisen taustalla oli Suomen talouden tilaa ja näkymää merkittävästi muuttanut Venäjän sota Ukrainassa. Tarkoituksena oli lisätä velallisten käyttöön jäävien tulojen määrää ja siten tukea heidän ostovoimaansa poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti suojaosuuden tasokorotuksen voimassaoloa jatkettiin velallisten käyttöön jäävien tulojen riittävyyden varmistamiseksi toistaiseksi voimassa olevalla lailla siihen saakka, kunnes jatko-toimista on päätetty.

Suojaosuudella on keskeinen merkitys voimassa olevassa tulojen ulosmittausjärjestelmässä. Suojaosuuden määrä määrittää ensiksi sen, miltä tulotasolta ulosmittaus aloitetaan. Toiseksi suojaosuuden määrä vaikuttaa siihen, minkä laskentasäännön mukaan velallisen palkan ulosmittaus lasketaan. Jos velallisen nettopalkka on yli suojaosuuden ja enintään kaksi kertaa suojaosuus, velallinen kuuluu *tulorajaulosmittauksen* piiriin. Tulorajaulosmittauksessa palkasta ulosmitattava määrä lasketaan velallisen kannalta lievimmän laskentasäännön mukaan: suojaosuuden ylittävästä

nettopalkasta ulosmitataan tällöin kaksi kolmasosaa. Jos velallisen nettopalkka on yli kaksi kertaa suojaosuus ja enintään neljä kertaa suojaosuus, nettopalkasta ulosmitataan yksi kolmasosa. Jos velallisen nettopalkka on yli neljä kertaa suojaosuuden määrä, ulosmittaus tehdään ankarimman laskentasäännön mukaan: nettopalkasta ulosmitataan tällöin yksi kolmasosa neljä kertaa suojaosuuden määrää vastaavasta palkanosasta ja lisäksi neljä viidesosaa sen ylittävistä palkanosasta. Palkasta ulosmitataan kuitenkin enintään puolet.

Suojaosuuden määrällä on vaikutusta niiden velallisten tulojen ulosmittauksen määrään, joiden tulot ovat enintään kaksi kertaa suojaosuuden määrä (pientuloiset velalliset) tai yli neljä kertaa suojaosuuden määrä (suurituloiset velalliset). Tämä johtuu siitä, että näiden velallisten tulojen ulosmittaukseen sovelletaan laskentasääntöjä, joissa suojaosuuden ylittävistä tuloista tai neljä kertaa suojaosuuden ylittävistä tuloista ulosmitataan tietty osuus. Jos velallisen nettotulot ovat yli kaksi kertaa suojaosuuden määrä ja enintään neljä kertaa suojaosuuden määrä (keskituloiset velalliset), velallisen nettotuloista ulosmitataan yksi kolmasosa. Näiden velallisten osalta suojaosuuden määrä ei vaikuta ulosmitattavan määrän laskentaan. Käytännössä tämä voi tarkoittaa muun muassa sitä, ettei keskituloisen velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden määrä vaikuta ulosmittauksen määrään. Suurituloisen velallisen ulosmittauksen määrä sen sijaan voi vähentyä merkittävästikin elatuksensa varassa olevien henkilöiden perusteella.

Ulosmittauksen määrän laskentaa havainnollistetaan seuraavilla neljällä taulukolla, joissa kuvataan ulosmittauksen määrää eri tulotasoilla, jos velallisella ei ole yhtään elatuksen varassa olevaa henkilöä tai jos hänen elatuksensa varassa on yksi tai kaksi henkilöä. Mikäli velallisella olisi tätä enemmän elatuksen varassa olevia, suojaosuus kasvaisi kunkin elätettävän osalta 285,60 eurolla kuukaudessa. Esimerkeissä on käytetty vuoden 2024 suojaosuuden määriä.

Taulukko 1. Ulosmittauksen määrän laskeminen, jos velallisen nettopalkka on 1 600 euroa kuukaudessa.

Suojaosuudessa huomioidut henkilöt	Suojaosuus €	Ulosmittauksen laskenta €	Ulosmitattava määrä € (elätettävien vaikutus määrään €)
Velallinen yksin	976,80	$\frac{2}{3} *$ (1 600–976,80)	415,47
Velallinen + 1 elätettävä	1 262,40	$\frac{2}{3} *$ (1 600–1 262,40)	225,07 (-190,40)
Velallinen + 2 elätettävää	1 548,00	$\frac{2}{3} *$ (1 600–1 548,00)	34,67 (-190,40)

Taulukosta havaitaan, että nettotulojen ollessa 1 600 euroa ensimmäinen elatuksen varassa oleva henkilö pienentää ulosmittauksen määrää noin 190,40 euroa kuukaudessa ja toinen elatuksen varassa oleva henkilö pienentää ulosmittauksen määrää saman verran.

Taulukko 2. Ulosmittauksen määrän laskeminen, jos velallisen nettotulot ovat 2 000 euroa kuukaudessa.

Suojaosuudessa huomioidut henkilöt	Suojaosuus €	Ulosmittauksen laskenta €	Ulosmitattava määrä € (elätettävien vaikutus määrään €)
Velallinen yksin	976,80	$\frac{1}{3} *$ 2 000	666,67
Velallinen + 1 elätettävä	1 262,40	$\frac{2}{3} *$ (2 000–1 262,40)	491,73 (-174, 94)
Velallinen + 2 elätettävää	1 548,00	$\frac{2}{3} *$ (2 000–1 548,00)	301,33 (-190,40)

Taulukosta havaitaan, että nettotulojen ollessa 2 000 euroa ensimmäinen elatuksen varassa oleva henkilö pienentää ulosmittauksen määrää noin 174,94 euroa kuukaudessa ja toinen elatuksen varassa oleva henkilö pienentää ulosmittauksen määrää 190,40 euroa kuukaudessa.

Taulukko 3. Ulosmittauksen määrän laskeminen, jos velallisen nettotulot ovat 2 600 euroa kuukaudessa.

Suojaosuudessa huomioidut henkilöt	Suojaosuus €	Ulosmittauksen laskenta €	Ulosmitattava määrä € (elätettävien vaikutus määrään €)
Velallinen yksin	976,80	$\frac{1}{3} * 2\,600$	866,67
Velallinen + 1 elätettävä	1262,40	$\frac{1}{3} * 2\,600$	866,67 (-0,00)
Velallinen + 2 elätettävää	1548,00	$\frac{2}{3} * (2\,600 - 1\,548,00)$	701,33 (-165,34)

Taulukosta havaitaan, että nettotulojen ollessa 2 600 euroa ensimmäinen elatuksen varassa oleva henkilö ei vaikuta ulosmittauksen määrään, mutta toinen elatuksen varassa oleva henkilö pienentää ulosmittauksen määrää noin 165,34 euroa.

Taulukko 4. Ulosmittauksen määrän laskeminen, jos velallisen nettotulot ovat 5 100 euroa kuukaudessa.

Suojaosuudessa huomioidut henkilöt	Suojaosuus €	Ulosmittauksen laskenta €	Ulosmitattava määrä € (elätettävien vaikutus määrään €)
Velallinen yksin	976,80	$\frac{1}{3} * 3\,907,20 + \frac{4}{5} * (5\,100 - 39\,07,20)$	2 256,64
Velallinen + 1 elätettävä	1 262,40	$\frac{1}{3} * 5\,049,60 + \frac{4}{5} * (5\,100 - 5049,60)$	1 723,52 (-533,12)
Velallinen + 2 elätettävää	1 548,00	$\frac{1}{3} * 5\,100$	1 700 (-23,52)

Taulukosta havaitaan, että nettotulojen ollessa 5 100 euroa ensimmäinen elatuksen varassa oleva henkilö pienentää ulosmittauksen määrää 533,12 eurolla ja toinen elatuksen varassa oleva pienentää ulosmittauksen määrää 23,52 eurolla.

Edellä sanotut esimerkit osoittavat, että elatuksen varassa olevien henkilöiden vaikutus ulosmittauksen määrään vaihtelee sen mukaan, minkä laskentasäännön piiriin velallinen kuuluu ja muuttuuko hänen tuloihinsa sovellettava laskentasääntö suojaosuuden määrän muuttuessa. Elätettävien vaikutusta voidaan pitää sattumanvaraisena ja ainakin osaksi epätarkoituksenmukaisena. Erittäin suurituloisella velallisella vaikutus voi olla useita satoja euroja ja keskituloisella velallisella vaikutusta ei välttämättä ole lainkaan. Perustellumpaa olisi, että kukin elatuksen varassa oleva henkilö vaikuttaisi ulosmittauksen määrään kaikilla velallisilla lähtökohtaisesti saman verran.

Esimerkit osoittavat myös sen, että voimassa olevat laskentasäännöt ovat ainakin jossakin määrin monimutkaiset. Muun muassa eduskunnan lakivaliokunta on suojaosuuden väliaikaista korottamista koskevasta hallituksen esityksestä (HE 216/2022 vp) antamassaan mietinnössä (LaVM 15/2022 vp) todennut, että olisi perusteltua pohtia muun muassa mahdollisuuksia yksinkertaistaa ulosottojärjestelmän monimutkaisia laskentasääntöjä. Lisäksi lakivaliokunta on pitänyt merkittävänä epäkohtana sitä, ettei suojaosuuteen ehdotettu tasokorotus hyödytä kaikkia keskituloisia ulosmittausvelallisia. Suojaosuuden korottamista koskevassa hallituksen esityksessä todetulla tavalla suojaosuuden korottaminen keventää euromääräisesti eniten suurituloisten velallisten tulojen ulosmittausta. Koska suojaosuus vaikuttaa eri tavalla eri tuloluokkiin kuuluvien velallisten tulojen ulosmittauksen määrään, suojaosuutta korottamalla ei voida nykyjärjestelmässä kohdennetusti esimerkiksi keventää vain pienituloisimpien ulosmittausvelallisten tulojen ulosmittausta. Ulosmittauksen laskentasäännöt eivät mahdollista myöskään sitä, että kaikkien ulosmittausvelallisten tulojen ulosmittausta kevennettäisiin suojaosuutta korottamalla.

Voimassa olevat ulosmittauksen laskentasäännöt rakentuvat hyvin voimakkaasti suojaosuuden varaan. Keskituloisten velallisten osalta laskentasäännöt poikkeavat rakenteeltaan muiden velallisten tulojen ulosmittaukseen sovellettavista laskentasäännöistä, mikä johtaa siihen, että heitä kohdellaan ulosmittausjärjestelmässä jossain määrin eri tavalla kuin muita velallisia.

Tulojen ulosmittaus toteutetaan käytännössä ulosottomiehen tulojen maksajalle lähettämällä maksukielloilla. Maksukielto sisältää määräykset ulosottoon pidätettävän määrän laskemisesta ja velvoittaa tulon maksajan maksamaan pidätetyn summan ulosottomiehelle. Ulosottokaareissa ei tällä hetkellä säädetä erikseen tilanteista, joissa velallisella on yhtä aikaa useampia tulon maksajia. Nämä tilanteet on voimassa olevan lainsäädännön pohjalta ratkaistu lähtökohtaisesti siten, että suurimman tulon maksajalle lähetään maksukielto, jossa otetaan huomioon velallisen muualta saamat tulot. Tämä menettely ei kuitenkaan kaikissa tilanteissa

mahdollista säännönmukaisen määrän ulosmittaamista velallisen kokonaistuloista. Ongelmallisia ovat ainakin tilanteet, joissa velallisen tulot eri tulonmaksajilta vaihtelevat merkittävästi. Näitä tilanteita on pyritty ulosottokäytännössä ratkaisemaan esimerkiksi soveltamalla säännöstä muun kuin määrääjoin maksettavan palkan ulosmittauksesta. Tällöin velallisen yhdelle tulonmaksajalle on lähetetty maksukielto, jossa suojaosuus on otettu huomioon ja muille tulonmaksajille on lähetetty maksukielto, jossa ulosottopidätyksen määrä on yksi kolmasosa velallisen nettotulosta. Sääntelyn puuttuminen on johtanut epäyhtenäiseen käytäntöön, jota on tarpeen selkeyttää.

2.1.2 Muun kuin määrääjoin maksettavan palkan ulosmittaus

Muun kuin määrääjoin maksettavan palkan ulosmittaus toimitetaan siten, että palkasta jätetään ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa kustakin erästä. Jos velallisen palkka kuitenkin muodostuu keskimäärin niin suureksi, että määrääjoin maksettuna siitä ulosmitattaisiin ankarimman laskentasäännön mukaan, ulosmittaus toimitetaan myös muista kuin määrääjoin maksettavasta palkasta sanotun ankarimman laskentasäännön mukaisesti. Velallista on näissä tilanteissa kuultava.

2.1.3 Helpotukset säännönmukaiseen ulosmittaukseen

Palkan ulosmittauksen laskentasääntöjen on katsottu johtavan joissakin tilanteissa velallisen ja hänen perheensä toimeentulon kannalta liian ankaraan lopputulokseen. Tämän vuoksi ulosottokaareen on lisätty säännöksiä tapauskohtaisista helpotuksista, joita velallisille annetaan palkan ulosmittauksessa. Helpotukset ovat olennainen osa nykyistä palkan ulosmittausjärjestelmää ja merkitsevät ulosmittauksen tason tosiasiallista lievennystä. Helpotusten soveltaminen on 1990-luvun lopun jälkeen laajentunut koskemaan yhä suurempaa joukkoa velallisia, ja myönnettyjen helpotusten määrä on merkittävästi kasvanut. Kehitykseen ovat vaikuttaneet yhtäältä lainsäädäntömuutokset, mutta toisaalta myös oikeuskäytännön ja soveltamiskäytännön kehittyminen velallismyönteisempään suuntaan. Velallinen voi saada helpotusta palkan ulosmittaukseen siten, että ulosmittauksen määrää rajoitetaan säännönmukaisesta (UK 4:51), ulosmittauksen aloittamista lykätään (UK 4:51a) tai velalliselle myönnetään vapaakuukausia (UK 4:52 ja 53).

2.1.3.1 Ulosmittauksen määrän rajoittaminen

Mahdollisuus rajoittaa säännönmukaisen ulosmittauksen määrää oli olemassa jo ennen kuin vapaakuukausista säädettiin vuonna 1997. Voimassa olevan ulosotto-kaaren 4 luvun 51 §:n mukaan palkasta ulosmitataan toistaiseksi tai määrättynä aikana säännönmukaista pienempi määrä, jos velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden, velallisen maksaman elatusavun, tavanomaista suurempien tulonhankkimiskulujen tai muun erityisen syyn vuoksi olennaisesti heikentynyt. Määrän rajoittaminen ei edellytä tietyn määrääjan jatkunutta ulosmittausta, vaan pykälää voidaan soveltaa palkan ulosmittauksen alkamisesta lukien.

Ulosottomiehen tulee soveltaa säännöstä ulosmittauksen määrän rajoittamisesta viran puolesta. Käytännössä ulosottomiehellä ei yleensä ole tietoa rajoittamiseen oikeuttavasta erityisestä syystä, ellei velallinen itse ilmoita siitä ulosottomiehelle. Ulosoton tietojärjestelmästä saatavien tietojen perusteella lähes kaikki vuosina 2019–2023 tehdyt rajoittamispäätökset on tehty velallisen pyynnön perusteella. Lukumääräisesti rajoittamispyyntöjä on tehty vuosittain vähän, vaikkakin niiden määrä on ollut nouseva vuoteen 2023 saakka. Rajoittamishakemusten määrän putoaminen vuonna 2023 johtuu todennäköisesti vuoden alussa tapahtuneesta velallisen suojaosuuden nostosta sekä 1.5.2023 voimaan tulleesta vapaakuukausi-uudistuksesta. Seuraavassa taulukossa tarkastellaan ulosmittauksen rajoittamista hakeneiden velallisten määrää suhteessa toistuvaistulon ulosmittauksessa olleiden velallisten kokonaismäärään vuosina 2019–2023.

Taulukko 5. Rajoitusta hakeneiden velallisten määrä suhteessa toistuvaistulon ulosmittauksessa olleiden velallisten määrään 2019–2023

Vuosi	Velalliset, joilla toistuvaistulon ulosmittaus	Rajoitusta hakeneet velalliset	Rajoitusta hakeneiden osuus
2019	188 860	6 665	3,53 %
2020	190 718	10 458	5,48 %
2021	198 108	12 452	6,29 %
2022	205 379	15 915	7,75 %
2023	206 561	12 829	6,21 %

Ulosoton tietojärjestelmän tietojen perusteella kyseisellä ajanjaksolla noin 60 prosenttia tehdyistä rajoittamispäätöksistä on ollut myönteisiä. Myönteisissä rajoituspäätöksissä palkan ulosmittauksen rajoituksen keskimääräinen pituus on ollut tarkastellulla ajanjaksolla kolme tai neljä kuukautta, ja rajoituksen kuukausittainen suuruus on ollut keskimäärin 150–400 euroa. Yksittäisen rajoituspäätöksen pituus ei välttämättä kerro sitä, kuinka pitkään yksittäisen velallisen palkan ulosmittausta on tosiasiasa rajoitettu. Rajoitukset myönnetään tyypillisesti määräaikaisina, jotta rajoitusperusteen olemassaolo voidaan tarkistaa säännöllisin väliajoin. Jos rajoitusperuste on edelleen olemassa rajoituspäätöksen määräajan päättyessä, voidaan samalla perusteella tehdä uusi rajoituspäätös.

2.1.3.2 Lykkäys ulosmittaukseen työllistymisen perusteella

Mahdollisuus lykätä palkan ulosmittauksen aloittamista työttömyyden jälkeen otettiin käyttöön vuonna 2006, jolloin asiasta säädettiin ulosmittauksen rajoittamista koskevan ulosottokaaren 4 luvun 51 §:n 2 momentissa. Palkan ulosmittausta voitiin kyseisen säännöksen mukaan rajoittaa enintään neljä kuukautta työsuhteen alkamisesta, jos velallinen oli ennen ulosmittausta ollut pitkään työttömänä. Lisäksi lykkäyksen edellytyksenä oli, ettei hakijan maksunsaanti saanut olennaisesti vaarantua lykkäyksen takia. Tämä säännös kumottiin 1.2.2018 voimaan tulleella muutoksella (laki ulosottokaaren muuttamisesta 60/2018), jossa ulosottokaaren lisättiin oma pykälä palkan ulosmittauksen lykkäämisestä työllistymisen perusteella. Muutoksen tarkoituksena oli parantaa työttömien ulosottovelallisten kannustimia ottaa vastaan työtä ja tällä tavoin helpottaa ulosottovelallisten asemaa.

Voimassa olevan ulosottokaaren 4 luvun 51 a §:n 1 momentin mukaisesti velallisella on oikeus palkan ulosmittauksen lykkäämiseen työsuhteen alkaessa, jos velallinen on ennen työsuhteen alkua saanut työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettua työttömyysetuutta vähintään 258 päivältä ja jos velallinen uudessa työsuhteessaan kuuluisi tulorajaulosmittauksen piiriin. Lykkäyksen kesto on puolet alkaneen työsuhteen kestosta, kuitenkin enintään kuusi kuukautta. Lykkäystä ei myönnetä viran puolesta, vaan velallisen tulee erikseen pyytää lykkäystä työsuhteen alkaessa ja toimittaa selvitys lykkäyksen edellytysten täyttymisestä. Lykkäys voidaan jättää antamatta, jos velalliselle on aiemmin myönnetty lykkäys ja uusi lykkäys vaarantaisi olennaisesti hakijan maksunsaantioikeuden.

Velallisille, jotka eivät kuulu tulorajaulosmittauksen piiriin tai jotka eivät ole saaneet työttömyysetuutta 1 momentissa säädettyä aikaa, voidaan myöntää harkinnanvarainen lykkäys 2 momentin nojalla. Säännöksen esitöiden (HE150/2017) perusteella harkinnanvarainen lykkäys voidaan myöntää myös velalliselle, joka on tosiasiallisesti ollut pidemmän aikaa työttömänä, mutta joka ei syystä tai toisesta

ole saanut työttömyysetuutta. Harkinnanvarainen lykkäys voi kestää enintään puolet työsuhteen kestosta, ei kuitenkaan yli neljää kuukautta. Harkinnanvarainen lykkäys voidaan myöntää vain erityisen painavista syistä, jos hakijan maksunsaanti vaarantuu lykkäyksen perusteella olennaisesti tai jos työttömyys on kestänyt vain lyhyen ajan.

Ulosmittauksen lykkäystä hakeneiden velallisten määrä ei ole ollut vuositasolla erityisen suuri, mutta määrä on ollut nouseva vuoteen 2023 saakka. Vuonna 2023 lykkäystä hakeneiden velallisten määrä on laskenut, kuten ulosottokaaren 4 luvun 51 §:n mukaista rajoitusta hakeneiden velallisten määrä. Ulosottorekisterin tietojen perusteella vuosina 2019–2023 käsiteltiin yhteensä 16 786 lykkäyshakemusta. Samalla aikavälillä myönteisten lykkäyspäätösten määrä laski yli 50 prosentista 34 prosenttiin. Seuraavassa kuvaajassa tarkastellaan ulosmittauksen lykkäystä hakeneiden velallisten määrää suhteessa toistuvaistulon ulosmittauksessa olleiden velallisten kokonaismäärään vuosina 2019–2023.

Taulukko 6. Lykkäystä hakeneiden velallisten määrä suhteessa toistuvaistulon ulosmittauksessa olleiden velallisten määrään 2019–2023

Vuosi	Velalliset, joilla toistuvaistulon ulosmittaus	Lykkäystä hakeneet velalliset	Lykkäystä hakeneiden osuus
2019	188 860	936	0,50 %
2020	190 718	1 503	0,79 %
2021	198 108	2 487	1,26 %
2022	205 379	3 042	1,48 %
2023	206 561	1 706	0,83 %

2.1.3.3 Vapaakuukaudet

Erityisesti vuonna 1997 käyttöön otettu vapaakuukausijärjestelmä (laki ulosottolain muuttamisesta 378/1997) on ollut velallisten kannalta merkittävä pitkäkestoisen palkan ulosmittauksen lievennys. Vapaakuukausijärjestelmää säädettäessä sitä perusteltiin (HE 8/1997, s. 9) muun muassa sillä, että vuoden kestänyt suojaosuudella tai hieman sen ylittävällä summalla eläminen yleensä johti siihen, ettei esimerkiksi kotiin pystytty tekemään perushankintoja, koska kaikki käyttöön jäävä palkka kului ravintoon, vuokraan ja muihin perusmenoihin. Vapaakuukausia pidettiin perusteltuina myös esimerkiksi sellaisille hieman edellä sanottua

suurempituloisille velallisille, joiden käyttöön jäävistä varoista suurin osa kului välttämättömiin asumis- ja työmatkakuluihin ja joilla ei ollut oikeutta asumistukeen. Suojaosuus oli vapaakuukausijärjestelmää käyttöön otettaessa selvästi nykyistä matalammalla tasolla. Tuolloin voimassa ollut asetusta suojaosuudesta palkan ulosmittauksessa (1031/1989) oli tarkistettu vuoden 1994 alusta voimaan tulleella korotuksella, jonka mukaan suojaosuuden määrä oli 2 760 markkaa kuukaudessa velallisen itsensä osalta ja 990 markkaa kuukaudessa velallisen elatuksen varassa olevan henkilön osalta. Vuoden 2002 alusta suojaosuus tarkistettiin euromääräisenä siten, että se oli 540 euroa kuukaudessa velallisen itsensä osalta ja 196,80 euroa kuukaudessa velallisen elatuksen varassa olevan henkilön osalta.

Vapaakuukausisääntelyn yksi olennainen elementti on koko sen voimassaolon ajan ollut se, että vapaakuukausia annetaan vasta sen jälkeen, kun palkan ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti yhden vuoden ajan. Kyseessä on näin ollen helpotus niille velallisille, jotka ovat suhteellisen pitkään jatkuneen palkan ulosmittauksen kohteena.

Ilman hakijan suostumusta annettavien vapaakuukausien enimmäismäärä oli vuodesta 1997 vuoteen 2023 saakka enintään kolme vapaakuukautta vuodessa. Vuonna 2007 voimaan tulleella lainmuutoksella (laki ulosottolain muuttamisesta 469/2006) vapaakuukausien määrää tarkennettiin siten, että tulorajaulosmittauksen piirissä oleville velallisille säädettiin oikeus saada kaksi vapaakuukautta vuodessa viran puolesta. Tätä ennen vapaakuukausia oli myönnetty ainoastaan velallisen hakemuksen perusteella.

Koronaviruspandemian ja siihen liittyvien poikkeusolojen huomioon ottamiseksi vapaakuukausisääntelyä muutettiin 1.5.2020–31.12.2021 voimassa olleilla väliaikaisilla laeilla. Väliaikaisen sääntelyn tarkoituksena oli varmistaa, että pandemiasta ja poikkeusoloista johtuvat maksuvaikeudet voitiin ottaa paremmin huomioon ulosottomenettelyssä muun muassa vapaakuukausia myöntämällä. Vuoden 2023 toukokuun alusta voimaan tulleella ulosottokaaren pysyvällä muutoksella (laki ulosottokaaren muuttamisesta 1038/2022) lisättiin pienituloisille velallisille annettavia vapaakuukausien määrää ja säädettiin keskituloisille velallisille oikeus yhteen viran puolesta annettavaan vapaakuukauteen.

Voimassa olevan ulosottokaaren 4 luvun 52 §:n mukaan sen jälkeen, kun palkan ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden, ulosmittaus on keskeytettävä määräajaksi, jos ulosmittaus on toimitettu tulorajaulosmittauksena tai yhden kolmasosan ulosmittauksena, jos velallisen välttämättömät asumiskustannukset tai muut elinkustannukset ovat hänelle ulosmittauksen jälkeen jäävään määrään nähden korkeat tai jos keskeyttämiseen on erityinen syy.

Tulorajaulosmittauksen piiriin kuuluville eli pienituloisimmille velallisille annetaan voimassa olevan lain mukaan kolme vapaakuukautta vuodessa ilman pyyntöä. Tämän lisäksi pienituloiset velalliset voivat saada hakemuksesta vielä yhden vapaakuukauden, jos jokin muu laissa säädetty vapaakuukauden myöntämisperuste täyttyy. Velallisille, joiden tulojen ulosmittaus on toimitettu yhden kolmasosan ulosmittauksena, annetaan vuosittain yksi vapaakuukausi ilman pyyntöä. Lisäksi he voivat saada hakemuksesta enintään kaksi vapaakuukautta, jos jokin muu säädetty vapaakuukauden myöntämisperuste täyttyy. Suurituloiset velalliset, joiden tulojen ulosmittaus on toimitettu ankarimman laskentasäännön mukaan, eivät saa ulosottomenettelyssä automaattisesti vapaakuukausia, mutta jos jokin säädetty vapaakuukauden myöntämisperuste täyttyy, he voivat saada hakemuksen perusteella enintään kolme vapaakuukautta vuodessa. Käytännössä vapaakuukausien perusteiden täyttyminen on harvinaista silloin, kun kyseessä on suurituloinen velallinen.

Vuoden 2023 lainmuutos on johtanut myönnettyjen vapaakuukausien määrän huomattavaan kasvuun. Huomionarvoista on, että samana vuonna voimaan tullut suojaosuuden tasokorotus kevensi niin ikään tulojen ulosmittausta suurimmalla osalla velallisista. Suojaosuuden korottamisen vuoksi entistä suurempi osa velallisista on lievimmän tulorajaulosmittaussäännön piirissä ja siten oikeutettuja suurempaan vapaakuukausimäärään.

Seuraavaan taulukkoon on poimittu vapaakuukausipäätösten ja niihin liittyvien vapaakuukausien kappalemäärät vuosina 2008, 2011, 2014 sekä 2017–2023.

Taulukko 7. Vapaakuukausipäätösten ja niihin liittyvien vapaakuukausien määrä vuosina 2008, 2011, 2014 ja 2017–2023

Vuosi	Muuttuja	Velallisen pyyntö	Viran puolesta	Yhteensä
2008	Päätöksiä	3 922	23 448	27 370
	Vapaakuukausia	4 718	40 206	44 924
2011	Päätöksiä	6 201	27 129	33 330
	Vapaakuukausia	7 294	44 345	51 639
2014	Päätöksiä	7 430	34 566	41 996
	Vapaakuukausia	8 517	56 419	64 936
2017	Päätöksiä	18 819	39 424	58 243
	Vapaakuukausia	14 592	60 207	74 799
2018	Päätöksiä	24 144	100 211	124 355
	Vapaakuukausia	18 887	60 966	79 853
2019	Päätöksiä	32 431	124 771	157 202
	Vapaakuukausia	23 273	60 376	83 649
2020	Päätöksiä	42 840	138 434	181 274
	Vapaakuukausia	32 134	62 761	94 895
2021	Päätöksiä	47 985	138 190	186 175
	Vapaakuukausia	34 642	68 818	103 460
2022	Päätöksiä	53 735	135 688	189 423
	Vapaakuukausia	31 824	71 772	103 596
2023	Päätöksiä	48 164	213 547	261 711
	Vapaakuukausia	23 897	125 598	149 495

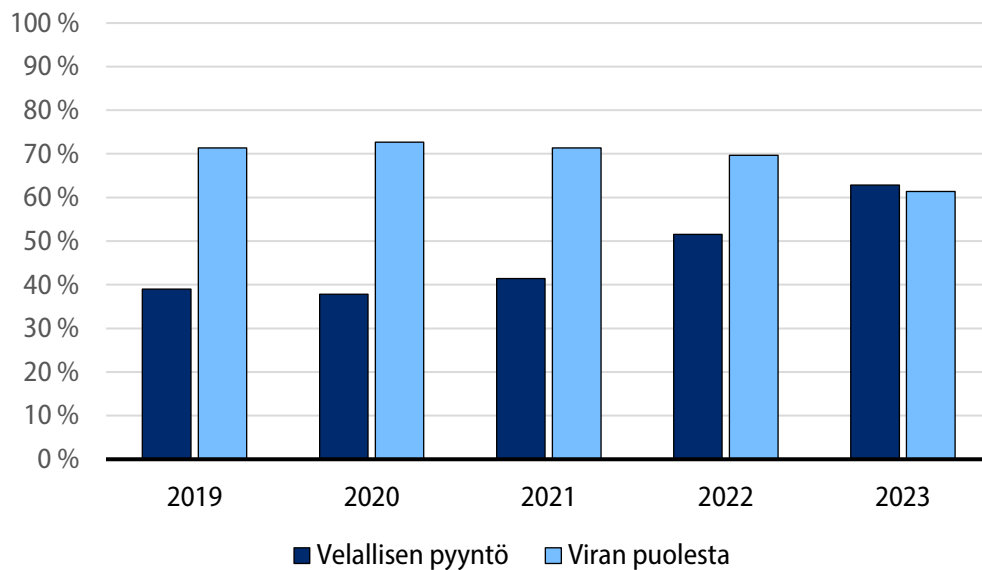
Vapaakuukausipäätösten ja vapaakuukausien määrät ovat olleet ainakin vuodesta 2007 lukien kasvusuunnassa ilman lainmuutoksiakin. Erityisen paljon määrät ovat kasvaneet vuoden 2023 lainmuutoksen seurauksena. Määrän kasvu on merkinnyt huomattavaa työmäärän kasvua Ulosottolaitoksessa samalla, kun sen henkilötyövuosimäärä on pienentynyt selvästi (vuonna 2009 htv oli 1 285 ja vuonna 2023 se oli 1 147). Sekä hakemusten perusteella että viran puolesta myönnettävillä vapaakuukausilla on merkittävä Ulosottolaitosta työllistävä vaikutus.

Ulosoton tietojärjestelmästä saatavien tietojen mukaan vapaakuukausipäätöksistä yli puolet on kielteisiä, eli päätöksiä, joilla vapaakuukautta ei myönnetä. Tietoja tarkasteltaessa on hyvä havaita, että viran puolesta myönnettävien vapaakuukausien osalta kielteisiksi päätöksiksi tilastoituvat ne, joissa ulosoton tietojärjestelmä ehdottaa virheellisesti vapaakuukauden myöntämistä ja ulosottomies hylkää virheellisen ehdotuksen.

Seuraava kuvaaja kuvaa kielteisten päätösten osuutta kaikista vapaakuukausipäätöksistä vuosina 2019–2023. Kuvaajasta havaitaan, että velallisen pyynnöstä tehdyt kielteiset päätökset ovat kasvaneet erityisesti vuonna 2023, jolloin viran puolesta myönnettäviä vapaakuukausia lisättiin lainsäädäntömuutoksella.

Kuvio 1. Kielteisten päätösten osuus kaikista vapaakuukausipäätöksistä.

Lähde: Ulosottorekisteri, VATT Datahuone

Vuonna 2023 vapaakuukausista noin 84 prosenttia myönnettiin viran puolesta ja noin 16 prosenttia velallisen hakemuksen perusteella. Velallisen hakemuksen perusteella myönnettyjen vapaakuukausien suhteellinen osuus oli suurempi ennen vuoden 2023 lainmuutosta. Vuonna 2022 vapaakuukausista noin 31 prosenttia myönnettiin velallisen hakemuksen perusteella.

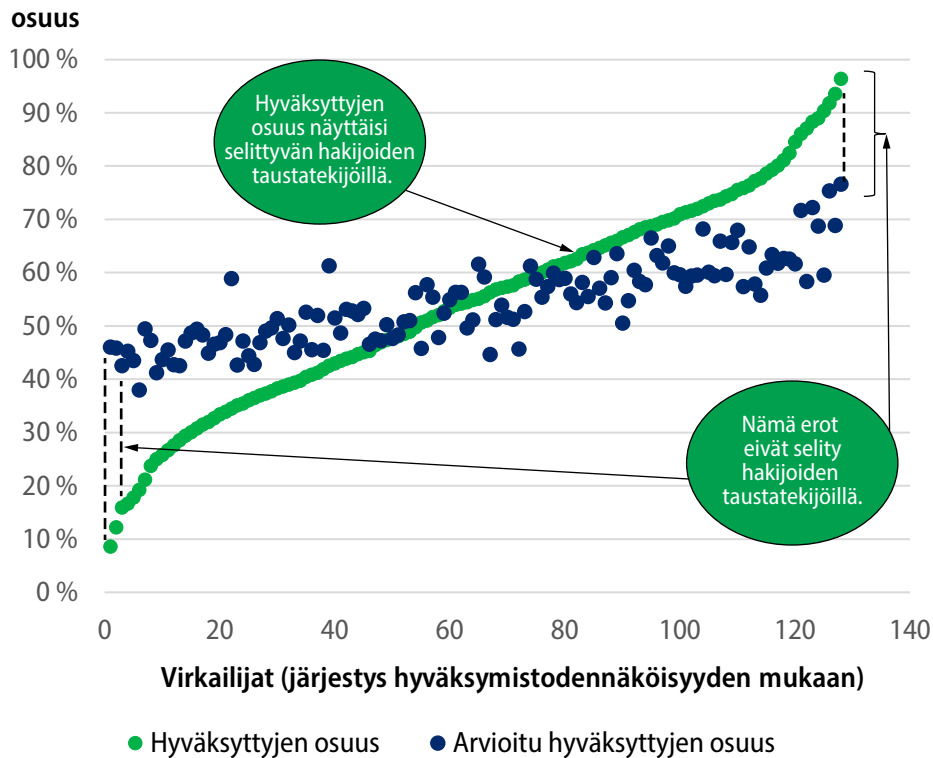
Siltä osin, kuin kyse on hakemuksen perusteella myönnettävistä vapaakuukausista, päätöksen tekeväle ulosottomiehelle jää tosiasiaa merkittävää harkintavaltaa, sillä laissa säädetyt vapaakuukausiperusteet ovat varsin avoimet. Perusteita ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena säätää nykyistä yksityiskohtaisemmiksi, jotta velallisten erilaiset tilanteet voidaan ottaa säännöstä sovellettaessa huomioon. Vapaakuukausipäätöksessä kyse on lainkäyttöpäätöksestä. Päätöksenteon lainkäyttöluonteen vuoksi on mahdollista, että ulosottomiesten ratkaisut saattavat saman tyyppisissäkin tilanteissa poiketa toisistaan.

Käytännössä velallisen saamien helpotusten määrään voi vaikuttaa hänen yhteydenottoaktiivisuutensa, tietoisuutensa helpotusmahdollisuuksista sekä kyvykkyytensä niiden hakemiseen ja pyyntöjen perusteleminen. Vapaakuukausipäätösten hyväksymistä selittäviä tekijöitä on tarkasteltu selvittämällä, miten tietyt velalliskohtaiset tekijät ovat yhteydessä hyväksymisen todennäköisyyteen, kun muiden tarkasteltujen tekijöiden taso vakioidaan. Tarkasteltuja tekijöitä ovat olleet ulosmittauksessa huomioon otettavat velallisen tulot, ikäluokka, sukupuoli, äidin-kieli, alaikäisten lasten määrä kotitaloudessa sekä korkein suoritettu koulutusaste. Tarkastelua on tehty kaikkien vuosina 2019–2022 jätettyjen vapaakuukausihakemusten perusteella. Yhteensä näitä hakemuksia oli 167 849 kappaletta.

Selkein vaikutus vapaakuukausien hyväksymisen todennäköisyyteen vaikuttaisi olevan velallisen ikäryhmällä. Hyväksyttyjen hakemusten osuus on huomattavasti suurempi iäkkäiden kuin nuorten joukossa, ja se kasvaa systemaattisesti nuoremasta ikäryhmästä vanhempaan. Kotitalouden lasten lukumäärän vaikutus on pieni, mutta johdonmukainen. Hyväksyttyjen hakemusten osuus on lapsiperheissä suurempi kuin taustatekijöiltään samankaltaisissa kotitalouksissa, joissa ei ole lapsia. Myös velallisen äidinkielellä on tarkastelun perusteella vaikutusta hakemuksen hyväksymisen todennäköisyyteen. Verrattuna vastaaviin suomenkielisiin hakijoihin, hyväksyttyjen hakemusten osuus on jonkin verran suurempi ruotsia äidinkielenään puhuvien hakijoiden joukossa. Tämä havainto voi selittyä ruotsinkielisten velallisten asioiden hoidon keskittämällä rajatulle ryhmälle ulosottomiehiä, joille on voinut vakiintua tiettyjä linjauksia vapaakuukausien hyväksymisen suhteen. Tätä selitystä ei kuitenkaan ole pystytty varmistamaan, joten taustalla voi olla myös muita tekijöitä. Toisaalta vieraskielisten hakijoiden hakemusten hyväksymisen todennäköisyys on jonkin verran alhaisempi verrattuna suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien hakemuksiin. Tätä havaintoa voi selittää esimerkiksi se, että hakijan kielitaito vaikuttaa myös hakijan kykyyn perustella vapaakuukauden tarvetta. Tulo- ja koulutustasoryhmien välillä nähdään pieniä eroja, mutta ne eivät johdonmukaisesti osoita esimerkiksi korkeamman koulutustason johtavan korkeampaan todennäköisyyteen tai päinvastoin.

Vapaakuukausipäätösten tarkastelussa on velalliskohtaisten tekijöiden ohella pyritty selvittämään myös sitä, onko hakemuksen käsitelleellä virkamiehellä voinut olla vaikutusta hakemuksen hyväksymisen todennäköisyyteen. Virkamieskohtainen tarkastelu on rajoitettu virkamiehiin, jotka ovat käsitelleet vähintään 60 vapaakuukausihakemusta vuosina 2019–2022. Tällä rajauksella tarkastelussa on ollut mukana 642 virkamiestä. Yleisenä havaintoja tarkastelussa todettiin, että virkamiehen käsittelemien hakemusten määrä vaikuttaa hakemuksen hyväksymisen todennäköisyyteen. Hakemuksia enemmän käsittelevillä virkamiehillä hyväksytyjen hakemusten osuus oli suurempi kuin hakemuksia vähemmän käsittelevillä. Tarkastelussa havaittiin myös merkittäviä eroja hakemusten hyväksymisen todennäköisyydessä virkamiesten välillä. Joukosta löytyi virkamiehiä, jotka olivat hyväksyneet lähes kaikki käsiteltäväkseen tulleet hakemukset, ja toisaalta virkamiehiä, jotka olivat hylänneet lähes kaikki käsiteltäväkseen tulleet hakemukset. Seuraava kuvio kuvaa virkamieskohtaisia eroja hyväksytyjen hakemusten osuudessa suhteessa kaikkiin virkamiehen käsittelemiin hakemuksiin. Virkamiehet on ryhmitetty kaavioon noin viiden hengen ryhmiin sen mukaisesti, kuinka suuren osan käsittelemistään hakemuksista he hyväksyivät (hyväksytty osuus). Jotta tarkastelussa pystyttäisiin ainakin jossain määrin ottamaan huomioon myös käsiteltyjen hakemusten sisältö, kuvaajaan on otettu mukaan arvio siitä, kuinka todennäköisesti hakemus olisi hyväksytty pelkästään velalliseen liittyvien taustatekijöiden perusteella (arvioitu hyväksytyjen osuus).

Kuvio 2. Virkailijakohtaiset erot hyväksytyjen vapaakuukausihakemusten osuudessa suhteessa kaikkiin saman virkailijan käsittelemiin hakemuksiin. Lähde: Ulosottorekisteri, VATT Datahuone

Kuvion perusteella voidaan havaita, etteivät vapaakuukautta hakeneisiin velallisiin liittyvät tekijät näytä selittävän päätöksiä ainakaan niiden virkamiesten kohdalla, jotka ovat hylänneet tai hyväksyneet lähes kaikki käsittelemänsä hakemukset.

Vapaakuukauden euromääräinen arvo vaihtelee sen mukaan, kuinka suuret velallisen tulot ovat kyseisenä kuukautena. Sääntelyn lähtökohtana on, että jos velallisella on oikeus vapaakuukauteen, se ajoitetaan velallisen toivomalle kuukaudelle. Vapaakuukausi voi siten olla esimerkiksi kuukausi, jona velallinen saa normaalin palkan lisäksi lomarahaa, tai velallisen palkka on jostakin muusta syystä tavanomaista suurempi.

Ulosottorekisterin ja tulorekisterin aineistoilla tehty tarkastelu osoittaa, että joltain osin vapaakuukausia kohdennetaan nimenomaan kuukausille, jolloin velallisen tulotaso on normaalia suurempi. Velallisten keskimääräiset nettotulot ovat vapaakuukausina 14 prosenttia korkeammat kuin tilityskuukausina tuloluokassa, jossa

velallisten tulot ovat vähintään kaksi kerta suojaosuus ja alle neljä kertaa suojaosuus. Tuloluokassa, jossa velallisten tulot ovat vähintään neljä kertaa suojaosuus, velallisten keskimääräiset nettotulot ovat 8 prosenttia korkeammat kuin tilityskuukausina. Alemmissa tuloluokissa sen sijaan keskimääräiset nettotulot vapaa-kuukausina ovat tilityskuukausia pienemmät.

Suurituloiselle velalliselle yksittäinen vapaakuukausi merkitsee euromääräisesti suurempaa helpotusta ulosmittaukseen kuin pienituloiselle velalliselle. Vapaa-kuukaudella ei ole euromääräistä ylärajaa. Vapaa-kuukaudet myös tuovat järjestelmään portaittaisuutta, sillä palkan kasvaessa tietyn euromäärän yli velalliseen soveltuva vapaakuukausisääntö muuttuu. Esimerkiksi jos velallisen tulot ylittävät kaksi kertaa suojaosuuden määrän, viran puolesta myönnettävien vapaakuukausien määrä putoaa kolmesta vapaakuukaudesta yhteen.

2.1.4 Helpotuksia koskevan sääntelyn arviointi kokonaisuutena

Ulosottokaaren helpotuksia koskeva sääntelyn tarkoituksena on mahdollistaa velallisten yksilöllisten olosuhteiden huomioon ottaminen tilanteissa, joissa laskentasääntöjen mukainen ulosmittaus johtaisi velallisen kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. Voimassa olevassa järjestelmässä huomioon ottaminen tapahtuu ennen kaikkea ulosmittauksen määrää rajoittamalla ja vapaa-kuukausia myöntämällä.

Ulosmittauksen määrän rajoittamisen ja velallisen pyynnöstä annettavan vapaa-kuukauden perusteet ovat jossain määrin samankaltaiset, mutta eivät kuitenkaan samanlaiset. Esimerkiksi korkeat välttämättömät asumis- ja elinkustannukset voivat käytännössä olla perusteena sekä ulosmittauksen määrän rajoittamiselle että vapaakuukauden myöntämiselle. Samalla perusteella ei kuitenkaan voida antaa velalliselle sekä vapaakuukausia että rajoittaa ulosmittauksen määrää. Käytännössä velalliset usein ovat paremmin tietoisia vapaakuukausisääntelystä, ja heidän pyyntönsä koskevat vapaakuukausia. Koska vapaakuukausi- ja rajoittamis-sääntely on viran puolesta sovellettavaa, voi ulosottomies vapaakuukauden sijaan rajoittaa ulosmittauksen määrää, mikäli hän katsoo, ettei vapaakuukauden myöntämisperusteet täyty, mutta rajoittaminen on mahdollista. Helpotuksia koskevaa sääntelykokonaisuutta ei voitane pitää tavallisen kansalaisen näkökulmasta erityisen yksinkertaisena ja selkeänä. Tätä johtopäätöstä tukee se, että noin 60 prosenttia velallisten hakemusten perusteella tehtävistä vapaakuukausipäätöksistä on kielteisiä.

Vapaakuukausia käytetään velallisten yksilöllisten olosuhteiden huomioon ottamisen lisäksi ulosmittauksen yleiseen keventämiseen niillä velallisilla, joiden ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden ajan. Suurin osa vapaakuukausista on viran puolesta annettavia, jolloin vapaakuukauden perusteena on se, että velallisen tulopohjaan laskettavat tulot ovat enintään tietyn euro-määrän suuruiset.

Tulorajaulosmittauksessa velallisen suojaosuuden ylittävistä nettopalkasta ulosmitataan säännönmukaisesti noin 67 prosenttia, mutta velallisen automaattisesti saamat kolme vapaakuukautta vuodessa pienentävät suojaosuuden ylittävän palkan ulosmittauksen vuositasolla 50 prosenttiin. Jos tulorajaulosmittauksen piirissä olevalle velalliselle annetaan lisäksi yksi vapaakuukausi hakemuksesta, suojaosuuden ylittävän palkan ulosmittausprosentti putoaa laskennallisesti vuositasolla noin 44 prosenttiin. Velallisen, jonka palkasta ulosmitataan säännönmukaisesti yksi kolmasosa eli noin 33 prosenttia, nettopalkasta tehtävä ulosmittaus putoaa vuositasolla noin 31 prosenttiin, kun velallinen saa automaattisesti yhden vapaakuukauden vuodessa. Jos tällainen velallinen saa lisäksi hakemuksesta yhden vapaakuukauden, ulosmittaus laskee vuositasolla 28 prosenttiin ja jos hän saa hakemuksesta kaksi vapaakuukautta, ulosmittaus laskee vuositasolla 25 prosenttiin. On huomattava, että edellä sanotut tulorajaulosmittauksen ja yhden kolmasosan ulosmittauksen ulosmittausprosentit eivät ole keskenään vertailukelpoisia, koska tulorajaulosmittauksessa ulosmitattava prosenttiosuus lasketaan suojaosuuden ylittävistä palkan määrästä ja yhden kolmasosan ulosmittauksessa koko nettopalkan määrästä.

Vapaakuukausien sijaan toinen vaihtoehto ulosmittauksen yleiseen keventämiseen olisi se, että säännönmukaiset laskentasäännöt mitoitettaisiin kevyemmiksi. Järjestelmä, jossa keventäminen tehdään vapaakuukausia myöntämällä, on sekä velallisen että velkojan kannalta vaikeammin ennakoitava kuin järjestelmä, jossa kuukausittainen ulosmittausprosentti on mitoitettu pienemmäksi. Vapaakuukausiin liittyy epävarmuutta sen suhteen, täyttyvätkö myöntämisperusteet, mille kuukaudelle vapaakuukausi ajoittuu ja paljonko on kyseisen kuukauden tulo eli vapaakuukauden euromääräinen arvo. Ulosmittausasteikon tosiasiallinen ankaruus ei ole vapaakuukausien varaan rakentuvassa järjestelmässä erityisen läpinäkyvä. Vapaakuukausien määrän pieneminen tulojen kasvaessa tuo järjestelmään portaittaisuutta. Vapaakuukaudet myös edellyttävät ainakin Ulosottolaitoksessa ylimääräistä työpanosta verrattuna järjestelmään, jossa vapaakuukausia ei ole.

Erityisesti vapaakuukausien määrä on viime vuosina noussut todella korkeaksi. Palkan ulosmittauksen helpotukset soveltuvat velallisiin nykypäivänä aivan eri laajuudessa kuin niistä alun perin säädettyä. Käytännössä lähes kaikki velalliset,

joiden palkan ulosmittaus on jatkunut yli vuoden, saavat vähintään yhden vapaa-kuukauden vuodessa. Palkan ulosmittaukseen viime vuosina toteutetut pistemäiset muutokset, eli vapaakuukausien lisääminen ja suojaosuuden korottaminen, ovat keventäneet palkan ulosmittausta ilman, että sääntelyä ja ulosmittauksen tarkoituksenmukaista ankaruustasoa olisi tarkasteltu kokonaisuutena.

2.1.5 Elatusavun perintää koskeva säännös

Velallisen palkan ulosmittaus voidaan ulosottokaaren 4 luvun 54 § mukaan toimittaa säännönmukaista suurempana, jos ulosotossa on perittävänä lapselle maksettava elatusapu tai siihen rinnastettava vahingonkorvaus, joka erääntyy jatkuvasti (juokseva elatusapu). Palkan ulosmittaus voidaan tällaisessa tapauksessa määrätä maksukautta vastaavan elatusavun suuruiseksi tai, jos perinnässä on juoksevan elatusavun lisäksi aiemmin erääntynyttä elatusapua tai muita saatavia, säännönmukainen ulosmittauksen määrä saadaan ylittää enintään maksukautta vastaavan elatusavun määrällä. Velalliselle on kuitenkin aina jätettävä vähintään kolmasosa määrääjain maksettavasta nettopalkasta, eikä 48 §:n mukaisesti laskettavaa suojaosuutta saa ulosmitata.

Säännöksen tarkoituksena on yhtäältä turvata maksunsaantijärjestyksessä etusijalla olevaa elatusapuvelan perintää sekä mahdollisuuksien mukaan myös sitä, että elatusavun lisäksi muille ulosotossa perinnässä oleville sataville kertyisi suorituksia palkan ulosmittauksesta. Toisaalta velallisen ja hänen perheensä toimeentulo on tarpeen turvata myös niissä tilanteissa, joissa perittävänä on juoksevaa elatusapua. Säännös ei nykyisessä muodossaan ole miltään osin ulosottoviranomaista velvoittava, minkä vuoksi sen soveltaminen on jäänyt velallisen asioita hoitavan ulosottomiehen harkintaan.

2.2 Muut ulosottokaaren muutostarpeet

2.2.1 Ennakkoilmoitus palkan ulosmittauksesta

Ulosottokaaren 3 luvun 34 §:ssä säädetään velvollisuudesta lähettää velalliselle ulosmittauksen ennakkoilmoitus. Säännöksen mukaisesti ulosmittausta ei saa toimittaa antamatta velalliselle ennakkoilmoitusta. Ilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse antaa, jos perinnässä olevasta velasta on annettu vireilletuloilmoitus, eikä kysymys ole toistuvaistulon ulosmittauksesta, tai jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä. Ilmoitusta ei myöskään tarvitse antaa, jos velallisen olinpaikkaa ei ole saatu

selville tai jos on aihetta olettaa, että ilmoitus vaikeuttaa tuntuvasti täytäntöönpanoa. Käytännössä ennakkoilmoitusta käytetään lähinnä toistuvaistulon ulosmittauksessa. Muut käyttötapaukset tulevat harvemmin sovellettaviksi.

Toistuvaistulon ulosmittauksen ennakkoilmoitus annetaan ulosottoasian vireilletuloilmoituksen yhteydessä silloin, kun velallisen kyseiseltä tulonmaksajalta saama toistuvaistulo on jo ulosmitattuna ulosottoon aikaisemmin perintään tulleeille asioille. Tämä menettely mahdollistaa sen, että ulosottoon vireille tulleet uudet asiat saadaan voimassa olevan toistuvaistulon ulosmittauksen piiriin ilman aiheutonta viivytystä. Ennakkoilmoitusta ei ole käytännön syistä mahdollista antaa vireilletuloilmoituksen yhteydessä, jos velallisen toistuvaistuloon ei ole valmiiksi voimassa ulosmittausta.

Ennakkoilmoituksessa velalliselle tulee ilmoittaa muun muassa ulosmittauksen kohde sekä tuloista ulosmitattavaan määrään vaikuttavat seikat. Yleisimmin tämä tarkoittaa velallisen elatuksen varassa olevina huomioon otettavien henkilöiden määrän ilmoittamista. Ulosottomies pystyy ottamaan viran puolesta huomioon velallisen kanssa samassa taloudessa asuvien alaikäisten lasten määrän. Kyseinen lukumäärätieto saadaan ulosoton tietojärjestelmään suoraan väestötietojärjestelmästä. Muiden velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden huomioon ottaminen edellyttää velallisen toimittamaa selvitystä.

Velallisella ei ole velvollisuutta ilmoittaa ulosottomiehelle oma-aloitteisesti työpaikan vaihdoksesta. Velvoite toistuvaistulon ulosmittauksen ennakkoilmoituksen lähettämiseen aina, kun velallinen vaihtaa työpaikkaa, voi johtaa käytännössä siihen, että velallinen saa työpaikan vaihdon yhteydessä useampia kuukausia palkkaa ilman ulosottopidätyksiä. Joissakin tapauksissa velallinen voi vaihtaa lyhyen ajan sisällä työpaikkaansa useita kertoja ilman, että ulosottoon saadaan lainkaan kertymiä tuloihin kohdistetuista ulosmittauksista.

2.2.2 Erottamisetu rahavarojen ulosmittauksessa

Jos velallinen on luonnollinen henkilö, tulee ulosottomiehen velallisen rahavaroihin kohdistettavan ulosmittauksen yhteydessä ottaa viran puolesta huomioon ulosotokaaren 4 luvun 21 §:n 1 momentin 6 kohdan mukainen erottamisetu. Kyseisen säännöksen mukaan velallisen rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta tulee jättää ulosmittauksen ulkopuolelle 4 luvun 48 §:ssä tarkoitetun suojaosuuden määrä puolitoistakertaisena kuukauden ajaksi, jollei velallisella ole muuta vastaavaa tuloa. Velallisen tuloina otetaan tässä yhteydessä huomioon kaikki velallisen saamat ulosmittauskelpoiset ja ulosmittauskelvottomat tulot. Erottamisetua koskevien

säännösten tarkoituksena on turvata velallisen ja hänen perheensä toimeentuloa. Käytännössä rahavarojen erottamisetua koskeva säännös tulee useimmin sovellettavaksi tilivaroja ulosmitattaessa.

Seuraavassa taulukossa esitetään erottamisedun määrä laskettuna vuoden 2024 suojaosuuden perusteella velallisen itsenä osalta sekä, jos velallisella on yksi tai kaksi hänen elatuksensa varassa olevaa henkilöä.

Taulukko 8. Luonnollisen henkilön erottamisedun määrä vuonna 2024

Erottamisedussa huomioidut henkilöt	Suojaosuus 2024 €	Erottamisetu 2024 €
Velallinen yksin	976,80	1 465,20
Velallinen + 1 elätettävä	1 262,40	1 893,60
Velallinen + 2 elätettävää	1 548,00	2 322,00

Rahavarojen erottamisetua ei ole säädetty sovellettavaksi velallisena olevan kuolinpesän varoihin. Kuolinpesän maksettavaksi tulevilla pesänselvitysveloilla, jotka kuolinpesän hallinnossa maksetaan perintökaaren (40/1965) 21 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti ennen kuolinpesän muita velkoja, ei ulosottomenettelyssä ole selkeää lakisääteistä etusijaa ulosottovelkoihin nähden. Ulosottomenettelyssä velkojen keskinäiseen asemaan sovelletaan lakia velkojen maksunsaantijärjestyksestä (1578/1992), jossa ei ole säännöstä kuolinpesän pesänselvitysvelkojen etuoikeusasemasta.

Jos ulosottovelallisena olevan kuolinpesän omaisuus on luovutettu pesänselvittäjän hallintaan, pesänselvittäjä sopii tai päättää kuolinpesän velkojille kuuluvista jako-osuuksista perintökaaren 19 luvun 12 a §:n nojalla pesänselvitysvelkojen suorittamisen jälkeen. Tällaisessa tilanteessa ulosottomies luovuttaa kuolinpesältä ulosmitatut varat pesänselvittäjälle, eivätkä ulosottoa hakeneet velkojat saa etusijaa suhteessa pesänselvitysvelkoihin tai velkoihin, jotka eivät ole hakeneet saatavalleen ulosottoperustetta.

Tavanomaisempaa kuitenkin on, ettei ulosottovelallisena olevalle kuolinpesälle haeta pesänselvittäjää, ja pesänselvitysvelkojen asema jää tapauskohtaisesti asiaa hoitavan ulosottomiehen lainkäyttöratkaisun varaan. Ulosottoviranomaisten ratkaisukäytäntö pesänselvitysvelkojen suhteen on ollut vaihtelevaa. Samalla tavoin vaihtelevia ovat olleet asiaa ulosottovalituksina käsitelleiden tuomioistuinten

ratkaisut. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on 3.11.2022 antamassaan ratkaisussa (EOAK/7704/2021) pitänyt epäyhtenäistä ratkaisukäytäntöä ongelmallisena perustuslaissa säädetyn yhdenvertaisuusperiaatteen kannalta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on toimittanut ratkaisunsa tiedoksi oikeusministeriölle lainsäädännön muutostarpeiden arvioimiseksi.

2.2.3 Maksusuunnitelma

Ulosottomies voi vahvistaa ulosottokaaren 4 luvun 59 §:n perusteella velalliselle maksusuunnitelman palkan ulosmittauksen sijaan, jos velallinen tekee uskottavaksi, että hän suorittaa ulosottomiehelle suunnitelman mukaisesti vastaavan määrän kuin palkan ulosmittauksesta kertyisi. Maksusuunnitelman tekeminen on ulosottomiehen harkinnassa. Jos maksusuunnitelma tehdään, ulosottomiehen tulee vaatia velalliselta vähintään kerran vuodessa selvitys tämän tulopohjaan kuuluvista tuloista ja etuuksista. Velalliselta edellytetään maksusuunnitelman noudattamista. Jos velallinen laiminlyö ilman hyväksyttävää syytä maksusuunnitelman noudattamisen tai selvityksen antamisen eikä laiminlyöntiä voida pitää merkitykseltään vähäisenä, ulosottomies voi päättää maksusuunnitelman raukeamisesta ja ulosmitata välittömästi velallisen palkan. Palkan ulosmittauksesta lähetetään tällöin velalliselle ulosottokaaren 3 luvun 34 §:n mukainen ennakkoilmoitus ennen varsinaisen ulosmittauspäätöksen tekemistä.

Maksusuunnitelmaa koskevassa säännöksessä ei ole erikseen säädetty velvollisuudesta tai menettelystä velallisen kuulemiseksi ennen päätöksen tekemistä maksusuunnitelman raukeamisesta. Ulosottokaaren 3 luvun 32 §:n mukaisesti ulosottomiehen tulee kuitenkin kuulla velallista ennen päätöksen tekemistä, jos asialla arvioidaan olevan tälle suuri merkitys eikä kuulemiselle ole estettä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies ja oikeusasiamies ovat kiinnittäneet huomiota velallisen kuulemiseen esimerkiksi 25.4.2008 annetussa päätöksessä 1329/4/6 ja 30.8.2011 annetussa päätöksessä 1075/4/10. Päätöksissä on käsitelty tilanteita, joissa velallisen kuuleminen maksusuunnitelman lakkauttamisesta on tapahtunut lähettämällä ennakkoilmoitus palkan ulosmittauksesta. Päätöksissä on korostettu, että velallista tulee aina kuulla maksusuunnitelman lakkauttamisesta, ja hänen tulee saada nimenomaisesti tieto maksusuunnitelman raukeamisesta. Oikeusasiamies on 30.8.2011 antamassaan päätöksessä kiinnittänyt huomiota erityisesti siihen, ettei ulosmittauksen ennakkoilmoituksessa kerrota erikseen maksusuunnitelman raukeamisesta, eikä velallista tosiasiallisesti kuulla ennen palkan ulosmittausta koskevan päätöksen tekemistä. Nämä ylimpien laillisuusvalvojien päätökset on

sittemmin otettu huomioon ulosottokäytännössä. Nykyisin velallista kuullaan erikseen maksusuunnitelman lakkauttamisesta, minkä jälkeen lakkauttamisesta tehdään vielä erikseen valituskelpoinen kirjallinen päätös.

Menettely, jossa velallista kuullaan maksusuunnitelman lakkauttamisesta ja tehdään maksusuunnitelman lakkauttamista koskeva päätös, ja sen jälkeen lähetetään ennakoilmoitus palkan ulosmittauksesta ennen palkan ulosmittaamista, voi johtaa merkittävään katkokseen ulosottoon maksetuissa kuukausittaisissa kertymissä. Tällä puolestaan voi olla huomattava merkitys ulosoton velkojalle. Ulosottomenettelyssä pitäisi pystyä nykyistä paremmin huolehtimaan siitä, ettei velallisen kuuleminen viivästyttä tarpeettomasti velkojan oikeutta maksunsaantiin silloin, kun velallinen laiminlyö maksusuunnitelman noudattamisen tai vaaditun selvityksen antamisen. Tästä syystä maksusuunnitelmaa koskevaa pykälää on syytä selvittää velallisen kuulemisen osalta.

2.2.4 Kuolinpesältä ulosmitattujen varojen tilittäminen

Kun ulosottovelallisena on kuolinpesä, varojen tilitys velkojalle edellyttää ulosotto-kaaren 6 luvun 13 ja 14 §:ssä säädettyjen tilityksen yleisten edellytysten lisäksi sitä, että kuolinpesän perunkirjoitus on suoritettu tai käräjäoikeuden määräämän pesänselvittäjän suorittama pesänselvitys on päättynyt. Voimassa olevan ulosotto-kaaren 6 luvun 16 §:n mukaan vainajan velasta toimitetusta ulosmittauksesta kertyneitä varoja ei saa tilittää ennen kuin kuukausi on kulunut perunkirjoituksesta. Jos omaisuus on luovutettu pesänselvittäjän hallintoon, tilittäminen edellyttää, että velkojen maksamisesta on tehty perintökaaren 19 luvun 12 a §:n mukaisesti velkojen kanssa sopimus tai pesänselvittäjän päätös, joka on lainvoimainen. Tilitys voidaan kuitenkin suorittaa, jos ulosottovelkojalla on panttioikeus ulosmitattuun omaisuuteen tai kuolinpesän hallinto suostuu tilitykseen.

Tilitys estyy voimassa olevan säännöksen mukaisesti myös silloin, kun perunkirjoituksen toimittaminen määräajassa on laiminlyöty, eikä säännös mahdollista tilitystä edes hakijan asettamaa vakuutta vastaan. Säännös on muutettu nykyiseen muotoonsa vuoden 2007 alusta voimaan tulleella lainmuutoksella (laki ulosotto-lain muuttamisesta 469/2006), jolloin muutoksen tarkoituksena oli sen esitöiden mukaan (HE 13/2005) yhdenmukaistaa ulosottokaaren tilitystä koskeva sääntely perintökaareissa säädetyn rauhoitusajan kanssa. Tätä ennen varojen tilittäminen oli mahdollista ennen perunkirjoituksen toimittamista, jos perunkirjoitusta ei toimitettu määräajassa. Muutoksen valmistelun yhteydessä katsottiin, että

velkojan oikeusturva pystytään tällaisissa tilanteissa takaamaan riittävästi velkojan oikeudella käynnistää kuolinpesän virallisselvitys hakemalla kuolinpesälle käräjä-oikeudesta pesänselvittäjää perintökaaren 19 luvun 2 §:n nojalla.

Tilitysmahdollisuuden sitominen perunkirjoituksen tosiasialliseen suorittamiseen on osoittautunut käytännössä ongelmalliseksi vähävaraisissa kuolinpesissä, joissa osakkaat eivät toimita perunkirjoitusta ja joiden varat eivät todennäköisesti riitä virallisselvityksestä aiheutuvien kulujen maksamiseen. Näissä tilanteissa ulosoton hakijalla ei ole tosiasiaassa mahdollisuutta turvata oikeuksiaan hakemalla kuolinpesään pesänselvittäjää. Myös pesän hallinnon suostumuksen saaminen ulosmitattujen varojen tilitykseen on vaikeaa tilanteessa, jossa perunkirjoitus on jäänyt tekemättä. Jos kuolinpesän veloille kertyneitä suorituksia ei voida tilittää ulosoton hakijalle, ulosottomies säilyttää varoja ulosottokaaren 6 luvun 22–24 §:n mukaisesti enintään kymmenen vuoden ajan niiden kertymisestä, minkä jälkeen varat menevät valtiolle.

2.3 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmitattavuudesta sekä niiden huomioon ottamisesta muiden tulojen ulosmittauksessa säädetään tällä hetkellä sekä ulosottokaareissa että useissa eläke- ja sosiaalilainsäädännön alaan kuuluvissa laeissa. Ulosottokaaren 4 luvun 19 § sisältää ulosmittauskiellon, jonka mukaan avustusta tai kustannusten korvausta, joka on myönnetty eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn käyttötarkoitukseen, ei saa ulosmitata. Tällaisia määrättyyn käyttötarkoitukseen myönnettyjä etuuksia ovat muun muassa toimeentulotuki, elatustuki, asumistuki ja lapsilisä. Näitä etuuksia ei ulosottokaaren 4 luvun 45 §:n mukaan myöskään lasketa mukaan tulopohjaan velallisen muiden tulojen ulosmittauksessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että 4 luvun 19 §:ssä tarkoitetut tuet jäävät kokonaan ulosoton ulkopuolelle, eivätkä ne vaikuta ulosottopidätyksen määrään velallisen muiden tulojen ulosmittauksessa.

Eläke- ja sosiaalilainsäädäntö sisältää useita yksittäistä etuutta koskevia ulosmittauskielloja. Nämä kiellot koskevat tyypillisesti palkan sijaan maksettavia etuuksia, jotka eivät ole sidoksissa etuuden saajan aikaisempaan ansiotasoon. Tällaisia etuuksia ovat esimerkiksi työttömyysturvalain (1290/2002) perusteella maksettava peruspäiväraha ja kansaneläkelain (568/2007) perusteella maksettava kansaneläke. Näihin etuuksiin ei voida kohdistaa ulosmittausta, mutta ne lasketaan osaksi velallisen ulosottokaaren 4 luvun 45 §:n mukaista tulopohjaa. Näin ollen

itse etuuteen kohdistuvasta ulosmittauskiellosta huolimatta nämä etuudet voivat vaikuttaa etuuden saajan muun toistuvaistulon ulosmittauksesta kertyvän ulosotto-pidätyksen määrään.

Etuudensaajan aikaisempiin ansioihin perustuvat palkan sijaan maksettavat etuudet, kuten työttömän ansiopäiväraha ja työeläke, ovat lähtökohtaisesti ulosmittauskelpoisia ja ne lasketaan osaksi velallisen tulopohjaa.

Eläke- ja sosiaalilainsäädäntö sisältää joitakin poikkeuksia edellä kuvattuun pääsääntöiseen jaotteluun. Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain (566/2005) perusteella maksettava kuntoutusraha maksetaan sairauspäivärahan tavoin joko sairauspäivärahan kanssa samansuuruisena vähimmäismääränä tai etuudensaajan vuositulojen perusteella. Kuntoutus- ja kuntoutusrahaetuuksia koskee edellä mainitun lain 52 §:ssä säädetty ulosmittauskielto, joka koskee muun muassa sekä vähimmäismääräisenä että vuositulojen perusteella maksettavaa kuntoutusrahaa. Sairausvakuutuslaki (1224/2004) ei puolestaan sisällä sairauspäivärahaa koskevaa ulosmittauskieltoa, minkä vuoksi sekä vähimmäismääräinen että vuosituloihin perustuva sairauspäiväraha ovat ulosmittauskelpoista tuloa.

Eläkelainsäädännössä on pääsääntöisesti otettu huomioon elatusapuvelan etusijainen asema siten, että ulosmittauskiellon alaisista eläke-etuuksista voidaan poikkeuksellisesti ulosmitata ulosottoperinnässä olevalle elatusapuvelalle. Tällaista poikkeusta ei kuitenkaan ole tehty takuueläkkeen kohdalla. Muiden ulosmittauskiellon alaisten sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus elatusapuvelalle ei ole voimassa olevien säännösten perusteella mahdollista.

Eläke- ja sosiaaliturvaetuuksien ulosmittauskelpoisuutta koskeva lainsäädäntö ei ole tällä hetkellä selkeä, ennakoitava ja johdonmukainen. Ansiosidonnaisten ja perusturvaan kuuluvien etuuksien ulosmitattavuutta koskeva erilainen lainsäädäntö voi johtaa käytännössä siihen, ettei eri etuuksia saavia ulosottovelallisia kohdella ulosottomenettelyssä samalla tavalla, vaikka heidän saamansa etuudet olisivat samansuuruisia. Vaikka perusturvaetuudet ovat pääasiassa määrältään ulosoton suojaosuutta pienempiä, voi nykyinen sääntely johtaa velallisten erilaiseen kohteluun. Tätä ei voida pitää perusteltuna velallisten yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta.

Oikeusministeriö on julkaissut 18.4.2023 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus-työryhmän mietinnön ([Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus](#)), jossa käsitellään tarkemmin eri eläke- ja sosiaaliturvaetuuksien huomioon ottamista ulosottomenettelyssä.

2.4 Henki- ja eläkevakuutukseen perustuvien oikeuksien ulosmittaus

Henkivakuutukseen ja vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen perustuvan oikeuden ulosmittaamisesta säädetään sekä ulosottokaareissa että vakuutuslakissa (543/1994). Vapaaehtoiset eläkevakuutukset rinnastetaan vakuutuslakissa lain 2 §:n 2 momentissa henkivakuutuksiin. Henkivakuutuksella tarkoitetaan yleisesti vakuutustyyppiä, jossa vakuutusehtojen mukainen korvaus tulee maksettavaksi vakuutuslakissa nimetyille edunsaajalle vakuutetun kuollessa (*kuolemanvaravakuutus*). Tämän lisäksi markkinoilla on tarjolla erilaisia säästö- ja sijoitushenkivakuutuksia, jotka mahdollistavat säästämisen ja sijoittamisen esimerkiksi vakuutuksenottajan itsensä tai muun edunsaajaksi nimetyn henkilön hyväksi vakuutetun elinaikana, mutta joihin sisältyy myös kuolemanvaravakuutus vakuutetun kuoleman varalta. Eläkevakuutuksilla tarkoitetaan yleisesti vakuutuksia, joissa vakuutukseen kertynyt säästö tai sijoitusten tuotto maksetaan vakuutuksen edunsaajalle tietyn iän jälkeen joko erissä tai kertakorvauksena. Myös eläkevakuutukseen voi olla yhdistettynä kuolemanvaravakuutus. Henki- ja eläkevakuutukset tarkoitettiin alun perin täydentämään vakuutuksenottajan ja hänen perheensä sosiaaliturvaa, minkä vuoksi niiden ulosmittausta ja rahaksi muuttamista rajoitettiin lainsäädännössä. Yleisen sosiaaliturvan parantumisen myötä niiden merkitys on muuttunut, ja vakuutuksia käytetään nykyisin vakiintuneesti sijoittamiseen ja säästämiseen.

Velallisella voi olla henki- tai eläkevakuutukseen perustuvia varallisuusarvoa sisältäviä oikeuksia joko vakuutuksenottajana, vakuutettuna tai vakuutuksen muuna edunsaajana. Vakuutuslakissa 13 §:n mukaisesti *vakuutuksenottajalla* on oikeus vakuutuskauden aikana keskeyttää vakuutuksen maksujen suoritus ja saada vakuutuksenantajalta vakuutusehtojen mukaan laskettu vakuutuksen säästöosuus (*takaisinostoarvo*), jos vakuutukseen on kertynyt tämän mahdollistavaa säästöä. Vaihtoehtoisesti vakuutuksenottajalla on oikeus saada voimaan säästöosuutta vastaava maksuton vakuutus (*vapaakirja*). Vakuutuksenottajalla on oikeus vakuutuksen takaisinostoarvoon myös silloin, kun vakuutuksenantaja päättää vakuutuksen esimerkiksi vakuutuksenottajan sopimuksen mukaisen veloitteen laiminlyönnin takia. Eläkevakuutusten osalta vakuutuslakissa 13 § antaa vakuutuksenantajalle mahdollisuuden rajoittaa sopimusehdoilla vakuutuksenottajan oikeutta takaisinostoon. Vakuutuksenottajan oikeus takaisinoston tekemiseen ennen sopimuksessa määriteltyä eläkeikää onkin eläkevakuutuksissa usein rajoitettu tiettyihin elämäntilanteisiin, kuten puolison kuolemaan, avioeroon tai pitkäaikaiseen työttömyyteen.

Henki- ja eläkevakuutuksissa vakuutusehtojen mukaiseen korvaukseen on oikeutettu *vakuutettu*, joka voi olla joko vakuutuksenottaja tai muu henkilö. Lisäksi vakuutuksenottaja voi vakuutus-sopimuslain 47 §:n mukaisesti vakuutus-sopimuksessa määrätä erikseen edunsaajan, jolla on vakuutuksenottajan tai vakuutetun sijasta oikeus vakuutuksesta suoritettavaan vakuutuskorvaukseen.

Ulosottokaaren 4 luvun 8 §:n nojalla ulosmittauksen kohteena voi olla velalliselle kuuluva esine tai oikeus, joka voidaan yksilöidä ja jolla on varallisuusarvoa, jollei sellaisen omaisuuden ulosmittaamista kielletä erikseen laissa. Ulosottokaaren 4 luvun 70 §:ssä tarkennetaan 8 §:n säännöstä siten, että ulosmittaessa henki- tai eläkevakuutukseen perustuva oikeus, ulosmittauksen kohteena voi olla mahdollinen vakuutuskorvaus tai vakuutuksen takaisinostoarvo. Ulosmittaus toteutetaan vakuutuksenantajalle annettavalla maksukiellolla, joka on voimassa kolme vuotta kerrallaan. Maksukielto voidaan tarvittaessa uudistaa niin kauan kuin ulosmittaus on voimassa. Ulosottomiehellä ei ole oikeutta vakuutuksen takaisinoston käynnistämiseen tai vakuutuskorvauksen hakemiseen. Velallisen oikeuteen kohdistettu ulosmittaus ei säännöksen mukaan rajoita myöskään velallisen mahdollisuutta vapaakirjan nostamiseen. Näin ollen vakuutukseen perustuvan oikeuden rahaksi muuttaminen edellyttää usein velallisen myötävaikutusta.

Voimassa olevan ulosottokaaren 4 luvun 70 §:n perusteluissa (HE 13/2005) on todettu, ettei henki- ja eläkevakuutusten rahaksi muuttamista koskevilla rajoituksilla ole velalliselle yhtä suurta merkitystä kuin aikaisemmin, kun otetaan huomioon sosiaaliturvan parantuminen. Lisäksi perusteluissa on todettu, että erityisesti ulosotolle säädetyn enimmäiskeston kannalta olisi aiheellista harkita, voitaisiinko tällaisen varallisuuden käyttöä velkojien hyväksi tehostaa. Asian arviointi on perustelujen mukaan jätetty toteutettavaksi vakuutus-sopimuslain uudistamisen yhteydessä. Laissa vakuutus-sopimuslain muuttamisesta (426/2010) päädyttiin lopulta tiukentamaan jonkin verran velallisen näkökulmasta vakuutus-sopimuslain 54 §:n rajoituksia henkivakuutuksen ulosmittaukselle. Ulosottokaaren säännös jäi kuitenkin tässä yhteydessä ennalleen.

Vakuutus-sopimuslain 54 §:ssä säädetään henkivakuutuksen ja siihen rinnastuvan eläkevakuutuksen ulosmittaamisesta silloin, kun vakuutettuna on vakuutuksenottaja tai hänen puolisonsa. Näissä tilanteissa jommallekummalle puolisoista vakuutus-sopimuksen mukaan kuuluvan oikeuden ulosmittausta on rajoitettu tietyin edellytyksin. Käytännössä kielto rajaa ulosoton ulkopuolelle säännöksessä määriteltujen ehtojen täytyessä velallisen itsensä ottamat säästö- ja sijoitushenkivakuutukset sekä vapaaehtoiset eläkevakuutukset, joissa edunsaajana on

velallinen itse tai hänen puolisonsa. Lisäksi kiello estää velalliselle vakuutuksen edunsaajana kuuluvan oikeuden ulosmittauksen silloin, kun velallisen puoliso on vakuutuksenottaja.

Vakuutuslainsäädännön 54 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti velalliselle henki- tai eläkevakuutuksen perusteella kuuluvan oikeuden ulosmittaus estyy, jos vakuutuksen ottamisesta on ulosmittausta toimitettaessa kulunut vähintään viisi vuotta, vakuutusmaksuja on sovittu suoritettavaksi vähintään kymmenen vuoden ajan eikä minään vuonna ole suoritettu enemmän kuin viidennes siitä vakuutusmaksujen yhteenlasketusta määrästä, joka olisi ollut suoritettava, jos maksut olisi vakuutusta otettaessa jaettu tasaisesti kymmenelle vuodelle. Säännös rajaa täytäntöönpanon ulkopuolelle säästö- tai sijoitushenkivakuutukset sekä eläkevakuutukset, joissa on sovittu säännöllisestä ja pitkäaikaisesta vakuutussäästämisestä tai -sijoittamisesta myös muutoin kuin vakuutetun kuoleman varalle.

Vakuutuslainsäädännön 54 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti velalliselle henki- vakuutuksen perusteella kuuluvan oikeuden ulosmittaus estyy, jos vakuutus on voimassa vain vakuutetun kuoleman varalta, eikä vakuutukseen ole minään vuonna suoritettu enemmän kuin vuosittaisen vakuutusmaksun kaksinkertainen määrä. Lainkohdassa tarkoitetuissa kuolemanvaravakuutuksissa edunsaajalle maksettava vakuutussumma voi perustua vakuutuksenottajan vakuutukseen suorittamien maksujen säästöön tai sijoitusten tuottoon. Vakuutuskorvaus voi kuitenkin olla myös riippumaton vakuutuksenottajan suorittamista maksuista. Viimeksi mainituissa tilanteissa kyse ei ole säästämistä tai sijoitustarkoituksessa otetusta vakuutuksesta, jolle vakuutuksen voimassa ollessa kertyisi säästöosuutta, eikä näihin vakuutuksiin perustuvilla oikeuksilla ole niiden voimassa ollessa myöskään ulosmittausarvoa.

Vakuutuslainsäädännön 54 §:n 2 momentissa säädetään poikkeuksesta 1 momentissa säädettyihin ulosmittauskieltoihin. Ulosmittauskieltoja ei sovelleta, jos ulosmittaus tehdään ulosotossa perittävänä olevalle velallisen puolison tai lapsen elatussaatavalle.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on uudistaa tulojen ulosmittausta koskevat ulosottokaaren säännökset siten, että ulosmittauksen laskentasäännöt olisivat nykyistä yksinkertaisemmat ja ulosmittauksen määrä asettuisi kaikissa tuloluokissa oikeudenmukaiselle tasolle. Sosiaalityurvaetuuksien ulosmittausta koskevaa sääntelyä on tarkoitus yksinkertaistaa ja varmistaa, että eri etuuslajeja ei kohdella ulosmittauksessa eri tavalla ilman hyväksyttävää perustetta. Lisäksi tavoitteena on toteuttaa muita valmistelutyössä tarpeellisiksi arvioituja ulosottokaaren ja muun lainsäädännön muutoksia.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Tulojen ulosmittaus

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi palkasta ulosmitattavaa määrää koskevat ulosottokaaren 4 luvun 48–54 §:t. Lisäksi 4 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 49 a §, jossa säädettäisiin toistuvaistulon ulosmittaamisesta silloin, kun velallinen saa määrääjain tuloa useammalta kuin yhdeltä maksajalta. Velallisen tulopohjaa koskevat 4 luvun 45–47 §:ien säännökset pysyisivät ennallaan.

Velallisen suojaosuuden määrä ehdotetaan velallisen itsensä osalta säilytettäväksi indeksitarkistettuna tasolla, jolle se nostettiin vuoden 2023 alusta ensin määräaikaaisesti ja sen jälkeen toistaiseksi. Suojaosuuden määrä tarkistettaisiin edelleen vuosittain kansaneläkeindeksistä annetun lain (456/2001) mukaisesti. Vuonna 2024 suojaosuuden määrä on ollut 976,80 euroa kuukaudessa velallisen itsensä osalta ja 285,60 euroa velallisen elatuksen varassa olevan henkilön osalta. Velallisen elatuksen varassa olevia henkilöitä ei jatkossa otettaisi huomioon suojaosuudessa, vaan erillisenä vähennyksenä palkasta ulosmitattavaa määrää laskettaessa.

Määräajoin maksettavasta palkasta ulosmitattava määrä ehdotetaan laskettavaksi siten, että tulopohjasta vähennetään ensin suojaosuus. Suojaosuuden vähentämisen jälkeen ulosmitataan 50 prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on enintään 1 000 euroa kuukaudessa, 60 prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on yli 1 000 euroa ja enintään 3 000 euroa kuukaudessa ja 70 prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on yli 3 000 euroa kuukaudessa. Ehdotetut laskentasäännöt olisivat kaikilla tulotasolla rakenteeltaan samanlaiset, eikä ulosmittauksen enimmäismäärää olisi säädetty. Laskennassa käytettävät rahamäärät tarkistettaisiin vuosittain kansaneläkeindeksin muutoksia vastaavasti.

Velallisen elatuksen varassa oleva aviopuoliso ja elatuksen varassa olevat lapset otettaisiin huomioon ulosmittauksen määrässä elatusvähennyksenä, joka olisi 180 euroa kuukaudessa jokaista elatuksen varassa olevaa henkilöä kohden. Elatuksen varassa olevana henkilönä pidettäisiin nykyistä vastaavalla tavalla henkilöä, jonka saamat omat tulot eivät ylitä suojaosuutta. Muutoksena voimassa olevaan lainsäädäntöön velallisen elatuksen varassa oleviksi henkilöiksi laskettaisiin vain velallisen aviopuoliso sekä velallisen omat lapset, joita kohtaan velallisella on lakiin perustuva elatusvastuu. Elatusvastuuseen liittyvää kysymystä on käsitelty

tarkemmin mietinnön jaksossa 2.1.1. Velallisen ulosoton ulkopuolella maksama elatusapu voitaisiin velallisen esittämän selvityksen perusteella ottaa huomioon elatusvähennyksenä.

Ehdotetun 4 luvun uuden 49 a §:n tarkoituksena on selkeyttää velallisen palkan ulosmittausta silloin, kun velallinen saa määräajoin maksettavia tuloja useammalta tulonmaksajalta. Ehdotetun säännöksen mukaan velallisen määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus useammalta maksajalta toimitetaan lähtökohtaisesti siten, että ulosmittaus kohdistetaan määrältään suurimpaan palkkaan ja maksukielto lähetetään tälle yhdelle palkan maksajalle. Muut palkkatulot merkittäisiin maksukieltoon ja otettaisiin huomioon ulosmittauksen määrää laskettaessa tulopohjassa. Ehdotus vastaa tältä osin ulosottomenettelyssä omaksuttua käytäntöä. Mikäli ulosmittauksen toimittaminen ei onnistu yhdelle palkan maksajalle lähetettävällä maksukiellolla esimerkiksi siksi, että velallisen tulot eri tulonmaksajilta vaihtelevat, ulosmittaus toimitettaisiin ehdotetun uuden säännöksen mukaan kustakin maksettavasta palkkaerästä vastaavalla tavalla kuin 50 §:ssä säädetään muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittauksesta. Velalliselle tulee kuitenkin aina jättää suojaosuus lisättynä mahdollisella elatusvähennyksen määrällä.

Muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittaukseen ehdotetaan tehtäväksi muutoksia, jotta sitä koskeva sääntely vastaisi rakenteeltaan paremmin ehdotettua määräajoin maksettavan palkan ulosmittausta. Voimassa olevan ulosottokaaren 4 luvun 50 §:n mukaisesti muusta kuin määräajoin maksettavasta palkasta jätetään ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa kustakin palkkaerästä. Uusi ehdotettu pidätys laskettaisiin siten, että kustakin muusta kuin määräajoin maksettavasta palkkaerästä ulosmittaisiin 27 prosenttia. Ulosmitattava prosenttiosuus vastaisi määräajoin maksettavista palkoista keskimääräisesti ulosmitattavaa osuutta. Jos edellä kuvatulla tavalla laskettava ulosmittauksen määrä muodostuisi vuositasolla selvästi suuremmaksi tai pienemmäksi kuin vastaavan suuruisen määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus, ulosmittaus tulisi toimittaa käyttäen samaa ulosmittausprosenttia kuin ulosmitattaessa samansuuruisista määräajoin maksettavaa tuloa.

Vapaakuukausien perusteita ja määrää koskevat ulosottokaaren 4 luvun 52 ja 53 §:t ehdotetaan kumottaviksi, eli velallisilla ei olisi jatkossa palkan ulosmittauksesta vapaakuukausia. Palkasta ulosmitattaisiin jokaisena kuukautena ehdotettujen laskentasääntöjen mukaisesti. Laskentasäännöt mitoitettaisiin edellä tässä luvussa kuvatulla tavalla sellaisiksi, että niissä on riittävässä määrin otettu huomioon vapaakuukausien poistaminen. Mikäli vapaakuukaudet säilytettäisiin ulosmittausjärjestelmässä, edellyttäisi se ehdotettua korkeampia ulosmittausprosentteja. Sanottua vaihtoehtoa on arvioitu jaksossa 5.1. Vapaakuukausien poistaminen otettaisiin huomioon lisäksi korottamalla rahamäärää, joka

jätetään ulosmittaamatta luonnollisen henkilön rahavaroista ja muusta vastaavasta omaisuudesta. Tarkoituksena on edistää velallisten mahdollisuutta varautua tuleviin tarpeisiinsa säästämällä rahaa esimerkiksi pankkitilille.

Velallisten yksilölliset olosuhteet otettaisiin jatkossa huomioon rajoittamalla tarvittaessa palkasta ulosmitattavaa määrää. Ulosmittauksen määrän rajoittamista koskeva pykälä säilyisi muutettuna, samoin kuin ulosmittauksen lykkäystä työllistymisen perusteella koskeva pykälä. Velallisen maksama elatusapu poistettaisiin ulosmittauksen määrän rajoittamisen perusteista, koska se otettaisiin aiemmin kuvatulla tavalla huomioon elatusvähennyksenä.

Elatusavun perintää palkan ulosmittauksessa koskevaa ulosottokaaren 54 § ehdotetaan muutettavaksi siten, että velallisen palkasta tulisi ulosmitata säännönmukaista suurempi määrä aina, jos se olisi tarpeen palkan maksukautta vastaavan elatusapumäärän suorittamiseksi. Mahdollinen säännönmukaista suurempi ulosmittaus aiemmin erääntyneen elatusapuvelan tai muiden saatavien perimiseksi jätettäisiin edelleen ulosottomiehen harkintaa. Ehdotuksen tarkoituksena elatusapuvelan perinnän tehostaminen elatusavun saajan oikeuksien turvaamiseksi.

4.1.2 Muut ulosottokaaren muutokset

Tulojen ulosmittaukseen liittyvien muutosten lisäksi esityksessä ehdotetaan joitakin muita työryhmän työskentelyn aikana tarpeellisiksi havaittuja muutoksia. Nämä muutokset ovat lähtökohtaisesti vaikutukseltaan pienempiä kuin tulojen ulosmittaamiseen liittyvät ulosottokaaren muutokset.

Ulosottokaaren 3 luvun yleisiin menettelysäännöksiin ehdotetaan muutosta velvollisuuteen lähettää ulosmittauksen ennakoilmoitus ensimmäisen velallisen toistuvaistuloon kohdistetun ulosmittauksen jälkeen. Ehdotuksen mukaan ennakoilmoitusta ei tarvitsisi lähettää silloin, kun velallinen on saanut vireilletuloilmoitukset ulosmittaukseen liitetyistä ulosottoasioista ja velallisen aikaisempi toistuvaistulon ulosmittaus on päättynyt enintään kolme kuukautta aikaisemmin. Tällaisissa tapauksissa ulosmittauspäättös voitaisiin tehdä ja maksukielto lähettää tulon maksajalle heti sen jälkeen, kun vireilletuloilmoituksen yhteydessä annettavan maksukehotuksen määräpäivä on kulunut umpeen. Ehdotettu muutos edellyttää teknistä muutosta myös vireilletuloilmoituksen sisältöä koskevaan säännökseen.

Velallisena olevan luonnollisen henkilön rahavaroja koskevaa erottamisetua ehdotetaan korotettavaksi siten, että velallinen saisi erottaa rahavaroistaan kaksikertaisena suojaosuuden ja mahdollisen lapsivähennyksen määrän. Erottamisedulle

ei laskettaisi enää kuukauden määräaika, millä varmistettaisiin se, että velallinen voisi säästää erottamisedun mukaisen määrän rahavaroja myös myöhempää käyttöä varten. Erottamisetua koskevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi velallisena olevan kuolinpesän erottamisetu. Tämän erottamisedun tarkoituksena on turvata kohtuullisten pesänselvitysvelkojen suorittaminen.

Lisäksi ehdotuksessa esitetään muutoksia säännökseen, joka koskee kuolinpesältä ulosmitattujen varojen tilityskieltoa ja säännökseen, joka koskee velallisen kanssa tehdyn maksusuunnitelman lakkauttamista. Esitettyjen muutosten tarkoituksena on turvata ulosottovelkojen oikeutta maksunsaantiin, kun ulosottovelallisena on selvittämätön kuolinpesä tai kun maksusuunnitelma joudutaan lakkauttamaan maksamattomien suoritusten takia.

4.1.3 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittausta ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosmittauskielto koskisi vain sellaisia sosiaaliturvaetuuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät nykyiseen tapaan ulosmittauksen ulkopuolelle, eli niitä ei laskettaisi myöskään osaksi velallisen tulopohjaa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmittavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän. Tämä tarkoittaisi muutosta ensisijaisesti niihin palkan sijaan maksettaviin etuuksiin, jotka eivät ole sidoksissa etuuden saajan aikaisempaan ansiotasoon. Muutos toteutettaisiin poistamalla yksittäisiä etuuksia koskevat ulosottokiellot kutakin etuutta koskevasta laista. Vaikka tiettyyn määrätarkoitukseen myönnettyjen etuuksien ulosmittaus estyy jo ulosottokaaren ulosmittauskiellon perusteella, näitä etuuksia koskevia ulosmittauskielloja ei ehdoteta kumottaviksi. Tällainen voimaan jääväksi tarkoitettu ulosmittauskielto koskee muun muassa henkilön viime sijaiseksi taloudelliseksi tueksi tarkoitettua toimeentulotukea sekä asevelvolliselle itselleen tai tämän omaiselle sotilasapuna maksettavaa avustusta.

Muutoksen tarkoituksena olisi yhdenmukaistaa erilaisia etuuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Lisäksi muutoksella selkeytettäisiin lainsäädäntöä, mikä parantaisi velallisten mahdollisuutta ennakoida saamiensa etuuksien vaikutusta ulosottovelkojen perintään.

4.1.4 Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaus

Ulosottokaaren henki- ja eläkevakuutuksen ulosmittausta koskevaa 4 luvun 70 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosottomiehellä olisi vastaava oikeus käynnistää ulosmitatun vakuutuksen takaisinosto ja hakea vakuutuskorvausta kuin velallisella itsellään on. Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi vakuutuslainsäädännön 54 §, jossa rajoitetaan henkivakuutusten ja niihin rinnastettavien eläkevakuutusten ulosmittaamista silloin, kun vakuutuksessa on vakuutettuna vakuutuksenottaja tai hänen puolisonsa. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena on asettaa vakuutus- tuotteisiin tapahtuva säästäminen ja sijoittaminen ulosottomenettelyssä samaan asemaan muiden säästämis- ja sijoitusmuotojen kanssa sekä mahdollistaa ulosmitattujen vakuutuslainsäädännön perustuvien oikeuksien rahaksi muuttaminen ilman velallisen myötävaikutusta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutusten arvioinnin perusteista

Esityksen vaikutusten arviointia on tehty yhteistyössä Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) yhteydessä itsenäisenä yksikkönä toimivan Datahuoneen (jäljempänä Datahuone) kanssa. Vaikutusten arviointi on tehty vuoden 2024 aikana, ja Datahuoneella on ollut sitä varten käytössään ulosoton tietojärjestelmästä poimittuja tietoaaineistoja, joita on yhdistetty Tilastokeskuksen rekisterien, erityisesti tulorekisterin, tietoihin.

Vaikutusten arvioinnissa on lisäksi otettu huomioon selvitys vuonna 2023 voimaan tulleen suojaisuuden korottamisen vaikutuksista. Selvitys on tehty oikeusministeriön ja Datahuoneen välisenä yhteistyönä ja sitä koskeva raportti [Selvitys ulosoton suojaisuuden muuttamisen vaikutuksista](#) (Oikeusministeriön julkaisu 2025:3) on julkaistu 13.1.2025.

Lisäksi taustatietona on otettu huomioon valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan hankkeesta 26.5.2021 julkaistu tutkimusraportti [Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta](#) (jatkossa TEAS-selvitys). Tutkimusraportissa on arvioitu tulojen ulosmittaukseen liittyviä uudistusvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia. Nyt tehtävän vaikutusarvioinnin kannalta merkityksellinen on erityisesti uudistusten työllisyysvaikutuksia koskeva osuus.

4.2.2 Vaikutukset velallisten ja velkojien asemaan

4.2.2.1 Tulojen ulosmittaus

Uudistetut tulojen ulosmittaussäännöt tarkoittaisivat yksittäisten velallisten kannalta sitä, että heidän tuloistaan ulosmitattava määrä muuttuisi. Vastaavalla tavalla muutos vaikuttaisi yksittäisten velkojien kuukausittain saamiin suorituksiin. Osalla velallisista kuukausittainen ulosmittauksen määrä pienenesi ja osalla se kasvaisi.

Seuraavassa taulukossa havainnollistetaan muutosten vaikutusta eri tulotason velallisilla. Tarkastelun kohteena on velallinen, jolla ei ole elatuksen varassa olevia henkilöitä. Ehdotettua uutta ulosmittauksen määrää verrataan taulukossa voimassa olevan lain mukaiseen ulosmittauksen määrään vuonna 2024. Taulukossa esitetään vasemmalla puolella tuloista kuukausittain ulosmitattava määrä ja oikealla puolella vuosittain ulosmitattava määrä.

Koska velalliselle myönnetään nykyisin vapaakuukausia sen jälkeen, kun tulojen ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden ajan, kuvataan taulukossa vuoden 2024 osalta vuosittaista ulosmittauksen määrää yhtäältä ensimmäisen ulosmittausvuoden aikana ja toisaalta sen jälkeen. Suurimmalla osalla velallisista ulosmittaus kevenee nykyisin ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen.

Kuvattaessa ulosmittausmäärää vuonna 2024 ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen vapaakuukausina on otettu huomioon vain viran puolesta myönnettävät vapaakuukaudet. Tällä perusteella pienituloisille velallisille on vapaakuukausien määräksi laskettu kolme vapaakuukautta vuodessa, keskituloisille yksi vapaa-kuukausi vuodessa ja suurituloisille ei ole laskettu lainkaan vapaakuukausia.

Taulukko 9. Ulosmitattavan määrän muutos kuukausi- ja vuositasolla, velallisella ei elätettäviä

Netto- tulo	Vuonna 2024 ulosmittaus kuukaudessa	Uusi ulosmittaus kuukaudessa	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden aikana	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden jälkeen	Uusi ulosmittaus vuodessa
700	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
800	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
900	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
1 000	15,47	11,60	185,60	139,20	139,20
1 100	82,13	61,60	985,60	739,20	739,20
1 200	148,80	111,60	1 785,60	1 339,20	1 339,20
1 300	215,47	161,60	2 585,60	1 939,20	1 939,20
1 400	282,13	211,60	3 385,60	2 539,20	2 539,20
1 500	348,80	261,60	4 185,60	3 139,20	3 139,20
1 600	415,47	311,60	4 985,60	3 739,20	3 739,20
1 700	482,13	361,60	5 785,60	4 339,20	4 339,20
1 800	548,80	411,60	6 585,60	4 939,20	4 939,20
1 900	615,47	461,60	7 385,60	5 539,20	5 539,20
2 000	666,67	513,92	8 000,00	7 333,33	6 167,04
2 100	700,00	573,92	8 400,00	7 700,00	6 887,04
2 200	733,33	633,92	8 800,00	8 066,67	7 607,04
2 300	766,67	693,92	9 200,00	8 433,33	8 327,04
2 400	800,00	753,92	9 600,00	8 800,00	9 047,04
2 500	833,33	813,92	10 000,00	9 166,67	9 767,04
2 600	866,67	873,92	10 400,00	9 533,33	10 487,04
2 700	900,00	933,92	10 800,00	9 900,00	11 207,04
2 800	933,33	993,92	11 200,00	10 266,67	11 927,04
2 900	966,67	1 053,92	11 600,00	10 633,33	12 647,04
3 000	1 000,00	1 113,92	12 000,00	11 000,00	13 367,04
3 100	1 033,33	1 173,92	12 400,00	11 366,67	14 087,04

Netto- tulo	Vuonna 2024 ulosmittaus kuukaudessa	Uusi ulosmittaus kuukaudessa	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden aikana	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden jälkeen	Uusi ulosmittaus vuodessa
3 200	1 066,67	1 233,92	12 800,00	11 733,33	14 807,04
3 300	1 100,00	1 293,92	13 200,00	12 100,00	15 527,04
3 400	1 133,33	1 353,92	13 600,00	12 466,67	16 247,04
3 500	1 166,67	1 413,92	14 000,00	12 833,33	16 967,04
3 600	1 200,00	1 473,92	14 400,00	13 200,00	17 687,04
3 700	1 233,33	1 533,92	14 800,00	13 566,67	18 407,04
3 800	1 266,67	1 593,92	15 200,00	13 933,33	19 127,04
3 900	1 300,00	1 653,92	15 600,00	14 300,00	19 847,04
4 000	1 376,64	1 716,24	16 519,68	16 519,68	20 594,88
4 100	1 456,64	1 786,24	17 479,68	17 479,68	21 434,88
4 200	1 536,64	1 856,24	18 439,68	18 439,68	22 274,88
4 300	1 616,64	1 926,24	19 399,68	19 399,68	23 114,88
4 400	1 696,64	1 996,24	20 359,68	20 359,68	23 954,88
4 500	1 776,64	2 066,24	21 319,68	21 319,68	24 794,88
4 600	1 856,64	2 136,24	22 279,68	22 279,68	25 634,88
4 700	1 936,64	2 206,24	23 239,68	23 239,68	26 474,88
4 800	2 016,64	2 276,24	24 199,68	24 199,68	27 314,88
4 900	2 096,64	2 346,24	25 159,68	25 159,68	28 154,88
5 000	2 176,64	2 416,24	26 119,68	26 119,68	28 994,88
5 100	2 256,64	2 486,24	27 079,68	27 079,68	29 834,88
5 200	2 336,64	2 556,24	28 039,68	28 039,68	30 674,88
5 300	2 416,64	2 626,24	28 999,68	28 999,68	31 514,88
5 400	2 496,64	2 696,24	29 959,68	29 959,68	32 354,88
5 500	2 576,64	2 766,24	30 919,68	30 919,68	33 194,88
5 600	2 656,64	2 836,24	31 879,68	31 879,68	34 034,88
5 700	2 736,64	2 906,24	32 839,68	32 839,68	34 874,88
5 800	2 816,64	2 976,24	33 799,68	33 799,68	35 714,88
5 900	2 896,64	3 046,24	34 759,68	34 759,68	36 554,88

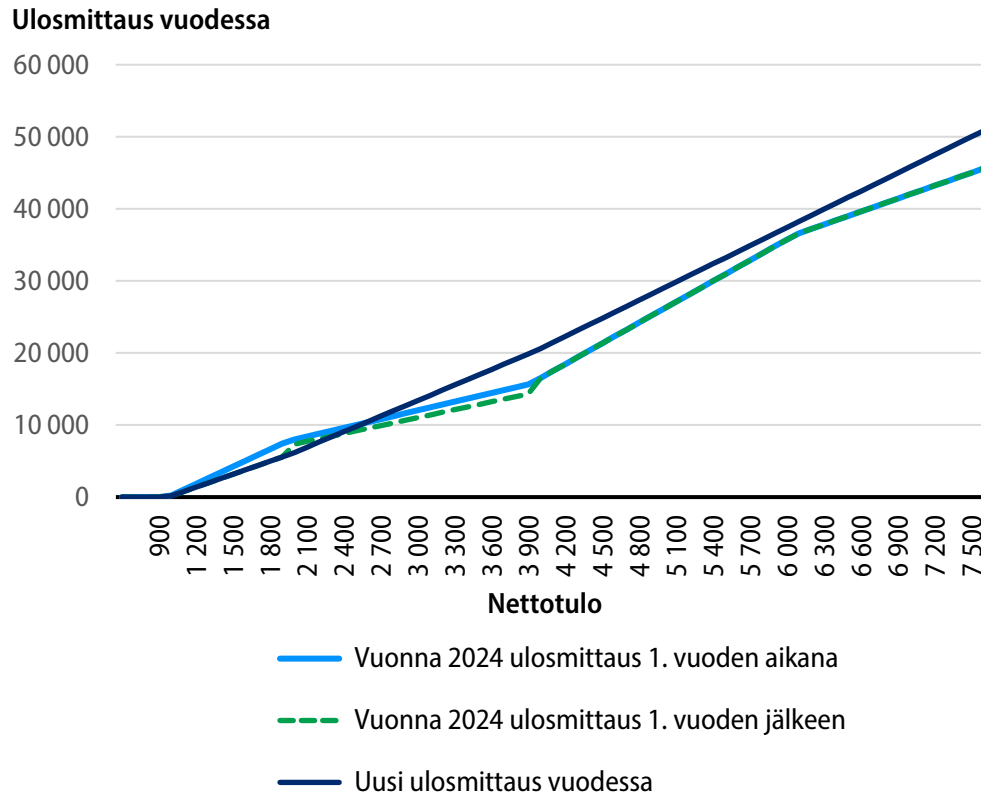
Netto- tulo	Vuonna 2024 ulosmittaus kuukaudessa	Uusi ulosmittaus kuukaudessa	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden aikana	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden jälkeen	Uusi ulosmittaus vuodessa
6 000	2 976,64	3 116,24	35 719,68	35 719,68	37 394,88
6 100	3 050,00	3 186,24	36 600,00	36 600,00	38 234,88
6 200	3 100,00	3 256,24	37 200,00	37 200,00	39 074,88
6 300	3 150,00	3 326,24	37 800,00	37 800,00	39 914,88
6 400	3 200,00	3 396,24	38 400,00	38 400,00	40 754,88
6 500	3 250,00	3 466,24	39 000,00	39 000,00	41 594,88
6 600	3 300,00	3 536,24	39 600,00	39 600,00	42 434,88
6 700	3 350,00	3 606,24	40 200,00	40 200,00	43 274,88
6 800	3 400,00	3 676,24	40 800,00	40 800,00	44 114,88
6 900	3 450,00	3 746,24	41 400,00	41 400,00	44 954,88
7 000	3 500,00	3 816,24	42 000,00	42 000,00	45 794,88
7 100	3 550,00	3 886,24	42 600,00	42 600,00	46 634,88
7 200	3 600,00	3 956,24	43 200,00	43 200,00	47 474,88
7 300	3 650,00	4 026,24	43 800,00	43 800,00	48 314,88
7 400	3 700,00	4 096,24	44 400,00	44 400,00	49 154,88
7 500	3 750,00	4 166,24	45 000,00	45 000,00	49 994,88
7 600	3 800,00	4 236,24	45 600,00	45 600,00	50 834,88

Taulukosta havaitaan, että ulosmittaus kevenisi ensimmäisen ulosmittausvuoden aikana lähes 2 600 euron nettokuukausituloihin saakka. Tätä suuremmilla nettokuukausituloilla ulosmittaus kiristyisi nykytilaan verrattuna ensimmäisen ulosmittausvuoden aikana. Vuonna 2023 velallisia, joiden palkan tai eläkkeen ulosmittaus oli jatkunut 12 kuukautta tai pidempään, oli kuukausittain tarkasteltuna alle 80 000. Velallisia, jotka olivat vuonna 2023 toistuvaistulon ulosmittauksen kohteena oli yhteensä noin 207 000. Näin ollen toistuvaistulon ulosmittauksen kohteena olevista velallisista alle 40 prosentilla ulosmittaus jatkuu yli vuoden ajan. Suurin osa näistä velallisista kuului tulojensa perusteella joko tuloajalulosmittauksen tai yhden kolmasosan ulosmittauksen piiriin. Vain hyvin pieni osa velallisista kuuluu suurituloisiin velallisiin, joilla nettotulot ovat yli neljä kertaa nykyisen suojaosuuden määrä.

Ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen ulosmitattava määrä pysyisi nykytilaan verrattuna ennallaan pienituloisimmilla velallisilla lähes 2 000 euron nettokuukausituloihin saakka olettaen, että tähän tuloryhmään kuuluvat velalliset saavat voimassa olevan lain mukaan kolme vapaakuukautta vuodessa. Vuoden 2023 toukokuun alusta voimaan tulleen vapaakuukausiuudistuksen jälkeen pienituloisimmilla velallisilla on ollut mahdollisuus saada hakemuksesta neljäs vapaakuukausi vuodessa erityisillä perusteilla. Niille velallisille, jotka saisivat voimassa olevien sääntöjen perusteella neljännen vapaakuukauden vuodessa, uudet laskentasäännöt merkitsisivät vuosittaisen ulosmittausmäärän pientä kasvamista ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen. Ehdotettu ulosmitattava määrä olisi kuitenkin pienituloisilla velallisilla huomattavasti alemmalla tasolla kuin ulosmittauksen määrä ennen vuonna 2023 tehtyjä vapaakuukausiuudistusta ja suojaosuuden tasokorotusta.

Ehdotetut uudet ulosmittaussäännöt tarkoittaisivat sitä, että ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen vuosittainen ulosmittauksen määrä kevenisi noin 2 000–2 300 euron nettokuukausituloilla. Noin 2 400 euroa tai sitä enemmän nettona ansaitsevilla ulosmittauksen määrä kasvaisi ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen nykytilaan verrattuna. Taulukon osoittama ulosmittauksen keveneminen 2 000–2 300 euron nettotuloilla voisi kuitenkin olla näennäistä, koska ainakin osa tähän suhteellisen pienituloisten velallisten ryhmään kuuluvista velallisista saanee nykyisin viran puolesta myönnettävän yhden vapaakuukauden lisäksi erityisillä syillä yhden tai kaksi vapaakuukautta lisää vuodessa. Erityisesti tähän tuloryhmään kuuluvien velallisten osalta ulosmittaus yhdenmukaistuisi. Ulosmittaus toimitettaisiin kaikkien velallisten osalta samoja laskentasääntöjä noudattaen eikä vaikutusta olisi enää sillä, kuinka monta vapaakuukautta velallinen hakee ja ulosottomiehen harkinnan perusteella saa.

Edellä olevassa taulukossa esitettyjä ulosmittauksen määriä voidaan havainnollistaa vielä seuraavalla kuvaajalla, joka kuvaa yhtäältä ehdotetuista ulosmittaussäännöistä johtuvaa muutosta nykytilaan verrattuna ja toisaalta sitä, miten uudet laskentasäännöt poistaisivat järjestelmästä portaittaisuutta ja epäjohdonmukaisuutta. Ulosmittauksen määrä kiristyisi tulojen kasvaessa nykyistä tasaisemmin ja johdonmukaisemmin.

Kuvio 3. Vuosittain ulosmitattavan määrän muutos, velallisella ei elätettäviä

Seuraavassa taulukossa on vastaavalla tavalla kuvattu ulosmittauksen määrän muuttumista velallisella, jolla on yksi elatuksen varassa oleva henkilö.

Taulukko 10. Ulosmitattavan määrän muutos kuukausi- ja vuositasolla, velallisella yksi elätettävä

Netto- tulo	Vuonna 2024 ulosmittaus kuukaudessa	Uusi ulosmittaus kuukaudessa	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden aikana	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden jälkeen	Uusi ulosmittaus vuodessa
700	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
800	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
900	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
1 000	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
1 100	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
1 200	0,00	0,00	0,00	0,00	0,0
1 300	25,07	0,00	300,80	225,60	0,0
1 400	91,73	31,60	1 100,80	825,60	379,2
1 500	158,40	81,60	1 900,80	1 425,60	979,2
1 600	225,07	131,60	2 700,80	2 025,60	1 579,2
1 700	291,73	181,60	3 500,80	2 625,60	2 179,2
1 800	358,40	231,60	4 300,80	3 225,60	2 779,2
1 900	425,07	281,60	5 100,80	3 825,60	3 379,2
2 000	491,73	333,92	5 900,80	4 425,60	4 007,04
2 100	558,40	393,92	6 700,80	5 025,60	4 727,04
2 200	625,07	453,92	7 500,80	5 625,60	5 447,04
2 300	691,73	513,92	8 300,80	6 225,60	6 167,04
2 400	758,40	573,92	9 100,80	6 825,60	6 887,04
2 500	825,07	633,92	9 900,80	7 425,60	7 607,04
2 600	866,67	693,92	10 400,00	9 533,33	8 327,04
2 700	900,00	753,92	10 800,00	9 900,00	9 047,04
2 800	933,33	813,92	11 200,00	10 266,67	9 767,04
2 900	966,67	873,92	11 600,00	10 633,33	10 487,04
3 000	1 000,00	933,92	12 000,00	11 000,00	11 207,04
3 100	1 033,33	993,92	12 400,00	11 366,67	11 927,04

Netto- tulo	Vuonna 2024 ulosmittaus kuukaudessa	Uusi ulosmittaus kuukaudessa	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden aikana	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden jälkeen	Uusi ulosmittaus vuodessa
3 200	1 066,67	1 053,92	12 800,00	11 733,33	12 647,04
3 300	1 100,00	1 113,92	13 200,00	12 100,00	13 367,04
3 400	1 133,33	1 173,92	13 600,00	12 466,67	14 087,04
3 500	1 166,67	1 233,92	14 000,00	12 833,33	14 807,04
3 600	1 200,00	1 293,92	14 400,00	13 200,00	15 527,04
3 700	1 233,33	1 353,92	14 800,00	13 566,67	16 247,04
3 800	1 266,67	1 413,92	15 200,00	13 933,33	16 967,04
3 900	1 300,00	1 473,92	15 600,00	14 300,00	17 687,04
4 000	1 333,33	1 536,24	16 000,00	14 666,67	18 434,88
4 100	1 366,67	1 606,24	16 400,00	15 033,33	19 274,88
4 200	1 400,00	1 676,24	16 800,00	15 400,00	20 114,88
4 300	1 433,33	1 746,24	17 200,00	15 766,67	20 954,88
4 400	1 466,67	1 816,24	17 600,00	16 133,33	21 794,88
4 500	1 500,00	1 886,24	18 000,00	16 500,00	22 634,88
4 600	1 533,33	1 956,24	18 400,00	16 866,67	23 474,88
4 700	1 566,67	2 026,24	18 800,00	17 233,33	24 314,88
4 800	1 600,00	2 096,24	19 200,00	17 600,00	25 154,88
4 900	1 633,33	2 166,24	19 600,00	17 966,67	25 994,88
5 000	1 666,67	2 236,24	20 000,00	18 333,33	26 834,88
5 100	1 723,52	2 306,24	20 682,24	20 682,24	27 674,88
5 200	1 803,52	2 376,24	21 642,24	21 642,24	28 514,88
5 300	1 883,52	2 446,24	22 602,24	22 602,24	29 354,88
5 400	1 963,52	2 516,24	23 562,24	23 562,24	30 194,88
5 500	2 043,52	2 586,24	24 522,24	24 522,24	31 034,88
5 600	2 123,52	2 656,24	25 482,24	25 482,24	31 874,88
5 700	2 203,52	2 726,24	26 442,24	26 442,24	32 714,88
5 800	2 283,52	2 796,24	27 402,24	27 402,24	33 554,88

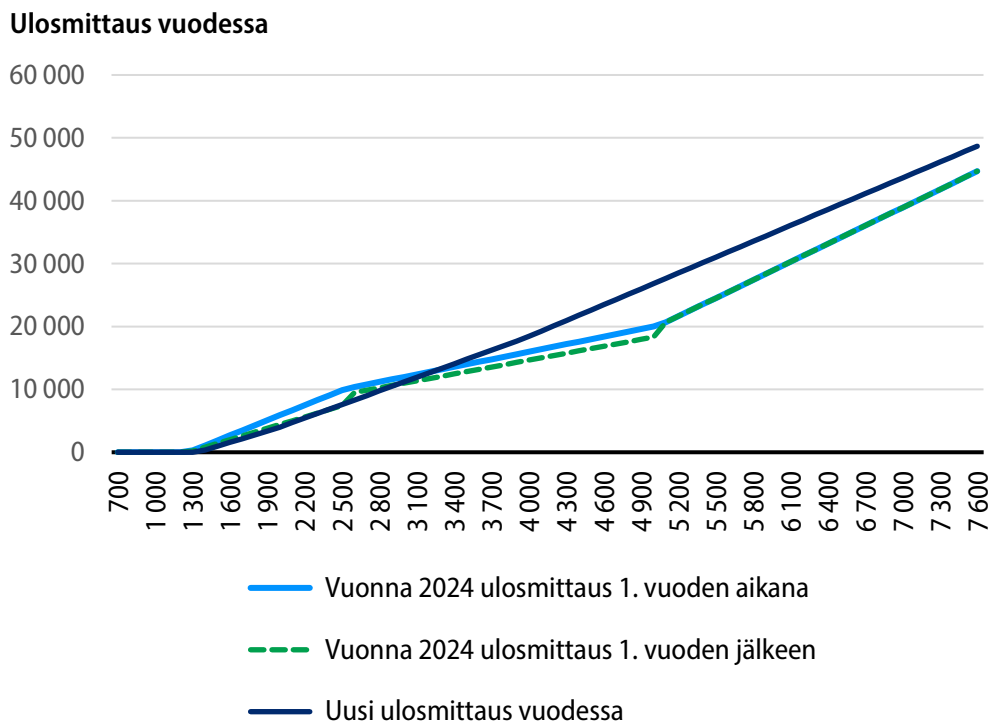
Netto- tulo	Vuonna 2024 ulosmittaus kuukaudessa	Uusi ulosmittaus kuukaudessa	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden aikana	Vuonna 2024 ulosmittaus 1. vuoden jälkeen	Uusi ulosmittaus vuodessa
5 900	2 363,52	2 866,24	28 362,24	28 362,24	34 394,88
6 000	2 443,52	2 936,24	29 322,24	29 322,24	35 234,88
6 100	2 523,52	3 006,24	30 282,24	30 282,24	36 074,88
6 200	2 603,52	3 076,24	31 242,24	31 242,24	36 914,88
6 300	2 683,52	3 146,24	32 202,24	32 202,24	37 754,88
6 400	2 763,52	3 216,24	33 162,24	33 162,24	38 594,88
6 500	2 843,52	3 286,24	34 122,24	34 122,24	39 434,88
6 600	2 923,52	3 356,24	35 082,24	35 082,24	40 274,88
6 700	3 003,52	3 426,24	36 042,24	36 042,24	41 114,88
6 800	3 083,52	3 496,24	37 002,24	37 002,24	41 954,88
6 900	3 163,52	3 566,24	37 962,24	37 962,24	42 794,88
7 000	3 243,52	3 636,24	38 922,24	38 922,24	43 634,88
7 100	3 323,52	3 706,24	39 882,24	39 882,24	44 474,88
7 200	3 403,52	3 776,24	40 842,24	40 842,24	45 314,88
7 300	3 483,52	3 846,24	41 802,24	41 802,24	46 154,88
7 400	3 563,52	3 916,24	42 762,24	42 762,24	46 994,88
7 500	3 643,52	3 986,24	43 722,24	43 722,24	47 834,88
7 600	3 723,52	4 056,24	44 682,24	44 682,24	48 674,88

Taulukosta havaitaan, että uudet ulosmittaussäännöt nostaisivat hieman sitä euro-määräistä alarajaa, jonka ylittävistä tuloista voidaan ulosmitata velalliselta, jolla on yksi elätettävä. Ulosmittaus kevenisi ensimmäisen ulosmittausvuoden aikana lähes 3 300 euron nettokuukausituloihin saakka. Tätä suuremmilla nettokuukausituloilla ulosmittaus kiristyisi nykytilaan verrattuna ensimmäisen ulosmittausvuoden aikana. Ottaen huomioon sen, että ulosottovelalliset kuuluvat pääasiassa matalampiin tuloryhmiin, voidaan arvioida, että suurimmalla osalla perheellisistä ulosottovelallisista ulosmittauksen määrä pienenisi ensimmäisen ulosmittausvuoden aikana.

Ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen ulosmitattava määrä pienenesi nykytilaan verrattuna pienituloisimmilla velallisilla lähes 2 400 euron nettokuukausituloihin saakka olettaen, että tähän tuloryhmään kuuluvat velalliset saavat voimassa olevan lain mukaan kolme vapaakuukautta vuodessa. Tämän tulotason jälkeen ulosmittaus kiristyisi hieman nykytilaan verrattuna noin 2 500 nettokuukausituloihin saakka ja kevenisi velallisilla, joilla on noin 2 600–2 900 euron nettokuukausitulot. Tätä suuremmilla tuloilla ulosmittauksen määrä kiristyisi ensimmäisen ulosmittausvuoden jälkeen velallisilla, joilla on yksi elatuksen varassa oleva henkilö.

Edellä olevassa taulukossa esitettyjä ulosmittauksen määriä voidaan havainnollistaa vielä seuraavalla kuvaajalla.

Kuvio 4. Vuosittain ulosmitattavan määrän muutos, velallisella yksi elätettävä

Ehdotetut muutokset yksinkertaistaisivat tulojen ulosmittausta koskevaa sääntelyä. Laskentasäännöt olisivat kaikilla tulotasoilla rakenteeltaan samanlaiset, eikä enimmäismäärää olisi säädetty. Vapaakuukausien poistamisen myötä niiden myöntämiseen ja ajalliseen sijoittumiseen liittyvä epävarmuus poistuisi. Ulosmittaus toteutuisi alusta saakka samoja sääntöjä soveltaen. Tulojen ulosmittaus olisi

nykyistä paremmin ennakoitavaa sekä velallisten että velkojien kannalta. Mahdollisuudet oman talouden suunnitteluun paranisivat. Vapaakuukausien poistaminen mahdollistaisi lähtökohtaisesti alemmat kuukausittaiset ulosmittausprosentit kuin järjestelmä, jossa on vapaakuukausia. Tämä lisäisi myös velallisten omaa vastuuta varautua yllättäviin menoihin osana normaalia taloudenhallintaa. Kyky varautua välttämättömiin menoihin säästämällä on välttämätön kestävä taloudenhallinnan saavuttamiseksi.

Ehdotettavat uudet ulosmittaussäännöt merkitsisivät ulosmittauksen keventymistä nimenomaan ensimmäisen ulosmittausvuoden aikana, koska ulosmittaukseen sovellettaisiin alusta saakka samoja sääntöjä. Tämä on perusteltua, jotta uudet ulosmittaussäännöt olisivat tavoitellulla tavalla yksinkertaiset ja selkeät. Ulosmittauksen keventymistä ulosmittauksen alkuvaiheessa voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, koska kevyempi ulosmittaus helpottaa velallisen sopeutumista ulosmittauksen alkamisesta välittömästi seuraavaan aikaisempaa tiukempaan taloudelliseen tilanteeseen. Ulosmittauksen alkaminen merkitsee muun muassa sitä, ettei velallinen pysty enää itse vaikuttamaan siihen, kuinka paljon ja mitä velkoja hän tuloillaan suorittaa. Tähän tilanteeseen sopeutumista helpotettaisiin sillä, ettei ulosmittaus olisi enää nykyiseen tapaan ankarampaa ensimmäisenä ulosmittausvuotena.

Ulosmittauksen määrän muutoksilla on vaikutusta velkojen maksuaikaan. Niillä velallisilla, joilla ulosmittaus kevenee, maksuajat pitenevät. Maksuajan piteneminen tarkoittaa useimmiten myös korkokustannusten kasvamista. Niillä velallisilla, joilla ulosmittaus kiristyy, maksuajat lyhenevät ja korkokustannukset pienenevät.

Maksuajan piteneminen ei tarkoittaisi useinkaan velkojalle lopullista menetystä, vaan sitä, että velan maksu siirtyy myöhempään ajankohtaan. Niissä tapauksissa, joissa velka tai sitä koskeva ulosottooperuste ehtii vanhentua ennen kuin velka tulee kokonaan maksetuksi, ulosmittauksen keventyminen tarkoittaisi myös kokonaisuutena pienempää ulosmittauskertymää saatavalle. Ulosottooperusteen vanhentumisaika on pääsäännön mukaan 15 vuotta ja velan lopullinen vanhentumisaika 20 vuotta. Näihin yksityisoikeudellisia velkoja koskeviin määräaikoihin suhteutettuna mahdollista pientä pidennystä maksuaikaan voidaan pitää velkojien kannalta varsin kohtuullisena. Julkisoikeudellisten saatavien, kuten verojen, kunnallisten maksujen ja sakkojen, vanhentumisaika on viisi vuotta. Näiden saatavien osalta on todennäköisempää, että maksunsaannin lykkääntyminen ulosmittauksen keventämisen vuoksi johtaa siihen, ettei saatavaa ehditä periä kokonaan ennen sen vanhentumista. Velallisten kannalta tarkasteltuna olennaista on se, että velallinen voi aina maksaa velkojaan ulosmitattua määrää enemmän ja siten vaikuttaa maksuaikaan sekä veloista aiheutuviin korkokustannuksiin.

Suurempituloisilla velallisilla ulosmittaus kiristyi nykytilaan verrattuna, ja heidän kohdallaan velkojen maksuaika lyhenisi. Pienempituloisilla velallisilla ulosmittaus säilyi jotakuinkin nykyisellään tai kevenisi maltillisesti. Koska iso osa ulosottovelallisista on suhteellisen pienituloisia, voidaan arvioida, ettei velkojen keskimääräiseen maksuaikaan olisi ehdotettujen muutosten vuoksi odotettavissa ainakaan suurta muutosta. Tätä johtopäätöstä tukee se, että ulosottoasioiden keskimääräinen käsittelyaika säilyi vuonna 2023 samalla tasolla kuin vuonna 2022 siitä huolimatta, että ulosmittausta kevennettiin merkittävästi vuonna 2023 suojaosuutta korottamalla ja vapaakuukausia lisäämällä.

Ehdotettu muutos vakiinnuttaisi suojaosuuden tason indeksitarkistettuna sille tasolle, jolla se on ollut vuosina 2023 ja 2024. Muutos ei tällöin lisäisi tulojen ulosmittauksen ulkopuolelle jäävien velallisten määrää niiden velallisten joukossa, joilla ei ole elatuksen varassa olevia henkilöitä. Näille velallisille todettavien varattomuus-esteiden ja suppean ulosoton esteiden lukumäärä ja siten luottotietorekisteriin kirjattavien maksuhäiriömerkintöjen määrä ei oletettavasti kasvaisi verrattuna vuoteen 2024.

Velallisilla, joilla on elatuksen varassa olevia henkilöitä, ulosmittauksen aloittamisen alaraja nousisi nykyisestä. Tämä tarkoittaisi sitä, että nykyistä useampi perheellinen velallinen voisi jäädä ulosmittauksen ulkopuolelle, jolloin myös ulosottoperusteisten maksuhäiriömerkintöjen määrä kasvaisi. Koska ulosmittauksen aloittamisen alaraja nousisi kuitenkin vain vähän, määrän kasvu voidaan arvioida vähäiseksi. Ulosmittauksen aloittamisen alarajan nouseminen johtuu valitusta sääntelyratkaisusta, jossa ulosmitattavasta määrästä tehdään elatusvähennys kunkin velallisen elatuksen varassa olevan henkilön osalta. Sanottu sääntelyratkaisu on perusteltu, koska näin varmistetaan se, että kukin elatuksen varassa oleva henkilö pienentää ulosmittauksen määrää saman verran velallisen tulotasosta riippumatta. Pienituloisten perheellisten velallisten ulosmittauksen keventäminen puolestaan on perusteltua ennen kaikkea lasten asianmukaisen toimeentulon turvaamiseksi.

Maksuhäiriömerkintöjen mahdollista kasvua tarkasteltaessa on hyvä huomata, että suurella osalla ulosottovelallisista ei ole elatuksen varassa olevia henkilöitä. Ulosottovelallisten taustaominaisuuksia selvitettiin vuoden 2018 aineistolla TEAS-selvityksessä, jonka mukaan ([Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta](#), s. 32) toistuvaistulosta lyhentäneistä 25–64-vuotiaista velallisista 20 prosenttia oli avio- tai avopareja, joilla oli lapsia, ja 11 prosenttia oli yksinhuoltajia.

Maksuhäiriömerkinnät voivat vaikeuttaa esimerkiksi uuden luoton tai luottokortin saamista, uuden vakuutuksen ottamista, osamaksusopimuksen tekemistä, uuden puhelin- ja nettiliittymän avaamista tai uuden vuokra-asunnon saamista. Ulosotosta aiheutuvia maksuhäiriöitä tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä huomata, että velallisilla on usein jo aikaisempia maksuhäiriömerkintöjä. Esimerkiksi tuomioistuimen antamasta tuomiosta aiheutuu velalliselle maksuhäiriömerkintä. Jos velallisella on jo valmiiksi maksuhäiriömerkintöjä, ulosotosta aiheutuvan uuden maksuhäiriömerkinnän tosiasiallinen vaikutus velallisen elämään lienee melko vähäinen. Vireille tulleista ulosottoasioista noin 30 prosenttia on yksityisoikeudellisia saatavia, joten merkityksellisellä osalla velallisista on maksuhäiriömerkintä jo ennen ulosottoasioiden vireilletuloa. Kokonaisuutena voidaan arvioida, että ehdotetun uudistuksen vaikutukset maksuhäiriömerkintöjen määrään ja niiden vaikutukseen velallisten elämään olisivat suhteellisen vähäiset.

Yhteenvedona voidaan todeta, että ehdotettu muutos merkitsisi pienituloisimpien velallisten ulosmittauksen keventymistä tai pysymistä lähellä vuoden 2024 tasoa ja suurituloisempien velallisten ulosmittauksen kiristymistä verrattuna vuoden 2024 tasoon. Ulosmittaus keventyisi enemmän perheellisillä kuin perheettömillä velallisilla.

4.2.2.2 Muut ulosottokaaren muutokset

Toistuvaistulon ulosmittauksen ennakkoilmoitusta ei ehdotuksen mukaan tarvitsisi enää lähettää silloin, kun velallinen on saanut vireilletuloilmoituksen ulosottoon perintään tulleista asioista ja velallisen aikaisemmasta tulojen ulosmittauksen päättymisestä on kulunut korkeintaan kolme kuukautta. Muutoksella pyritäisiin turvaamaan velkojan maksunsaantia velallisen tulonmaksajan vaihtuessa. Muutoksen arvioidaan nopeuttavan perintää erityisesti silloin, kun velallinen vaihtaa työnantajaa usein ulosmittauksen ennakkoilmoituksen saatuaan.

Ennakkoilmoittamiseen liittyvällä muutoksella ei arvioida olevan merkittävää haitallista vaikutusta ulosottovelallisten asemaan. Ennakkoilmoitus tulisi annettavaksi edelleen aina, kun velallisen toistuvaistuloon kohdistetaan ensimmäinen ulosmittaus. Vastaavasti ennakkoilmoitus annettaisiin, jos velallisen aikaisemman toistuvaistulon ulosmittauksen päättymisestä olisi kulunut yli kolme kuukautta. Näin ollen velallisella olisi edelleen mahdollisuus tarkistaa toistuvaistulon ulosmittauksessa huomioon otettavien elatuksen varassa olevien henkilöiden määrä sekä muut mahdolliset ulosmittauksen määrän vaikuttavat seikat ja ilmoittaa niissä tapahtuneista muutoksista, jos edellisen toistuvaistulon ulosmittauksen

päättymisestä olisi kulunut yli kolme kuukautta. Lisäksi velallisen asemaa turvaisi se, että toistuvaistulon ulosmittauksesta annettuun maksukieltoon on ulosottokaaren 11 luvun 5 §:n mukaisesti mahdollista hakea muutosta ilman määräaika.

Ulosottomiehen kuulemisvelvoitetta maksusuunnitelman lakkauttamisen yhteydessä ehdotetaan selvennettäväksi siten, että kuuleminen olisi mahdollista tehdä palkan ulosmittauksen ennakkoilmoituksen yhteydessä. Muutoksella halutaan turvata velkojan oikeutta maksunsaantiin tilanteissa, joissa velallinen laiminlyö maksusuunnitelman noudattamisen. Muutoksen arvioidaan nopeuttavan maksusuunnitelman laiminlyönnin jälkeen tehtävää palkan ulosmittausta, sillä maksusuunnitelmaan liittyvä kuuleminen ja ennakkoilmoitus palkan ulosmittauksesta voidaan tehdä samaan aikaan yhdellä kirjeellä. Velallisella säilyy edelleen asianmukainen mahdollisuus esittää selvitystä ennen maksusuunnitelman lakkauttamista ja ulosmittauksen toimittamista.

Luonnollisen henkilön rahavarojen erottamisetua koskevan säännöksen muuttaminen mahdollistaisi velallisille tuleviin menoihin varautumisen säästämällä nykyistä paremmin. Erottamisedun rahamäärä kasvaisi seuraavassa taulukossa kuvatulla tavalla. Lisäksi velallisen mahdollisuudet varautua tuleviin menoihin paranisivat, sillä velallinen pystyisi säilyttämään erottamisedun määrän esimerkiksi tilillään ilman ajallisia rajoituksia.

Taulukko 11. Erottamisetuun ehdotettu muutos, kun velallisella ei ole elätettäviä tai kun velallisella on 1–3 elätettävää

Erottamisedussa huomioidut henkilöt	Erottamisetu vuonna 2024 €	Uusi erottamisetu vuoden 2024 suojaosuudella laskettuna €
Velallinen yksin	1 465,20	1 953,60
Velallinen + 1 elätettävä	1 893,60	2 313,60
Velallinen + 2 elätettävää	2 322,00	2 673,60
Velallinen + 3 elätettävää	2 750,40	3 033,60

Kuolinpesän erottamisedusta säättämällä turvattaisiin kohtuullisten pesänselvityselkojen suorittaminen kuolinpesään kuuluvista rahavaroista silloinkin, kun kuolinpesällä on muuta velkaa ulosottoperinnässä. Muutos olisi omiaan yhdenmukaistamaan asiaan liittyvää epäyhtenäistä ratkaisukäytäntöä.

Kuolinpesältä ulosmitattujen varojen tilityskieltoa keventämällä parannettaisiin ulosottovelkojen oikeutta maksunsaantiin silloin, kun ulosottovelallisena on selvittämätön kuolinpesä. Perunkirjoituksen laiminlyönti ei enää muodostaisi estettä ulosmittauksesta kertyneiden varojen tilittämiseksi.

4.2.2.3 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus

Ehdotettu eläke- ja sosiaaliturvaetuuksien ulosmittauskieltojen poistaminen tekisi ulosmittauskelpoisiksi etuudet, jotka tähän mennessä on otettu huomioon palkan ulosmittauksessa osana velallisen tulopohjaa, mutta joihin ei ole voitu kohdistaa ulosmittausta. Tämä muutos voisi vaikuttaa velallisten asemaan kahdella eri tavalla. On yhtäältä mahdollista, että ulosmittauksen piiriin nousisi uusia velallisia, joiden toistuvaistulosta ei olisi aiemmin voitu suorittaa lainkaan ulosmittausta. Tämä edellyttäisi, että velallisella olisi ainoastaan sellaisia tuloja, joihin tällä hetkellä kohdistuu ulosmittauskielto. Toisaalta olisi mahdollista, että tulosta kuukausittain tehtävän ulosottopidätyksen määrä nousisi osalla velallisista. Viimeksi mainittu tilanne olisi mahdollinen, jos velallisen saisi sekä ulosmittauskelpoisia että tällä hetkellä ulosmittauskiellon alaisia tuloja, eikä ulosmittauskelpoisen tulon määrä ole riittävän suuri tulopohjan perusteella laskettavan säännönmukaisen ulosottopidätyksen tekemiseen.

Useimmat ulosmittauskiellon alaisista etuuksista ovat sellaisia, ettei etuuden saajalle kuukausittain maksettavan etuuden määrä yksin ylitä ehdotetun suojaosuuden määrää. Poikkeuksen edellä esitetystä muodostavat Kansaneläkelaitoksen maksamat kuntoutusrahaetuudet silloin, kun niitä maksetaan vähimmäismäärää suurempi määrä. Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 4 luvun 32 §:n viittaussäännöksen perusteella maksettavan kuntoutusrahaetuuden määrä on aina vähintään yhtä suuri kuin sairausvakuutuslain mukainen sairauspäiväraha, johon etuuden saajalla olisi oikeus, jos hän kuntoutuksen alkaessa olisi tullut työkyvyttömäksi. Kuntoutusrahaetuuden kanssa samansuuruinen sairauspäivärahaetus on jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella ulosmittauskelpoista tuloa, ja jatkossa nämä molemmat päivärahat olisivat ulosmitattavissa, mikäli niiden määrä ylittää suojaosuuden. Tämän muutoksen kohteena olevien henkilöiden määrää ei ole pystytty tarkemmin arvioimaan, koska käytössä ollut tulorekisterin aineisto ei sisällä tietoja sairaus- tai kuntoutusetuuksista saavista henkilöistä.

Muutoksen vaikutuksia on arvioitu ulosottorekisterin ja tulorekisterin tietojen avulla. Arvioinnissa on pyritty selvittämään, kuinka moni vuonna 2023 varattomaksi todetuista velallisista olisi maksanut ulosottoon tilityksiä, jos ehdotettavat muutokset olisivat olleet voimassa. Lisäksi arvioinnissa on pyritty selvittämään,

kuinka monen velallisen tilitykset olisivat olleet suurempia vuonna 2023, jos ehdotettavat muutokset olisivat olleet voimassa. Arvioihin liittyy epävarmuutta, koska ulosoton tietojärjestelmästä havaittavat toteutuneet tilitykset eivät nykyiselläänkään täysin vastaa ulosmittaussääntöjen ja velallisten tulorekisterin mukaisten tulojen perusteella laskettua laskennallisten tilitysten määrää. Velallisten kunkin kuukauden tulojen arviointia hankaloittaa muun muassa etuuksien maksuajan kohtien vaihtelu. Velallisen yksittäisen kuukauden tulot saattavat näyttää laskennassa käytetyssä aineistossa todellista suuremmilta siksi, että kyseiset tulot sisältävät todellisuudessa aikaisemmille maksukausille kuuluvaa tuloa. Arvioinnin tulokset ovat tämän vuoksi suuntaa antavia.

Sitä, kuinka moni vuonna 2023 varattomaksi todettu velallinen olisi ilman voimassa olevan lainsäädännön sisältämiä ulosmittauskieltoja siirtynyt ulosmittauksen piiriin, on arvioitu tarkastelemalla näiden henkilöiden tulopohjaa ulosotto- ja tulorekisteritietojen perusteella. Varattomiksi todettujen henkilöiden joukosta löytyi noin 5 000 sellaista henkilöä, joiden tulot yhtäältä koostuivat tällä hetkellä tulopohjaan laskettavista mutta ulosmittauskiellossa olevista etuuksista ja joiden tulot toisaalta ylittivät ehdotetun ulosoton suojaosuuden. Näistä henkilöistä noin 2 000 tulot koostuivat työttömyysturvalain mukaisesta työmarkkinatuesta ja sitä mahdollisesti täydentävistä etuuksista. Vuonna 2023 henkilölle voitiin työmarkkinatuen lisäksi maksaa lapsikorotusta ja työllistämistä edistävän palvelun ajalta maksettavaa korotusosaa. Työttömyysturvan lapsikorotus poistettiin lakimuutoksella vuoden 2024 alusta lähtien, ja työllistämistä edistävän palvelun ajalta maksettava korotusosa poistettiin laista vuoden 2025 alusta lähtien. Työmarkkinatuen tai sen kanssa samansuuruisen peruspäivärahan määrä ei ilman edellä mainittuja korotuksia ylitä esitetyn suojaosuuden määrää. Tämän takia ei ole todennäköistä, että yksinomaan työttömyysturvalain mukaisia etuuksia saavat henkilöt nousisivat ulosmittauksen piiriin ulosmittauskiellon poistamisen seurauksena vastaavalla tavalla kuin vuoden 2023 aineiston pohjalta tehdyssä tarkastelussa.

Toinen tarkastelussa selkeästi esiin noussut ryhmä olivat kansaneläkettä saavat henkilöt, joita oli noin 1 000 henkilöä. Täysimääräistä kansaneläkettä saavat henkilöt, joilla ei ole lainkaan tai vain vähäisiä ansiosidonnaisia eläketuloja, saavat tyypillisesti kyseisen etuuden lisäksi takuueläkettä. Takuueläkkeellä turvataan pienituloisen eläkkeensaajan toimeentuloa, jos hänen eläketulojensa ei muutoin katsota riittävän toimeentuloon. Takuueläkkeen määrää vähentävät kaikki edunsaajan muut eläkkeet Suomesta tai ulkomailta, eivät kuitenkaan esimerkiksi eläkkeen lapsikorotus tai rintamalisä. Viimeksi mainitut etuudet maksetaan edunsaajalle kansaneläkkeen ja takuueläkkeen lisäksi, ja ne voivat korottaa etuudensaajan tulot suojaosuuden yläpuolelle.

Eläkkeensaajan lapsikorotus on määrältään hyvin pieni, vuonna 2024 25,92 euroa kuukaudessa lasta kohden, ja sitä voi saada etuudensaajan kanssa samassa taloudessa asuvasta omasta tai puolison alle 16-vuotiaasta lapsesta tai muualla asuvasta lapsesta, jonka toimeentulosta edunsaaja huolehtii. Huomioon ottaen lapsikorotuksen pieni määrä ja ulosmittauksen määrää pienentävä lapsivähennys, ei eläkkeensaajan lapsikorotus useimmissa tapauksissa nostaisi hänen tulojaan ulosmittauksen piiriin. Poikkeuksena olisivat tilanteet, joissa eläkkeensaajan lapsikorotusta maksetaan velallisen kanssa samassa taloudessa asuvasta puolison lapsesta, jota ei työryhmän ehdotuksen mukaisesti otettaisi huomioon ulosmittauksen lapsivähennyksessä. Näissä tapauksissa velallisen tuloihin kohdistuu jatkossa määrältään pieni ulosmittaus. Tilanteiden voidaan arvioida olevan harvinaisia.

Eläkkeensaajan rintamalisää, joka vuonna 2024 on ollut 200,01 euroa kuukaudessa, voidaan maksaa rintamapalvelukseen sekä miinanraivaustehtäviin vuosina 1945–1952 osallistuneille henkilöille. Ylimääräistä rintamalisää puolestaan maksetaan eläkkeensaajille, jotka saavat rintamalisää ja kansaneläkettä, ei kuitenkaan miinanraivaustehtäviin osallistuneille. Ylimääräinen rintamalisä vaihtelee edunsaajan saaman kansaneläkkeen suuruuden mukaan. Vuonna 2024 se on suurimmillaan voinut olla yksin asuvalle 300,97 euroa kuukaudessa ja parisuhteessa olevalle 263,55 euroa kuukaudessa. Sekä rintamalisä että ylimääräinen rintamalisä ovat saajalleen verotonta tuloa.

Edellä esitetyn perusteella arvioidaan, että ulosmittauskieltojen poistaminen muilta kuin määrättyyn tarkoitukseen myönnettyiltä etuuksilta nostaisi ulosmittauksen piiriin noin 3 000 henkilöä, jotka ovat aikaisemmin jääneet tulojen ulosmittauksen ulkopuolelle. Huomattava osa näistä henkilöistä olisi kansaneläkkeen ja takuueläkkeen saajia.

Ehdotettu ulosmittauskieltojen poisto voisi vaikuttaa toistuvaistulon ulosmittauksen piirissä jo olevan velallisen asemaan, mikäli muutos nostaisi tuloista kuukausittain tehtävän ulosottopidätyksen määrää. Ulosottorekisterin ja tulo-rekisterin tietoja vertailemalla on pystytty toteamaan, että toistuvaistulon ulosmittauksen kohteena on ollut vuoden 2023 aikana yhteensä 47 849 henkilöä, jotka ovat saaneet vähintään yhtä ehdotetun muutoksen kohteena olevaa etuutta. Näiden henkilöiden osalta on tarkasteltu kaikkia niitä kuukausia, joiden aikana henkilöllä on ollut voimassa toistuvaistulon ulosmittaus ja henkilö on saanut ehdotetun muutoksen kohteena olevia etuuksia. Tällaisia havaintokuukausia on vuoden 2023 ajalta kertynyt yhteensä 237 379 kuukautta. Tehdyn tarkastelun perusteella vuonna 2023 olisi ollut yhteensä 645 tilityskuukautta, jolloin henkilön

toistuvaistulosta tehdyn ulosottopidätyksen määrä olisi ollut suurempi, mikäli nykyiset ulosmittausrajoitukset eivät olisi olleet voimassa. Nämä kuukaudet jakaantuivat 153 henkilön kesken.

Verrattaessa edellä mainittua velallisten määrää toistuvaistulon ulosmittauksessa olleiden velallisten kokonaismäärään (206 561) havaitaan, että ehdotettu muutos olisi koskenut noin 0,07 % vuonna 2023 toistuvaistulon ulosmittauksessa olleista velallisista. Havainnot painottuvat kansaneläkettä, takuueläkettä, työmarkkinatukea ja peruspäivärahaa saaneisiin henkilöihin, joita lähtökohtaisesti on ollut myös eniten tarkastelun kohteena olleiden 47 849 henkilön joukossa. Tällä perusteella arvioidaan, että tuloista kuukausittain tehtävän ulosottopidätyksen määrän muutos koskisi hyvin pientä osaa ulosottovelallisista. Edellä mainittujen etuuksien täysi määrä jää ehdotetun suojaosuuden alle ja henkilön muualta saamat tulot pääsääntöisesti alentavat näiden etuuksien määrää. Tämän vuoksi tulojen ulosmittauksen mahdollisen korotuksen ei arvioida olevan huomattava niillä henkilöillä, joita muutos koskee. On kuitenkin huomioitava, että kyse on jo lähtökohtaisesti pienituloisista henkilöistä, joten korotuksella voi kuitenkin olla vaikutusta heidän talouteensa.

4.2.2.4 Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus Ahvenanmaalla

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaisesti maakunnalla on eläkkeiden osalta lainsäädäntövalta maakunnan palveluksessa olevien henkilöiden ja maakuntahallinnon luottamushenkilöiden sekä maakunnassa toimivien peruskoulujen rehtorien, opettajien ja tuntiopettajien työeläketurvaan. Muutoin maakunnassa on voimassa valtakunnallinen eläkejärjestelmä, ja esimerkiksi kansaneläkelakia ja lakia takuueläkkeestä sovelletaan maakunnassa. Sosiaalihuoltoa sekä opetusta ja oppisopimusta koskeva lainsäädäntö kuuluu maakunnan lainsäädäntövaltaan. Tämä tarkoittaa, että poistettaessa ulosmittauskieltoja valtakunnassa voimassa olevista sosiaaliturvaa koskevista säädöksistä, vastaavia ulosmittauskieltoja voisi jäädä voimaan Ahvenanmaata koskeviin maakuntalakeihin. Tällaisia ulosmittauskieltoja on valmistelun yhteydessä tunnistettu ainakin kotihoidon tukea koskevasta maakuntalaista (landskapslag 2015:68 om hemvårdstöd) ja opintoetuuksia koskevasta maakuntalaista (landskapslag 2006:71 om studiestöd). Työttömyysturvan osalta maakunnassa sovelletaan tietyin poikkeuksin valtakunnallista työttömyysturvalakia (landskapslag 2003:71 om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomstskydd för arbetslösa), eikä etuuksien ulosmitattavuuteen tulisi tältä osin eroa.

4.2.2.5 Henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaus

Ulosottokaaren 4 luvun 70 §:ään ehdotetun muutoksen ja vakuutussopimuslain 54 §:n ehdotetun kumoamisen tarkoituksena on asettaa velalliselle säästö- ja sijoitushenkivakuutukseen tai vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen kertynyt varallisuus ulosottomenettelyssä samaan asemaan kuin muut velalliselle kertyneet säästöt ja sijoitukset. Muutos parantaisi sekä velallisten että velkojien yhdenvertaista kohtelua täytäntöönpanossa.

Velkojien mahdollisuuteen saada ulosotossa suoritus säästö- tai sijoitushenkivakuutuksiin tai eläkevakuutuksiin kertyneestä varallisuudesta vaikuttavat oleellisesti säännökset ulosottoperusteen täytäntöönpanokelpoisuuden määräajasta. Täytäntöönpanoperusteiden määräaikaisuutta koskevien säännösten perusteella velkojan tuomioistuimelta saama ulosottoperuste on täytäntöönpantavissa ulosotossa 15 tai 20 vuotta. Vakuutussopimuslain 54 §:n rajoitukset koskevat vakuutukseen perustuvan oikeuden ulosmittaamista, eli ne eivät estä velalliselle maksettavaksi tulevan vakuutuskorvauksen ulosmittausta siinä vaiheessa, kun korvaus tulee maksettavaksi. Koska vakuutussopimukset ovat luonteeltaan pitkäaikaisia, velkojan ulosottoperusteen perintäkelpoisuus ehtii käytännössä usein kuitenkin päättyä ennen korvauksen maksuun tuloa. Vakuutussopimuslain 54 §:n rajoitusten poistaminen mahdollistaisi velalliselle vakuutussopimuksen perusteella kuuluvien oikeuksien ulosmittaamisen perinnän määräajan puitteissa, jolloin niiden perusteella velalliselle tuleva suoritus voitaisiin ulosottokaaren 2 luvun 24 §:n 3 momentin perusteella käyttää velkojan saatavan suorituksiksi vielä täytäntöönpanokelpoisuuden määräajan päättymisen jälkeen.

Vakuutussopimuslain 54 §:ssä säädettyjen ulosmittauskieltojen kumoaminen laajentaisi ulosmittausmahdollisuuden koskemaan kaikkia velallisen itsensä ottamia säästämiseen tai sijoittamiseen tarkoitettuja henkivakuutuksia sekä vapaaehtoisia eläkevakuutuksia myös silloin, kun vakuutettuna on velallinen itse tai hänen puolisonsa. Vastaavasti velallisen vakuutussopimukseen perustuvat oikeudet olisivat aina ulosmitattavissa, jos vakuutuksenottaja olisi velallisen puoliso. Ehdotetulla muutoksella voi yksittäistapauksessa, vakuutukseen kertyneen varallisuuden määrän mukaan, olla huomattava merkitys yhtäältä velalliselle ja toisaalta velkojan oikeuteen saada saatavalleen maksusuoritus. Ehdotetulla muutoksella ei olisi vaikutusta sellaisiin puolisoiden välisiin kuolemanvaravakuutuksiin, joihin ei kerry takaisinoston mahdollistavaa säästöosuutta. Tällaisiin vakuutuksiin perustuvilla oikeuksilla ei ole itsessään ulosmittausarvoa ennen korvausten maksamista.

Ehdotetulla muutoksella ei pääsääntöisesti puututtaisi ulosottoon nähden sivullisen velallisen puolison mahdollisuuden määrätä oikeuksiensa tai varojensa käytöstä. Säästö- tai sijoitushenkivakuutuksissa, joissa vakuutuksenottaja on velallisen puoliso ja edunsaajana velallinen, puolisollla olisi halutessaan mahdollisuus vakuutus sopimuslain 47 §:ssä säädetyllä tavalla joko käynnistää vakuutuksen takaisinosto tai muuttaa vakuutuksen edunsaajaa myös velallisen oikeuteen kohdistetun ulosmittauksen jälkeen. Muutos koskisi siis ensisijaisesti velallisen itsensä ottamia vakuutuksia. Vapaaehtoisissa eläkevakuutuksissa vakuutuksen ottajana on tyypillisesti joko velallinen tai hänen työnantajansa. Näistä velallisen työnantajan ottamat vakuutukset eivät tälläkään hetkellä ole vakuutus sopimuslain 54 §:ssä säädetyn ulosmittauskiellon piirissä.

Ulosottokaaren 4 luvun 70 §:ään ehdotettu muutos ulosottomiehen oikeudesta käynnistää vakuutuksen takaisinosto ja hakea vakuutuskorvausta silloin, kun tämä olisi velalliselle itselleen mahdollista, tehostaisi velallisen vakuutus sopimuksen perusteella kuuluvien oikeuksien muuttamista rahaksi. Tällä hetkellä oikeuksien muuttaminen rahaksi on useissa tapauksissa mahdollista vain velallisen itsensä myötävaikutuksella. Mahdollisuus takaisinostoon myös nopeuttaisi oikeuksien rahaksi muuttamista silloin, kun vakuutus olisi erääntymässä vasta pitkän ajan kuluttua. Tältä osin muutos parantaisi velkojan oikeutta saada saatavalleen suoritus kohtuullisessa ajassa. Vapaaehtoisissa eläkevakuutuksissa on usein rajoituksia vakuutuksenottajan takaisinosto-oikeuteen, ja ulosottomiestä koskisivat takaisinoston käynnistämisen suhteen vastaavat rajoitukset kuin velallista itseään. Näin ollen eläkevakuutuksiin perustuvat oikeudet muutettaisiin rahaksi pääsääntöisesti edelleen velalliselle tietyn iän jälkeen maksettavista suorituksista.

Vakuutus sopimuslain 54 §:n kumoamista koskevaa lakia ehdotetaan sovellettavaksi takautuvasti myös ennen lain voimaantuloa tehtyihin vakuutus sopimuksiin perustuviin oikeuksiin. Näin ollen muutoksen vaikutukset kohdistuisivat kaikkiin niihin ulosottovelallisiin, joilla on voimassa olevan rajoituksen piiriin kuuluvia vakuutuksia. Vaikutustenarvioinnissa käytössä olleen tietoa aineiston perusteella muutoksen piirissä olevien velallisten määrää ei pystytä luotettavasti arvioimaan. Tulorekisterin tietojen mukaan vuoden 2023 aikana on maksettu toistuvia tai kertaluonteisia maksuja yksityishenkilön ottamasta henkivakuutuksesta yhteensä 72 377 henkilölle. Käytettävissä ei ole tietoa siitä, kuinka monella näistä henkilöistä on ollut vireillä asioita ulosotossa, mutta toistuvaistulon ulosmittauksen kohteena heistä on ollut 874 henkilöä ja pitkäaikaisen ulosmittauksen kohteena 485 henkilöä. Tämän arvion ulkopuolelle jäävät kokonaan säästö- ja sijoitushenkivakuutukset sekä eläkevakuutukset, joiden perusteella ei vielä vuonna 2023 ole tehty maksuja vakuutetulle.

4.2.3 Vaikutus perintätulokseen

Ehdotettujen tulojen ulosmittausta koskevien säännösmuutosten vaikutusta on arvioitu mallintamalla uusien säännösten soveltamista ulosottorekisterin vuoden 2023 aineistolla. Olettaen, että muut olosuhteet olisivat samat kuin vuonna 2023 ja käyttäen Datahuoneen mallintamia eroja erilaisten ulosmittaussääntöjen välillä, voidaan arvioida, että ehdotettavat tulojen ulosmittaussäännöt tuottaisivat laskennallisesti noin 544 miljoonan euron perintätuloksen vuodessa. Arviossa on otettu huomioon ehdotettu suojaosuuden taso, uudet ulosmittauksen laskentasäännöt sekä vapaakuukausien poistaminen.

On tärkeää huomata, että edellä sanottu arvio on ainoastaan laskennallinen ja todellisuudessa kertyvään perintätulokseen vaikuttaa ulosmittaussääntöjen lisäksi moni muukin asia, kuten ulosottoperintään saapuvien asioiden kappalemäärä, perittävien saatavien euromäärä, velallisten kulloinenkin maksukyky sekä Ulosotto-laitoksen toiminnan tehokkuus. Epävarmuutta arvioon tuo se, ettei etukäteen voida tarkasti ennakoita ulosmittauksen määrän rajoittamista koskevan pykälän soveltamisalan laajuutta ja sen vaikutusta perintätulokseen. Tarkoituksena kuitenkin on, että ulosmittauksen määrää rajoitettaisiin vain poikkeuksellisissa tilanteissa. Tällä perusteella ulosmittauksen määrän rajoittamispäätösten arvioidaan pienentävän perintätulosta ainoastaan vähäisessä määrin edellä sanotusta.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että vuonna 2023 toistuvaistulojen ulosmittauksesta kertyi noin 527,3 miljoonaa euroa ja vuonna 2022 ennen suojaosuuden taso-
korotusta noin 592,7 miljoonaa euroa. Ehdotetut laskentasäännöt tarkoittaisivat siten laskennallisesti noin 49 miljoonaa euroa pienempää perintätulosta kuin vuonna 2022 ja noin 17 miljoonaa euroa suurempaa perintätulosta kuin vuonna 2023. Perintätuloksen laskennallinen kasvu vuoteen 2023 verrattuna selittyisi ulosmittauksen ankaroitumisella suurituloisimpien velallisten joukossa.

Elatusapuelkojen perintää koskevaan pykälään ehdotetaan muutosta, jonka seurauksena ulosottomiehellä olisi velvollisuus ulosmitata velallisen tuloista säännönmukaista suurempi määrä, jos se on tarpeen lapselle maksettavan juoksevan elatusavun perimiseksi. Pykälän nykyistä laajempi soveltaminen on tärkeää siitäkkin syystä, että vapaakuukausien nykyisin tuomien helpotusten siirtäminen ulosmittauksen laskentasääntöihin johtaisi ilman elatusapuelkaa koskevan pykälän soveltamista mahdollisesti siihen, että elatusapuelalliset hyötyisivät tehdystä muutoksesta. Elatusapuelallisille ei nykyisin juurikaan myönnetä vapaakuukausia, mutta ulosmittaussäännöt soveltuvat heihin samansisältöisinä kuin muihinkin. Kokonaisuutena tarkastellen on perusteltua arvioida, ettei elatusapuelkojen perintään tehdyt muutokset vaikuta olennaisesti perintätulokseen.

Muusta kuin määräajoin maksettavasta palkasta ulosmitattava määrä ehdotetaan laskettavaksi nykyisestä noin 33 prosentista 27 prosenttiin. Kuuden prosenttiyksikön muutoksen voidaan arvioida jossain määrin pienentävän muusta kuin määräajoin maksettavasta tulosta kertyvää perintätulosta. Pykälässä säädettäisiin kuitenkin mahdollisuudesta ulosmitata tietyissä tilanteissa pääsääntöä vähemmän tai enemmän. Kokonaisuutena tarkastellen vaikutus perintätulokseen arvioidaan melko vähäiseksi.

Toistuvaistulon ulosmittauksen ennakkoilmoitusta ja maksusuunnitelman lakkauttamista koskevien muutosten arvioidaan nopeuttavan perintää niissä tilanteissa, kun velallinen vaihtaa työpaikkaa tai ei noudata maksusuunnitelmaa, mutta muutoksen vaikutus kertyvään perintätulokseen arvioidaan kokonaisuutena melko pieneksi.

Luonnollisen henkilön rahavarojen erottamisetua koskevan muutoksen arvioidaan ulosottorekisterin aineistolla tehdyn laskennan perusteella pienentävän pankkitilien ulosmittauksista kertyvää perimistulosta noin 14 miljoonalla eurolla. Ehdotetun kuolinpesän erottamisetusäännöksen ja tilityskiellon keventämiseen liittyvän muutoksen arvioidaan yhdenmukaistavan ulosottokäytäntöä ja johtavan yksittäistapauksissa nykyistä oikeudenmukaisempiin ratkaisuihin, mutta muutosten kokonaisvaikutus perintätulokseen arvioidaan pieneksi.

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaukseen ehdotetut muutokset kohdistuvat edellä kuvatulla tavalla varsin pieneen henkilökoukoon. Tällä perusteella niiden vaikutukset perintätulokseen arvioidaan kokonaisuutena vähäisiksi.

Yhteenvetona edellä sanotusta voidaan todeta, että ehdotettujen muutosten kokonaisvaikutus perintätulokseen arvioidaan varsin maltilliseksi. Yhtäältä tuloista kertyvän perintätuloksen arvioidaan kasvavan noin 17 miljoonaa euroa ja toisaalta pankkitilin ulosmittauksesta kertyvän perintätuloksen arvioidaan pienenevän noin 14 miljoonaa euroa. Näiden erotuksena muutosvaikutus olisi noin kolme miljoonaa euroa, mitä voidaan pitää lainsäädäntömuutosten suuruusluokka huomioon ottaen pienenä. Asiassa on kuitenkin syytä huomata, että arviointiin liittyy epävarmuustekijöitä eikä tarkkoja vaikutusarviointeja ole pystytty tekemään pienempien ulosottokaaren muutosten osalta. Käytössä ei ole ollut myöskään aineistoa, jonka perusteella olisi voitu arvioida henki- ja eläkevakuutuksen ulosmittaukseen liittyvien muutosten vaikutusta perintätulokseen. Oletettavaa on, että henki- ja eläkevakuutusten ulosmittaukseen liittyvät muutokset kasvattavat perintätulosta, mutta kasvun määrä on kokonaisuutena suhteellisen pieni, sillä suurella osalla velallisista ei liene mahdollisuutta tämäntyyppisten säästö- ja sijoitustuotteiden hankkimiseen.

4.2.4 Työllisyysvaikutukset

Ehdotettavan sisältöinen uudistus ei ollut arvioitavana TEAS-selvityksessä, jossa arvioitiin erilaisten tulojen ulosmittaukseen liittyvien uudistusten työllisyysvaikutuksia. Lähimpänä ehdotusta oli selvityksessä arvioitu progressiivinen ulosmittaustaulukko, jossa suojaosuuden määrä olisi ollut 834,52 euroa kuukaudessa, vapaakuukausista olisi luovuttu ja ulosmittaus olisi keventynyt pienituloisilla ja kiristynyt suurituloisilla. Sanottua arviointia voitaneen pitää suuntaa antavana myös nyt ehdotettavan uudistuksen työllisyysvaikutuksia arvioitaessa.

Progressiivisen ulosmittaustaulukon todettiin välittömältä vaikutukseltaan parantavan velallisten toimeentuloa ja nostavan työllistymisen kannustimia pienituloisten henkilöiden osalta. On kuitenkin huomattava, että vertailukohtana selvityksessä oli vuotta 2020 edeltävä tilanne, jolloin suojaosuuden taso oli selvästi nykyistä alempi. Progressiivisen ulosmittaustaulukon arvioitiin yhtäältä alentavan työllistymisveroastetta eniten arvioiduista uudistamisvaihtoehdoista. Toisaalta uudistuksella arvioitiin olevan myös merkittävä velan takaisinmaksuaikaa pidentävä vaikutus. Selvityksen mukaan ulosmittausta keventämällä ei voida maksuaikojen pidentymisestä vuoksi merkittävästi vaikuttaa kokonaisuutena työnteon kannustimiin olettaen, että polkuriippuvuudet, epälineaarisuudet tai korot eivät vaikuta merkittävästi asiaan. Progressiivisen ulosmittaustaulukon merkittävimpänä etuna selvityksessä pidettiin järjestelmän yksinkertaistumista ja selkeytymistä.

Johtopäätöstä siitä, että yksinomaan ulosmittausjärjestelmän muutoksilla ei pystytä olennaisesti vaikuttamaan työllisyyteen, tukee suojaosuuden tasokorotuksen jälkeen tehdyt havainnot. Vaikka ulosmittausta kevennettiin merkittävästi vuoden 2023 aikana, ei velallisten ansiotasokorjatuissa palkkatuloissa tapahtunut havaittavaa positiivista kehitystä. Muutokset vähensivät merkittävästi tuloista ulosottoon tehtyjä tilityksiä, mutta havaintojen perusteella ei saatu uskottavaa näyttöä sille, että ulosmittausjärjestelmän keventäminen lisäisi tai vähentäisi työllisyyttä.

TEAS-selvityksen johtopäätöksen ja suojaosuuden korottamisen jälkeen tehtyjen havaintojen perusteella on perusteltua arvioida, että ehdotettavilla ulosottojärjestelmän muutoksilla ei olisi merkityksellistä vaikutusta työllisyyteen.

4.2.5 Vaikutukset luottomarkkinoihin

Tulojen ulosmittaussääntöjen muuttamisella voi olla aina vaikutusta myös luottojen myöntämiseen. Luotonantajien mahdollisuudet saada tarvittaessa ulosotto-toimin sopimuksen mukainen suoritus velalliselta heikkenevät niissä tapauksissa,

joissa tuloista ulosmitattava määrä pienenee. Luottoriskin kasvaminen voi johtaa luottojen myöntämisen ja vakuusvaatimusten kiristymiseen sekä luottojen hinnan nousemiseen. Sanottu vaikutus voi kohdistua myös muihin kuin ulosottovelallisiin.

Koska ehdotetun uudistuksen vaikutukset tuloista ulosmitattavaan määrään ovat kokonaisuutena tarkastellen maltilliset eikä ulosmittauksen ulkopuolelle jäävien velallisten määrän arvioida kasvavan merkittävästi, on perusteltua arvioida, että myös vaikutukset luottomarkkinoihin jäävät maltillisiksi. Luottojen myöntämiseen vaikuttaa luottoa hakeneen henkilön taloudellinen tilanne kokonaisuutena, eikä ole aihetta olettaa, että suhteellisen pienet euromääräiset muutokset ulosmittausmahdollisuudessa vaikuttaisivat kokonaisuutena ratkaisevasti luoton myöntämistä koskeviin päätöksiin.

4.2.6 Vaikutukset hallinnolliseen taakkaan

Ulosottopidätyksen määrän laskentaan ehdotetut muutokset vaikuttaisivat ulosottopidätyksiä tekevien yksityisten työnantajien ja työeläkevakuutajien asemaan kahdella eri tavalla. Toisaalta ulosottopidätyksen laskentaan käytettävien laskentasääntöjen muuttaminen voisi aiheuttaa osalle maksajista suoria kertaluonteisia kustannuksia palkan- tai eläkkeen maksuun käytettävien tietojärjestelmien muutostöiden takia. Toisaalta vapaakuukausien poistamisen myötä maksukieltojen muutosilmoitusten määrä vähenisi merkittävästi ja sen myötä niiden käsittelyyn käytetty aika vähenisi.

Työnantajayritysten osalta maksukieltojen noudattamiseen liittyvä velvoite ei kohdistu tiettyyn ennalta arvioitavissa olevaan ryhmään, ja velvoite voi kohdistua eri vuosina eri määrään työnantajia. Joukkoon kuuluu suurien työnantajayritysten lisäksi vaihteleva määrä keskisuuria ja pienempiä yrityksiä sekä elinkeinonharjoittajia. Myös yksittäisen työnantajan käsiteltäväksi tulevien maksukieltojen määrä voi vaihdella merkittävästi. Maksukieltojen käsittelyyn liittyvä hallinnollinen taakka ei siis jakaudu tasaisesti työnantajien kesken, eikä maksukieltoja välttämättä tule kaikkien työnantajien käsiteltäväksi vuosittain. Edellä kuvattujen kohderyhmän ja taakan jakautumisen arviointiin liittyvien haasteiden takia hallinnollisen taakan arvioinnissa ei ole käytetty työ- ja elinkeinoministeriön laatimaa sääntelytaakkalaskuria.

Valmistelussa käytettävissä olleiden tietojen perusteella suuri osa työnantajayrityksistä käyttää palkanlaskennassa sopimusperusteisesti markkinoilla tarjolla olevia valmiita palkanmaksuohjelmistoja tai on ulkoistanut palkanmaksun. Näissä tapauksissa työnantajalle ei välttämättä aiheutuisi lainkaan suoria kustannuksia

palveluntarjoajan palkanmaksuohjelmistoon tehtävistä teknisistä muutoksista. Palveluntarjoaja joutuisi tekemään kyseiset muutokset tarjoamiinsa ohjelmistoihin joka tapauksessa, jotta ohjelmisto vastaisi jatkossa työnantajien lakisääteisiä velvoitteita. Mahdollisten suorien kustannusten määrä riippuu näissä tapauksissa viime kädessä työnantajayrityksen ja palveluntarjoajan välisestä sopimuksesta. Työeläkevakuuttajina toimivat tahot käyttävät kuitenkin eläkkeiden maksatukseen tyypillisesti omia tietojärjestelmiään. Työeläkevakuuttajat TELA ry:n kautta tehdyn kyselyn perusteella neljän alan toimijan arviot muutostöiden kustannuksista vaihtelivat 40 000–150 000 euron välillä.

Maksukieltojen muutosilmoitusten käsittelyyn käytetty aika vaihtelee erityisesti sen mukaan, ottaako työnantaja maksukiellot vastaan sähköisesti. Sähköiset maksukiellot toimitetaan tiedostoina suoraan vastaanottajan omaan tietojärjestelmään, mikä nopeuttaa niiden käsittelyä. Ulosottorekisterin tietojen perusteella noin 35 prosenttia kaikista maksukielloista lähetään sähköisinä maksukieltoina, ja niitä vastaanottavat erityisesti suuret työnantajat ja eläkevakuuttajat. Sähköisesti saadun muutosilmoituksen manuaaliseen tarkistamiseen arvioidaan menevän keskimäärin aikaa 1–3 minuuttia. Manuaalisesti, eli sähköpostilla tai kirjepostina, vastaanotettujen maksukieltojen käsittelyyn arvioitiin kuluvan aikaa keskimäärin noin 10 minuuttia. Näin ollen esitetty vapaakuukausien poisto vähentäisi maksukieltojen muutosilmoitusten käsittelyyn kuluva aikaa erityisesti niillä työnantajilla, jotka eivät ole ottaneet käyttöönsä sähköistä maksukieltoa, mutta joilla on käsiteltävänä vähäistä suurempi määrä voimassa olevia maksukieltoja.

4.2.7 Vaikutukset julkiseen talouteen ja viranomaisten toimintaan

4.2.7.1 Vaikutus valtion ulosottomaksutuloihin

Ulosottomaksutulot koostuvat suurelta osin velallisilta perittävistä taulukkomaksuista, jotka vähennetään velallisen tekemistä maksusuorituksista, sekä velkojilta perittävistä tilitysmaksuista, jotka vähennetään velkojille ulosotosta tilitettävistä suorituksista. Ulosottomaksutulojen määrän suhde perimistuloksen määrään on hyvin vakiintunut. Vuosina 2014–2023 ulosottomaksutulojen määrä on ollut 7,0–7,4 prosenttia perimistuloksesta, ja sanotun suhdeluvun keskiarvo on ollut noin 7,3 prosenttia.

Edellä jaksossa 4.2.3 arvioitiin, että ehdotettujen muutosten yhteisvaikutuksena perintätulos kasvaisi laskennallisesti noin 3 miljoonaa euroa verrattuna vuoteen 2023. Historiatietojen perusteella voidaan arvioida, että perintätuloksen kasvaminen 3 miljoonalla eurolla tarkoittaisi vuosittain laskennallisesti noin 219 000 uroa suurempaa ulosottomaksutulokertymää ($0,073 \cdot 3$ miljoonaa euroa).

Edellä sanottu arvio on laskennallinen ja kuvaa arvioidun muutosvaikutuksen suuruusluokkaa. Arvio ei tarkoita sitä, että ulosottomaksujen kokonaiskertymän ennustettaisiin olevan muutoksen jälkeen 219 000 euroa vuoden 2023 kokonaiskertymää suurempi. Ulosottomaksutuloihin, kuten perintätulokseenkin, vaikuttavat monet muutkin seikat kuin ehdotettavat lainsäädäntömuutokset.

Vuonna 2023 ulosottomaksutulokertymä oli noin 88,56 miljoonaa euroa. Vuoden 2025 talousarviossa ulosottomaksutulojen määräksi arvioidaan 87 miljoonaa euroa (momentti 12.25.20 Ulosottomaksut). Valtion talouden kehyspäätöksessä 2025–2028 ulosottomaksutulokertymän arvioidaan olevan 87 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja 89 miljoonaa euroa vuosina 2027 ja 2028. Ehdotetun lainsäädäntömuutoksen arvioitua vaikutusta ulosottomaksutulokertymiin voidaan pitää kokonaiskertymän suuruusluokkaan suhteutettuna hyvin pienenä.

4.2.7.2 Vaikutus julkisoikeudellisille velkojille tilitettävään perintätulokseen

Perintätuloksesta osa kohdennetaan velkojen saataville ja osa velallisilta perittäville ulosoton taulukkomaksuille. Taulukkomaksuihin kohdennettava osuus on vakiintuneesti ollut noin viisi prosenttia palkasta kertyvästä perintätuloksesta. Tällä perusteella voidaan arvioida, että ehdotetut muutokset tarkoittaisivat velkojille kohdennettavan osuuden kasvamista vuoteen 2023 verrattuna noin 2,85 miljoonalla eurolla ($0,95 \cdot 3$ milj. euroa) vuodessa.

Julkisoikeudellisille veloille tilitettävä osuus perintätuloksesta on vuosittain hieman vaihdellut, mutta ollut pääsääntöisesti noin 35 prosenttia. Tällä perusteella voidaan arvioida, että julkisoikeudellisille veloille ulosoton kautta kertyvät suoritukset kasvaisivat arviolta noin yhdellä miljoonalla eurolla ($0,35 \cdot 2,85$ milj. euroa) vuodessa verrattuna vuoteen 2023. Valtiolla tilitettävää osuutta ei ole Ulosottolaitoksen tilastotiedoista tarkasti erotettavissa, mutta karkeasti voidaan arvioida, että valtion saama osuus Ulosottolaitoksen kokonaisperintätuloksesta on noin 30 prosenttia. Valtiolla tilitettävän perintätuloksen arvioidaan siten laskennallisesti kasvavan noin 855 000 euroa ($0,3 \cdot 2,85$ milj. euroa) vuodessa.

4.2.7.3 Vaikutus Ulosottolaitoksen työmäärään ja määrärahatarpeeseen

Ehdotetut lainsäädäntömuutokset aiheuttaisivat merkittävästi kasvavaa asiakaspalvelu-, neuvonta- ja tiedottamistarvetta Ulosottolaitokselle ennen muutosten voimaantuloajankohtaa ja sen jälkeen. Ulosottolaitoksen henkilöstön kouluttamiseen ja sisäiseen tiedottamiseen tulisi niin ikään panostaa. Vapaakuukausien poistumisen arvioidaan aiheuttavan ruuhkahuipun vapaakuukausihakemusten

vireilletulolle ja niiden käsittelylle ennen vapaakuukausioikeuden poistumista. Lisäresurssi on tarpeen lainmuutosta edeltävälle ajalle sekä voimaantulovuoden ajalle porrastetusti.

Lisääntyneen työmäärän hoitamiseen arvioidaan tarvittavan vuonna 2027 viisi ulosottotarkastajaa ja kaksi ulosottoylitarkastajaa puolen vuoden ajalle ennen vapaakuukausioikeuden poistumista. Vuonna 2028 lisääntyneen työmäärän hoitamiseen arvioidaan tarvittavan yksi ulosottoylitarkastaja ja kaksi ulosottotarkastajaa, kunnes vapaakuukausioikeuden poistumisesta on kulunut vuosi, ja lisäksi kaksi ulosottotarkastajaa puolen vuoden ajalle vapaakuukausioikeuden poistumisesta. Lisäksi muutos kasvattaisi työmäärää ulosoton asiakaspalvelussa yhden toimistohenkilön verran vuonna 2027 puoli vuotta ennen lakimuutosta ja vuonna 2028 puoli vuotta sen jälkeen. Kokonaisuutena tarvittavan henkilöstöresurssin kustannus olisi siten vuonna 2027 yhteensä 273 000 euroa ja vuonna 2028 yhteensä 304 000 euroa. Muutoksesta aiheutuvat tiedotuskulut jakautuisivat vuosille 2027 ja 2028 siten, että kumpanakin vuonna tiedotukseen tarvittaisiin 15 000 euron määräraha. Kokonaisuutena kasvaneet asiakaspalvelu-, neuvonta- ja tiedotuskustannukset edellyttäisivät näin ollen yhteensä 607 000 euron kertaluonteista määrärahaa, joista 288 000 euroa kohdentuisi vuodelle 2027 ja 319 000 euroa vuodelle 2028.

Ehdotetut lainsäädäntömuutokset edellyttäisivät lisäksi muutoksia Ulosotto-laitoksen Uljas-tietojärjestelmään. Tietojärjestelmämuutosten kustannukseksi arvioidaan noin 200 000 euroa, ja ne kohdistuisivat vuoteen 2027.

Lakimuutosten täytäntöönpano vaatii näin ollen yhteensä 807 000 euron kertaluonteisen lisämäärärahan lainmuutosta edeltävälle ja voimaantulovuoden ajaksi. Lisämäärärahasta tulee päättää vuoden 2027 talousarviosta päätettäessä.

Vapaakuukausien poistamisen arvioidaan vähentävän työmäärää Ulosotto-laitoksessa pidemmällä aikavälillä. Ulosottolaitos on arvioinut työmäärän vähentyvän siten, että väheneminen vastaisi yhdeksän ulosottotarkastajan ja kahden ulosottoylitarkastajan työpanosta vuodessa. Yhdeksän ulosottotarkastajan kustannus on yhteensä noin 565 000 euroa vuodessa, ja kahden ulosottoylitarkastajan kustannus on yhteensä noin 185 000 euroa vuodessa, eli laskennallinen kustannusten vähennys olisi noin 750 000 euroa vuodessa.

Ulosottolaitoksen toimintamenoihin (talousarvion momentti 25.20.01 Ulosottolaitoksen toimintamenot) kohdistuu merkittäviä säästöpaineita. Valtion talouden kehyspäätöksen 2025–2028 mukaan Ulosottolaitoksen toimintamääräraha on vuonna 2025 noin 110,9 miljoonaa euroa ja arvioidut menot noin 114,8 miljoonaa

euroa, eli Ulosottolaitoksen kehys on lähes neljä miljoonaa euroa alijäämäinen. Ulosottolaitoksen toimintamäärärahat pienenevät kehyskauden loppua kohden siten, että vuosien 2027 ja 2028 määräraha on noin 109,3 miljoonaa euroa. Toimintamenoja ei arvion mukaan pystytä kehyskaudella sopeuttamaan kehyksen mukaiseen määrärahaan, vaan alijäämää katetaan vuosittain siirtyvällä määrärahalla. Ulosottolaitoksen toimintamenojen arvioidaan olevan vielä vuonna 2028 lähes 800 000 euroa kehysrahoitusta suuremmat, ja siirtyvien määrärahojen arvioidaan olevan alle kahdeksan prosenttia toimintamäärärahoista.

Edellä kuvatun arvion toteutuminen edellyttäisi, että kehyskaudelle suunnitellut merkittävät säästöt toimitiloista ja postituskustannuksista toteutuisivat suunnitellusti. Näihin säästökohteisiin liittyy kuitenkin merkittäviä epävarmuuksia. Laskelmissa ei myöskään ole vielä voitu ottaa huomioon Uljas-tietojärjestelmän uudistamistarpeista aiheutuvaa merkittävää menopainetta. Näin ollen vaarana on, että Ulosottolaitoksen talouden alijäämä on vuonna 2028 merkittävästi edellä sanottua suurempi.

Ulosottolaitoksen määrärahatarpeita tarkasteltaessa on syytä huomata, että yleinen taloudellinen tilanne vaikuttaa Ulosottolaitoksen työmäärään, ja esimerkiksi työaikaa enemmän vaativien toimenpiteiden, kuten realisointien ja häätöjen, määrä on ollut huomattavassa kasvussa. Asunto-osakkeita ja kiinteistöjä myytiin vuonna 2022 noin 25 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Vuonna 2023 myynnit kasvoivat yhdeksän prosenttia ja vuonna 2024 kolme prosenttia. Vuonna 2024 vireille tulleiden häätöjen määrä oli yli 45 prosenttia suurempi kuin vuonna 2020 ja toimitettujen häätöjen määrä lähes 53 prosenttia suurempi kuin vuonna 2020. Samaan aikaan myyntejä ja häätöjä hoitavan henkilöstön määrä on pysynyt lähes ennallaan.

Vapaakuukausien poistamiseen liittyvän työmäärän vähenemisen arvioidaan osaltaan auttavan Ulosottolaitosta sopeutumaan sille jo asetettuihin säästövelvoitteisiin ja pienenevään määrärahakehykseen, mutta se ei mahdollista lisäleikkauksia toimintamäärärahaan.

4.2.7.4 Vaikutukset Kansaneläkelaitokseen ja julkishallinnon palkan maksajiin

Ehdotetuilla muutoksilla olisi suoria kustannusvaikutuksia julkisista toimijoista ainakin Kansaneläkelaitokselle ja Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palveluskeskus Palkeille (Palkeet). Kansaneläkelaitos on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, joka hoitaa muun muassa sosiaaliturvaetuuksien myöntämiseen ja maksatukseen liittyviä tehtäviä. Näin ollen sekä tulojen ulosottopidätyksen laskentasääntöihin ehdotetut muutokset että joidenkin sosiaaliturvaetuuksien ulosmitattavuuteen ehdotetut muutokset edellyttäisivät muutoksia Kansaneläkelaitoksen

tietojärjestelmiin. Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan vaadittavien järjestelmämuutosten kustannus olisi noin 420 000 euroa. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan edellä mainitut kustannukset voidaan kattaa aiempien vuosien toimintamenon ylijäämällä, minkä vuoksi niitä ei ole tarpeen ottaa huomioon valtion talousarviossa. Kansaneläkelaitos ottaa maksukiellot vastaan sähköisesti, eikä maksukieltojen muutosilmoituksilla ole sille tällä hetkellä merkittävää työllistävää vaikutusta.

Palkeet on valtiovarainministeriön alaan kuuluva virasto, joka tuottaa sitä koskevan lainsäädännön perusteella talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviä valtion virastoille ja laitoksille. Palkeet hoitaa valtaosan julkishallinnon palveluksessa olevien henkilöiden palkanmaksusta. Palkeilta saadun arvion mukaan tulojen ulosottopidätyksen laskentasääntöihin ehdotetut muutokset edellyttäisivät sen tietojärjestelmiin muutoksia, joiden kustannus olisi noin 50 000–70 000 euroa. Palkeet käsittelee maksukiellot ja niiden muutosilmoitukset suureksi osaksi manuaalisesti, ja niiden käsittelyllä on merkittävä työllistävä vaikutus.

Kaupungit, kunnat ja hyvinvointialueet vastaavat omien työntekijöidensä palkan maksusta. Palkanmaksuun voidaan yksityisten työnantajien tavoin käyttää markkinoilla tarjolla olevia palkanmaksuohjelmistoja tai vaihtoehtoisesti julkisomisteisia in house -yhtiöitä. Ulosottolaitokselta saadun tiedon mukaan kaupungit, kunnat ja hyvinvointialueet käsittelevät maksukiellot ja niiden muutosilmoitukset pääasiassa manuaalisesti, joten niiden käsittelyllä on todennäköisesti merkittävä työllistävä vaikutus, joka ehdotetun muutoksen myötä poistuisi.

4.2.7.5 Vaikutus toimeentulotukimenoihin ja toimeentulotuen asiakasmääriin

Toimeentulotukiharkinnassa otetaan hakijan tai hänen perheenjäsenensä ulosoton kohteena olevista tuloista huomioon vain se osa, joka jää jäljelle ulosottopidätyksen vähentämisen jälkeen. Tuloina otetaan huomioon siis vain se osa tuloista, joka jää tosiasiallisesti henkilön käyttöön. Mikäli hakijan tai hänen perheenjäsenensä käyttöön jäävät tulot kasvavat ulosmittaussääntöjen muuttamisen myötä, pienenee hakijalle maksettavan toimeentulotuen määrä. Jos käytettävissä olevat tulot kasvavat riittävästi, voi olla, ettei hakijalle enää muodostu lainkaan oikeutta toimeentulotukeen.

TEAS-selvityksessä selvitettiin, että ulosotossa olevista keskimäärin 20–50 prosenttia saa toimeentulotukea ikäryhmästä riippuen vuoden aikana. Toimeentulotuen saaminen on kuitenkin selvästi harvinaisempaa silloin, kun henkilö pystyy lyhentämään velkojaan toistuvaistulosta. Vain pieni osa henkilöistä, joilta ulosmitataan toistuvaistuloa, saa toimeentulotukea. Näin ollen vaikutusta toimeentulotukimenoihin ja toimeentulotuen asiakasmääriin ei arvioida erityisen

suureksi. Koska ehdotetut muutokset pitäisivät ulosmittauksen määrän pääasiassa pienituloisilla velallisilla nykyisellä tasolla tai keventäisivät sitä hieman, ei ole oletettavaa, että toimeentulotukimenot ainakaan kasvaisivat ehdotettujen uudistusten myötä.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Vaihtoehtona vapaakuukausien poistamiselle työryhmässä on arvioitu mallia, jossa palkan ulosmittaus laskettaisiin jaksossa 4.1.1 ehdotettujen laskentasääntöjen mukaisesti ja viran puolesta myönnettävät automaattiset vapaakuukaudet säilytettäisiin osittain. Tässä mallissa velalliselle, jonka suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat enintään 1 000 euroa kuukaudessa myönnettäisiin kaksi automaattista vapaakuukautta vuodessa. Velalliselle, jonka suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat yli 1 000 euroa mutta alle 3 000 euroa myönnettäisiin yksi automaattinen vapaakuukausi vuodessa. Velalliselle, jonka suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat yli 3 000 euroa kuukaudessa ei myönnettäisi vapaakuukausia lainkaan. Oikeus automaattisiin vapaakuukausiin syntyisi, kun ulosmittaus olisi jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden ajan. Koska velallisen tulot voivat vaihdella kuukausittain, edellä kuvattujen vapaakuukausisääntöjen piiriin kuulumisen ratkaistaisiin tarkastelemalla velallisen edeltävän 12 kuukauden nettotuloja. Esimerkiksi, jos velallisen nettotulot olisivat viimeisen 12 kuukauden aikana olleet enintään $12 \cdot (\text{suojaosuus} + 1\,000 \text{ euroa})$, velallinen saisi kaksi automaattista vapaakuukautta. Ehdotuksen toteuttaminen edellyttäisi laskentaan automaattista tietojärjestelmätoteutusta. Vapaakuukaudet myönnettäisiin lähtökohtaisesti automaattisesti tietyille kuukausille.

Automaattisten vapaakuukausien antamaa huojennusta palkan ulosmittaukseen rajoitettaisiin säätämällä vapaakuukausien euromääräisestä enimmäismäärästä, joka olisi puolet suojaosuuden määrästä. Vuoden 2024 suojaosuuden määrällä tämä tarkoittaisi enimmillään 488,40 euron suuruista huojennusta kuukaudessa. Tämä rajoittaisi vapaakuukauden euromääräistä huojennusta erityisesti niillä velallisilla, joiden suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat yli 1 000 euroa mutta alle 3 000 euroa ja joilla olisi oikeus yhteen vapaakuukauteen. Velallisille, joiden suojaosuuden ylittävät nettotulot ovat enintään 1 000 euroa, rajoituksella olisi vähäisempi merkitys. Koska vapaakuukauden euromääräinen enimmäismäärä olisi sidottu suojaosuuteen, myös sen suuruuteen vaikuttaisivat suojaosuuden vuosittaiset indeksitarkistukset.

Tämän vaihtoehdon toteuttaminen pienentäisi ulosoton perimistulosta, ja siten velkojille tilitettäviä suorituksia, arviolta noin 50 miljoonalla eurolla, eli noin yhdeksällä prosentilla verrattuna työryhmän ehdotukseen, jossa vapaakuukausista

luovuttaisiin kokonaan. Tätä perimistuloksen laskua ei voida pitää ulosoton velkojien kannalta kohtuullisena ottaen huomioon, että työryhmän esittämissä palkan ulosmittauksen laskentasäännöissä ulosmittausprosentit on mitoitettu siten, että niissä on jo otettu huomioon vapaakuukausien poistaminen. Näin ollen automaattisten vapaakuukausien säilyttäminen edellyttäisi ulosmittausprosenttien korottamista esitetystä mallista. Laskennallisesti ulosmittausprosenttien korottaminen voitaisiin toteuttaa useammalla eri vaihtoehdolla. Työryhmän näkemyksen mukaan korotuksien tulisi kohdistua niihin tuloluokkiin, joille automaattisia vapaakuukausia myönnettäisiin. Velallisilla, joiden suojaisuuden ylittävät nettotulot ovat yli 3 000 euroa, ulosmittaus kiristyisi joka tapauksessa ehdotettujen laskentasääntöjen seurauksena, eikä heille myöskään vaihtoehtoisessa mallissa myönnettäisi automaattisia vapaakuukausia.

Työryhmä ei ole päätenyt esittämään vaihtoehtoista mallia toteutettavaksi. Työryhmän näkemyksen mukaan ehdotettu vapaakuukaudeton malli toteuttaa paremmin tavoitetta uudistaa tulojen ulosmittausta siten, että ulosmittauksen laskentasäännöt olisivat aikaisempaa yksinkertaisemmat ja selkeämmät ja että ulosmittauksen määrä asettuisi kaikissa tuloluokissa oikeudenmukaiselle tasolle. Perusteluja vapaakuukausista luopumiselle on käsitelty tarkemmin jaksossa 2.1.5 sekä säännöskohtaisissa perusteluissa jaksossa 6.1. Vaihtoehtoinen malli edellyttäisi mietinnössä ehdotettujen muutosten muodostaman kokonaisuuden kattavaa uudelleenarviointia. Esimerkiksi ehdotusta velallisen rahavarojen ja niihin rinnastettavia varoja koskevan erottamisedun korottamisesta tulisi arvioida uudelleen.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

Täytäntöönpanoa koskevat säännökset ovat sidoksissa asianomaisten valtion täytäntöönpanotehtäviä hoitavaan organisaatioon. Joissakin Euroopan maissa tuomioistuinten asema on keskeinen, ja tuomioistuin voi antaa tarkempia määräyksiä tuomion täytäntöönpanosta. Joissakin Euroopan maissa täytäntöönpanoa hoitavat puolestaan yksityiset toimijat, joiden toimintaa koskeva lainsäädäntö poikkeaa merkittävästi Suomen lainsäädännöstä. Suomessa täytäntöönpanoa hoitavat virkavastuulla Ulosottolaitoksen virkamiehet, jotka tekevät tuomion täytäntöönpanossa tarvittavat päätökset itsenäisesti ulosotto-kaaren ja muun täytäntöönpanoa koskevan lainsäädännön nojalla. Vastaavin vertailukohta suomalaiselle ulosottojärjestelmälle löytyy Ruotsista, minkä takia vertailu painottuu siihen.

Ruotsi

Ruotsissa ulosottotehtävien hoito kuuluu itsenäiselle kruununvoutiviranomaiselle (kronofogdemyndighet), ja ulosottomenettely on samankaltaista kuin Suomessa. Palkan ulosmittausta koskevassa sääntelyssä on kuitenkin huomattavia eroja Suomeen verrattuna. Täytäntöönpanossa sovelletaan ulosottokaarta (utsökningsbalk 1981:774). Palkan ulosmittauksesta säädetään lain 7 luvussa. Tarkempia tietoja palkan ulosmittaukseen liittyvistä käytännöistä löytyy kruununvoutiviranomaisen internetsivustoilta: <https://kronofogden.se/>.

Palkan ulosmittauksessa ei ole käytössä vastaavaa kaikille ulosottovelallisille yhte-näistä suojaosuusjärjestelmää kuin Suomessa. Sen sijaan palkan ulosmittauksessa velalliselle itselleen jätettävä määrä (förbehållsbelop) lasketaan velalliskohtaisesti. Velalliselle jätettävässä määrässä otetaan erikseen huomioon hänen todelliset asumiskustannuksensa. Niiden lisäksi otetaan huomioon muihin välttämättömiin elinkustannuksiin varattu niin sanottu normaalimäärä (normalbelopp), jonka suuruuteen vaikuttaa se, asuuko velallinen yksin vai puolison kanssa sekä velallisen lasten lukumäärä ja ikä. Yksin asuvan velallisen vahvistettu normaalimäärä vuodelle 2025 on 6 186 kruunua eli 537,91 euroa. Velalliselle jätettävästä määrästä voidaan vielä vähentää tiettyjä velalliselle maksettavia tukia, kuten asumistuki tai lapsilisä. Edellä kuvatulla tavalla määritellyn määrän ylittävä palkka voidaan ulosmitata tarvittaessa kokonaan. Järjestelmien erilaisuuden takia vertailun tekeminen palkan ulosmittauksessa ulosmittaamatta jätettävän rahamäärän osalta ei ole tässä yhteydessä ollut mahdollista.

Velallinen voi saada yleisiin elinkustannuksiin varatun normaalimäärän lisäksi palkasta lisävaroja (tillägg) erikseen hyväksyttäviä ja todennettavia lisäkuluja varten. Tällaisia voivat olla esimerkiksi työmatkoihin, silmälasihin tai lääkärikäynteihin liittyvät kulut, joiden tarkemmasta määrästä tulee antaa selvitys ulosottoviranomaiselle. Lisäksi palkan ulosmittaukseen voidaan sen voimassaoloaikana myöntää lykkäys (anstånd) velkojan tai velallisen pyynnöstä. Velallisen pyytämä lykkäys on mahdollinen vain, jos hakija siihen suostuu tai lykkäykseen on erityisiä velallisen tai hänen perheensä tilanteeseen liittyviä syitä.

Ulosmittaus toteutetaan ilmoittamalla siitä velallisen työnantajalle, joka tilittää ulosottoon pidätettävän summan ulosottoviranomaiselle saamiensa ohjeiden mukaisesti. Velallista tulee kuulla ennen palkan ulosmittausta, ellei se viivästyttä merkittävästi asian käsittelyä. Velallisen vaihtaessa työnantajaa kuuleminen ei kuitenkaan ole tarpeen, ellei siihen ole erityistä syytä.

Tulojen ulosmittaus voidaan kohdistaa velallisen eläketuloihin ja elinkorkoihin. Myös sosiaaliturvaetuuksien, kuten vanhempainrahaetuuksien, sairauspäivärahan ja kuntoutustuen ulosmittaaminen on pääsääntöisesti mahdollista, ellei kysymys ole tiettyjen kustannusten korvauksista.

Norja

Norjassa täytäntöönpanotehtäviä hoitavat yleensä poliisi- ja nimismiesorganisaatioon kuuluvat ulosottomiehet (namsmann) sekä tietyt alioikeudet. Palkan ulosmittaukseen sovelletaan etuoikeuslakia (dekningslov).

Velallisen palkkaan voidaan kohdistaa ulosmittaus, jos velallisen nettotulojen määrä ylittää hänen ja hänen perheensä kohtuulliset elinkustannukset. Kohtuullisten elinkustannusten määrä arvioidaan tapauskohtaisesti. Ulosmitattavaksi voivat palkan lisäksi tulla esimerkiksi muu velallisen henkilökohtaisesta työstä maksettu korvaus, eläkkeet ja muut etuudet, jotka perustuvat sosiaaliturvaa koskevaan lainsäädäntöön, velalliselle maksettava elatusapu tai korvaus henkilövahingosta tai elättäjän menetyksistä. Lisäksi ulosmitattavaksi voivat tulle velalliselle julkisesti kerätyt varat ja rahavaroista koostuvat lahjat.

Tanska

Tanskan täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntö ja täytäntöönpanoa hoitava organisaatio poikkeavat merkittävästi Suomen järjestelmästä. Tanskassa yksityisoikeudellisten rahasaatavien täytäntöönpanosta ja osin myös vahvistamisesta vastaa yleisten alioikeuksien yhteydessä toimiva voutioikeus (fogderet), ja saatavien täytäntöönpanosta säädetään oikeudenkäyntilaissa (retsplejelov). Voutioikeus määrittelee velalliselle kuuluvan varallisuuden, joka käytetään saatavan suorittamiseksi ottaen huomioon velallisen ja hänen perheensä kohtuullisen asumisen ja toimeentulon. Velallisen palkan ulosmittaus on vain rajoitetusti mahdollista. Velallisen maksamattomaan palkkaan tai muuhun korvaukseen työstä ei voida kohdistaa ulosmittausta ennen kuin on kulunut seitsemän päivää sen ajan päättymisestä, jona kyseinen palkka on ansaittu. Palkan ulosmittausta käytetään kuitenkin yleisesti julkisoikeudellisten maksujen, kuten verojen, perimiseen, jolloin perimisestä vastaa eri taho (Gældsstyrelsen).

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki ulosottokaaren muuttamisesta

1 luku Yleiset säännökset

Soveltamisala ja määritelmät

2 a §. *Laaja täytäntöönpano, perustäytäntöönpano ja erityistäytäntöönpano.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että momentin 8 kohta poistetaan. Kyseisessä kohdassa viitataan voimassa olevan lain 4 luvun 52 §:ään, jota ehdotetaan kumottavaksi. Voimassa olevan pykälän 3 momentin 9 kohta siirtyisi muuttumattomana 8 kohdaksi ja 10 kohta muuttumattomana kohdaksi 9.

26 §. *Rekisterin tietosisältö.* Pykälän 1 momentin 4 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi viittaus vapaakuukausiin, joita koskevat 4 luvun 52 ja 53 §:t ehdotetaan kumottaviksi.

3 luku Yleiset menettelysäännökset

33 §. *Vireilletuloilmoitus.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään vireilletuloilmoitukseen merkittävistä tiedoista. Momentin 6 kohdan mukaan vireilletuloilmoitukseen merkitään tieto siitä, että muu kuin toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta. Lisäksi kohdassa säädetään, että vireilletuloilmoitukseen tulee merkitä tieto velallisen oikeudesta osoittaa omaisuutta ulosmitattavaksi, mahdollinen ulosmittauksen ennakkoilmoitus ja kutsu toimitukseen.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että momentin 6 kohdan sisältö vastaa ehdotetun 34 §:n sisältöä. Voimassa olevan 6 kohdan muut säännökset ehdotetaan selvyiden vuoksi siirrettäväksi 1 momentin kohtaan 7. Voimassa olevan kohdan 7 sisältö siirtyisi puolestaan uudeksi 1 momentin kohdaksi 8.

34 §. *Ulosmittauksen ennakkoilmoitus ja kutsu toimitukseen.* Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään velvollisuudesta antaa velalliselle ulosmittauksen ennakkoilmoitus sekä poikkeuksista tähän velvollisuuteen. Ilmoitus tulee antaa

muun muassa silloin, kun ulosmittaus kohdistetaan velallisen toistuvaistuloon. Lisäksi momentissa säädetään ennakkoilmoituksen tarkempaa sisältöä koskevasta asetuksenantovaltuudesta ja kutsusta ulosmittaustoimitukseen.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen *1 momentissa* säädettäisiin siitä, milloin muun kuin toistuvaistulon ulosmittaus voitaisiin toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta. Momentin sisältö vastaisi voimassa olevan pykälän sääntelyä. Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin erikseen siitä, milloin toistuvaistulon ulosmittaus voitaisiin toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta. Ennakkoilmoitusta ei tarvitsisi antaa, jos velallisen aikaisempi toistuvaistulon ulosmittaus olisi päättynyt enintään kolme kuukautta ennen uutta ulosmittausta. Tällaisissa tapauksissa ulosmittauspäättös voitaisiin tehdä ja maksukielto lähettää toistuvaistulon maksajalle heti sen jälkeen, kun vireilletuloilmoituksen yhteydessä annettavan maksukehotuksen määräpäivä on kulunut umpeen. Ennakkoilmoitus lähetettäisiin edelleen silloin, kun kyse olisi ensimmäisestä velallisen toistuvaistuloon kohdistetusta ulosmittauksesta, sekä silloin, kun aikaisemman ulosmittauksen päättymisestä olisi kulunut yli kolmen kuukautta. Selvytyden vuoksi *2 momenttiin* sisällytettäisiin *1 momenttia* vastaavasti säännökset siitä, että ennakkoilmoitus voitaisiin jättää antamatta, jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä, velallisen olinpaikkaa ei ole saatu selville tai jos on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaisi täytäntöönpanoa.

Ehdotetun *2 momentin* soveltamisen kannalta ei olisi merkitystä sillä, ollaanko uutta ulosmittausta tekemässä tuloon, joka on jo aikaisemmin ollut ulosmittauksen kohteena vai mahdolliseen uuteen tuloon velallisen tulon maksajan vaihtuessa. Aikaisemman toistuvaistulon ulosmittauksen päättymisestä kulunut kolmen kuukauden määräaika laskettaisiin ensisijaisesti viimeisestä ulosmittauksen perusteella ulosottoon tehdystä maksusuorituksesta. Mikäli ulosmittauksesta ei olisi kertynyt ulosottoon lainkaan maksusuorituksia, kolmen kuukauden määräaika laskettaisiin aikaisemman ulosmittauksen ulosmittauspäivästä. Ehdotetuilla laskutavoilla varmistettaisiin säännöksen yhdenmukainen soveltaminen, eikä määräajan laskemiseen vaikuttaisi esimerkiksi se, milloin ulosottomies merkitsee ulosmittauksen päättyneeksi ulosoton tietojärjestelmään.

Voimassa olevan pykälän *1 momentin* ennakkoilmoituksen sisältöä koskeva asetuksenantovaltuus sekä säännös velallisen kutsumisesta ulosmittaustoimitukseen ehdotetaan siirrettäväksi muuttamattomina pykälän *3 momenttiin*. Vastaavasti nykyisen *2 momentin* säännökset hakijan ja sivullisen ulosmittaustoimitukseen kutsumisesta ehdotetaan siirrettäväksi muuttamattomina uudeksi *4 momentiksi* ja nykyisen *3 momentin* säännös muuhun toimitukseen kutsumisesta ehdotetaan siirrettäväksi muuttamattomana uudeksi *5 momentiksi*.

4 luku Ulosmittaus

21 §. Erottamisetu. Voimassa olevan pykälän 1 momentin 6 kohdassa säädetään velallisenä olevan luonnollisen henkilön erottamisedusta rahavarojen tai muun vastaavan omaisuuden ulosmittauksessa. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että erottamisedun määrää ja laskentatapaa muutettaisiin. Lisäksi erottamisetua koskeva ajallinen rajoitus ehdotetaan poistettavaksi. Rahavaroja koskeva erottamisetu laskettaisiin 4 luvun 48 §:ssä tarkoitetun suojaosuuden ja 49 §:n 2 momentissa tarkoitetun elatusvähennyksen perusteella. Erottamisedun määrä olisi suojaosuuden ja velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden määrän mukaan laskettavan elatusvähennyksen määrä kaksikertaisena.

Jos velallisella ei ole hänen elatuksensa varassa olevia henkilöitä, erottamisetu rahavarojen ulosmittauksessa olisi $2 * 976,80 \text{ euroa} = 1\,953,60 \text{ euroa}$. Jos velallisen elatuksen varassa olisi yksi henkilö, rahavarojen erottamisetu olisi $2 * (976,80 \text{ euroa} + 180,00 \text{ euroa}) = 2\,313,60 \text{ euroa}$. Edelleen jos velallisen elatuksen varassa olisi kaksi henkilöä, rahavarojen erottamisetu olisi $2 * (976,80 \text{ euroa} + 180,00 \text{ euroa} + 180,00 \text{ euroa}) = 2\,673,60 \text{ euroa}$. Esimerkkilaskuissa on käytetty vuoden 2024 suojaosuuden määrää ja ehdotettavaa elatusvähennyksen määrää. Sekä suojaosuus että elatusvähennyksen määrä tarkistettaisiin vuosittain oikeusministeriön asetuksella.

Velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden määrä otettaisiin erottamisetua laskettaessa huomioon vastaavalla tavalla kuin määrääjoin maksettavan palkan ulosmittauksessa. Näin ollen huomioon voitaisiin ottaa velallisen elatuksen varassa oleva aviopuoliso tai rekisteröidyn parisuhteen osapuoli sekä velallisen elatuksen varassa oleva oma lapsi. Velallisen elatuksen varassa olevana pidettäisiin henkilöä, jonka saama tulo ei ylitä suojaosuutta, ja tällaista lasta siitä riippumatta, osallistuuko myös toinen vanhempi hänen elatukseensa. Elatusvähennyksessä huomioitavia henkilöitä on käsitelty tarkemmin 4 luvun 49 §:n perusteluissa.

Nykyistä ulosottokäytäntöä vastaavalla tavalla velallisen alaikäisten lasten, jotka asuvat velallisen kanssa samassa taloudessa, katsottaisiin olevan velallisen elatuksen varassa. Ulosottomies tarkistaa samassa taloudessa asuvat velallisen alaikäiset lapset väestötietojärjestelmästä ja ottaa heidät viran puolesta huomioon erottamisetua laskettaessa. Velalliseen nähden eri taloudessa asuvat lapset voitaisiin ehdotetun säännöksen mukaan ottaa erottamisedussa huomioon, mikäli velallinen on esimerkiksi toistuvaistulon ulosmittauksen yhteydessä jo toimittanut ulosottomiehelle selvityksen maksamastaan elatusavusta tai toimittaa vastaavan selvityksen varoihin kohdistetun ulosmittauksen jälkeen. Jos velallisen maksama elatusapu on

määrältään pienempi kuin 4 luvun 49 §:n 2 momentissa määritetty elatusvähennys, erottamisetuna huomioon otettavan elatusvähennyksen määrä olisi enintään velallisen maksaman elatusavun määrä.

Rahavarojen tai vastaavien muiden varojen erottamisetua ei olisi ehdotetussa pykälässä sidottu määrääkaaan. Tällä on haluttu varmistaa, että velallisella olisi tosiasiallinen mahdollisuus säästää esimerkiksi palkkatuloistaan pankkitilille varoja myöhempää käyttöä varten. Säännöksen tarkoituksena on, että velallinen voi esimerkiksi säästää tililleen myöhempää käyttöä varten erottamisedun mukaisen määrän varoja edellyttäen, ettei hänellä ole myös muita erottamisedun piiriin kuuluvia varoja.

Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi uusi *3 momentti*, jonka perusteella velallisenä olevan kuolinpesän rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta tulee ulosottomiehelle esitetystä vaatimuksesta erottaa määrä, joka esitetyn selvityksen perusteella tarvitaan kohtuullisten pesänselvityskulujen maksamiseen. Uuden säännöksen tarkoituksena on vahvistaa kohtuullisten pesänselvityselvelöjen oikeudellinen asema ulosottomenettelyssä siten, että se vastaa paremmin niille perintökaassa säädettyä etuoikeusasemaa.

Kuolinpesälle kuuluvia ja pesänselvitykseen tarvittavia varoja voi kertyä ulosoton haltuun ennen velallisen kuolemaa tai velallisen kuoleman jälkeen tehdyistä ulosmittauksista. Ulosottokaassa ei säädetä kuolinpesän omaisuutta koskevasta ulosmittauskiellosta perintökaaren 21 luvun 9 §:ssä tarkoitetun rauhoitusajan kuluessa. Näin ollen rauhoitus aika ei estä ulosmittauksen toimittamista vainajan tai kuolinpesän velasta. Ehdotetun erottamisedun tarkoituksena on turvata kohtuullisten pesänselvityskulujen maksaminen silloin, kun kuolinpesän varoja on ulosmitattu eikä kuolinpesässä ole muutoin riittäviä varoja kyseisten kulujen maksamiseen.

Erottamisetu koskee perintökaaren 18 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja pesänselvityselvelöjä, jotka saman lain 21 luvun 1 §:n mukaisesti maksetaan ennen vainajan velkoja ja kuolinpesän mahdollisia muita velkoja sitä mukaa kuin ne erääntyvät. Perintökaaren säännöksessä ja sen esitöissä (HE 14/2004) pesänselvityselvelöillä tarkoitetaan kohtuullisia hautaus- ja perunkirjoituskustannuksia sekä pesänselvitykseen liittyviä muita kustannuksia siltä osin, kuin niitä voidaan pitää tarpeellisina. Esitöiden mukaan perintökaaren 18 luvun 5 §:n tavoitteena pesänselvityselvelöjä määritettäessä on ollut suojata vainajan velkoja, jotta pesän osakkaat eivät voisi vaarantaa velkojen oikeutta maksunsaantiin suhteettoman suurilla

pesänselvityskustannuksilla. Tämä tavoite ja perintökaaren 18 luvun 5 §:n tulkinta pesänselvitysveloiksi katsottavista kustannuksista tulevat otettavaksi huomioon myös sovellettaessa ehdotettua kuolinpesän erottamisetua.

Pesänselvityksen kannalta tarpeellisten kustannusten määrä voi vaihdella tapauskohtaisesti erityisesti kuolinpesään sisältyvän omaisuuden mukaan. Tarpeelliseksi katsottujen kustannusten kohtuullisuus voi puolestaan vaihdella sekä ajallisesti että paikallisen hintatason mukaan. Kohtuullisille kustannuksille ei tämän takia voida määrittää esimerkiksi tiettyä euromäärää. Ulosottomiehen tulee harkita kustannusten tarpeellisuus ja kohtuullisuus tapauskohtaisesti. Tarpeellisiin ja kohtuullisiin hautauskustannuksiin voidaan katsoa kuuluvan ainakin kustannuksiltaan tavanomaiset hautapaikasta, hautauksesta, arkusta, hautakivestä, ja muistotilaisuuden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Perunkirjoituksen toimittamisesta aiheutuvia tarpeellisia kuluja ovat perukirjaa varten tarvittavien asiakirjojen hankintakulut, perunkirjoitustilaisuuden järjestämisestä ja perukirjan laatimisesta aiheutuvat kulut sekä uskottujen miesten palkkiot.

Kuolinpesän hoidosta, hallinnasta ja selvittämisestä aiheutuvia tarpeellisia kustannuksia voivat olla esimerkiksi kuolinpesän varojen ja velkojen selvittämiseen liittyvät kulut ja pesän omaisuuden väliaikaisesta hoidosta sen arvon säilyttämiseksi aiheutuneet kulut, pesänselvittäjän hakemisesta aiheutuneet kulut sekä pesänselvittäjän palkkio.

Ehdotetussa pykälässä ei ole rajoitettu sitä, kuka voi vaatia erottamisedun piiriin kuuluvien varojen palauttamista kuolinpesälle. Edellytyksenä on, että vaatimuksen tekijä pystyy esittämään riittävän selvityksen erottamisedun piiriin kuuluvien kulujen määrästä. Tyypillisesti vaatimuksen esittäjä on kuolinpesän asioiden hoidosta vastaava osakas, joka myös vastaa kuolinpesälle osoitettujen laskujen maksusta. Vaatimuksen tekemiselle ei ole asetettu määräaikaa, ja kuolinpesän osakas voisi esittää vaatimuksen kulujen palauttamisesta niin kauan kuin ulosmitatut varat ovat ulosoton hallussa. Erottamisedun piiriin kuuluvat pesänselvityskulut tulevat kuolinpesän maksettaviksi tyypillisesti pidemmän ajan kuluessa, eikä yksilöityä pyyntöä erottamisedun toteuttamiseksi ole välttämättä mahdollista tehdä ulosmittauksen valitusajan puitteissa. Näin on erityisesti silloin, kun kuolinpesän omaisuuteen on kohdistettu ulosmittaus jo ennen vainajan kuolemaa tai pian vainajan kuoleman jälkeen. Erottamisetu voidaan toteuttaa tarvittaessa itseoikaisupäätöksellä, ellei itseoikaisulle ole 10 luvun 2 §:ssä tarkoitettua estettä.

Käytännössä erottamisedun toteuttamista rajoittaisi monissa tapauksissa ajallisesti ulosottokaaren 6 luvun 16 §:n säännökseen ehdotettu muutos, jonka perusteella vainajan velasta ulosmitatut varat voitaisiin tilittää velkojille kuukauden kuluttua

perunkirjoituksen toimittamisesta tai sen määräajan päättymisestä. Tämän lopullisen tilityksen jälkeen kyseisiin varoihin ei voitaisi kohdistaa kuolinpesän erottamisetuun perustuvia vaatimuksia. On lisäksi mahdollista, että kuolinpesälle kertyy ulosmitattavia varoja, esimerkiksi veronpalautus, vasta sen jälkeen, kun ehdotettu 6 luvun 16 §:n määräaika on kulunut umpeen. Myös tällaisissa tilanteissa vaatimus erottamisetuun kuuluvien varojen palauttamisesta voitaisiin tehdä niin kauan kuin kyseiset ulosmitatut varat ovat ulosottomiehen hallinnassa ennen niiden lopullista tilittämistä velkojille.

Voimassa olevan pykälän 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi muuttumattomana 4 momentiksi.

48 §. Suojaosuus. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään velallisen suojaosuudesta velallisen itsensä osalta ja velallisen elatuksen varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että suojaosuuden määrä ja sen laskentatapa muutettaisiin. Suojaosuus määritteli edelleen euromäärän, jonka ylittävistä tuloista ulosmittaus tehtäisiin. Suojaosuus vaikuttaisi myös 4 luvun 21 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetun erottamisedun määrään.

Suojaosuuden määrä olisi 32,56 euroa päivässä. Suojaosuuteen ei lisättäisi nykyiseen tapaan lisäosaa velallisen elatuksen varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta, vaan velallisen elatuksen varassa oleva aviopuoliso ja lapset otettaisiin huomioon ulosmittauksen määrää pienentävänä elatusvähenyksenä 49 §:ssä säädetyllä tavalla. Suojaosuus laskettaisiin, kuten nykyisinkin, seuraavaan palkan maksupäivään asti ja siten, että kuukaudessa katsottaisiin olevan 30 päivää. Suojaosuuden määrä olisi näin ollen kaikilla velallisilla 976,80 euroa kuukaudessa.

Ehdotettu suojaosuuden taso vastaa takuueläkkeen tasoa, jolle suojaosuuden määrä korotettiin ensin vuoden 2023 ajaksi väliaikaisella lailla ja sen jälkeen vuoden 2024 alusta lukien toistaiseksi voimassa olevalla lailla. Ehdottamalla suojaosuuden tason pysyvää korottamista on haluttu suojata erityisesti pienituloisten ulosottovelallisten perustoimeentuloa. Ehdotettu korotus suojaosuuden tasossa on merkittävä verrattuna vuoden 2022 tasoon, jolloin suojaosuus oli velallisen itsensä osalta 23,20 euroa päivässä eli 696 euroa kuukaudessa. Ilman vuosien 2023 ja 2024 tasokorotusta suojaosuuden määrä olisi vuonna 2024 ollut indeksitarkistuksen jälkeen 794,40 euroa kuukaudessa. Ehdotettujen 49 ja 49 a §:n mukaisesti suojaosuudella määritettäisiin voimassa olevasta lainsäädännöstä poiketen vain se, miltä tulotasolta toistuvaistulon ulosmittaus voidaan aloittaa. Koska suojaosuudella ei

ehdotettujen laskentasääntöjen mukaan olisi enää vaikutusta tulosta tehtävän ulosottopidätyksen suuruuteen, suojaosuuden korotus ei enää alentaisi suurituloisten velallisten ulosottopidätystä.

Perustuslain 19 §:n mukaista oikeutta sosiaaliturvaan ja siihen kuuluvaan välttämättömään huolenpitoon ja perustoimeentuloon toteutetaan sosiaaliturvaa koskevalla lainsäädännöllä. Perustoimeentuloa turvataan erilaisilla esimerkiksi työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella maksettavilla etuuksilla. Näiden etuuksien myöntäminen ei pääsääntöisesti edellytä tapauskohtaista tarveharkintaa. Viime sijaisesti välttämätön toimeentulo turvataan tarveharkintaisella toimeentulotuella. Ehdotettua suojaosuutta harkittaessa suojaosuus on katsottu velallisen perustoimeentuloa ulosoton aikana turvaavaksi säännökseksi. Perustoimeentuloa turvaavien eri perusteilla maksettavien etuuksien suuruudessa on huomattavaa vaihtelua, ja toisaalta ulosottovelalliset muodostavat taustoiltaan vaihtelevan joukon verrattuna tiettyä perusturvaetuutta saaviin henkilöihin. Kaikki ulosottovelalliset eivät ole pienituloisia, ja osalla velallisista pienituloisuus voi olla väliaikaista, osalla puolestaan pysyvää. Suojaosuuden on kuitenkin oltava ulosottomenettelyn summaarisen luonteen vuoksi kaikille sama. Ehdottamalla suojaosuuden pysyttämistä takuueläkkeen tasolla, on haluttu varmistaa se, ettei yksinomaan eri perusteilla maksettujen ja suuruudeltaan erilaisten perustoimeentuloetuuksien varassa olevien henkilöiden tuloihin kohdisteta ulosmittausta. Lisäksi on haluttu varmistaa, ettei ulosotosta johtuva toimeentulotuen käyttö kasvaisi nykytilaan verrattuna.

Voimassa olevan pykälän 2 momentissa määritellään, mitä puolisoilla ja velallisen elatuksen varassa olevalla henkilöllä palkan ulosmittauksessa tarkoitetaan, sekä säädetään siitä, miten velallisen maksama elatusapu voidaan ottaa huomioon tulojen ulosmittauksessa. Koska elatuksen varassa olevat henkilöt eivät ehdotuksen mukaan enää vaikuttaisi suojaosuuden määrään, *2 momentti* ehdotetaan poistettavaksi suojaosuutta koskevasta pykälästä ja lisättäväksi muutettuna 49 §:ään, jossa säädettäisiin velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden perusteella tehtävästä elatusvähennyksestä.

Voimassa olevan lain *3 momentissa* säädetään suojaosuuden määrän tarkistamisesta oikeusministeriön asetuksella vuosittain. Nämä säädökset siirtyisivät pykälän 2 momenttiin.

Tarkistamiseen sovellettaisiin kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001). Näiltä osin *3 momentti* vastaisi aikaisempaa sääntelyä. Kansaneläkeindeksistä annetun lain 3 §:n mukaan rahamäärät tarkistetaan kunkin vuoden alusta samassa

suhteessa kuin kansaneläkeindeksin pisteluku on muuttunut siitä kansaneläkeindeksin pisteluvusta, jonka mukaisina rahamäärät on määritelty kussakin laissa. Ehdotetussa 3 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi indeksipisteluvusta, jonka mukaisena suojaosuuden rahamäärä on 1 momentissa määritelty. Rahamäärä vastaisi vuoden 2024 kansaneläkeindeksin pistelukua 1911.

49 §. Määräajoin maksettava palkka. Voimassa olevassa pykälässä säädetään, paljonko 45–47 §:ssä tarkoitettusta velallisen tulopohjasta jätetään ulosmittaamatta. Ulosmittauksen laskentasäännöt ovat nykyisin kolmiportaiset ja suojaosuudella on keskeinen merkitys ulosmitattavaa määrää laskettaessa. Jos velallisen nettopalkka on yli suojaosuuden ja enintään kaksi kertaa suojaosuus, velallinen kuuluu tulo-ulosmittauksen piiriin. Tulorajaulosmittauksessa palkasta ulosmitattava määrä lasketaan velallisen kannalta lievimmän laskentasäännön mukaan: suojaosuuden ylittävistä nettopalkasta ulosmitataan tällöin kaksi kolmasosaa. Jos velallisen nettopalkka on yli kaksi kertaa suojaosuus ja enintään neljä kertaa suojaosuus, nettopalkasta ulosmitataan yksi kolmasosa. Jos velallisen nettopalkka on yli neljä kertaa suojaosuuden määrä, ulosmittaus tehdään ankarimman laskentasäännön mukaan: nettopalkasta ulosmitataan tällöin yksi kolmasosa neljä kertaa suojaosuuden määrää vastaavasta palkanosasta ja lisäksi neljä viidesosaa sen ylittävistä palkanosasta. Palkasta ulosmitataan kuitenkin enintään puolet.

Ehdotetussa 49 §:ssä säädettäisiin uusista ulosmittauksen laskentasäännöistä. Laskentasääntöihin kuuluisi myös sääntely elatuksen varassa olevien henkilöiden huomioon ottamisesta. Ehdotetuissa laskentasäännöissä suojaosuuden vaikutus laskentaan olisi nykyistä pienempi, laskentasääntöjen rakenne olisi kaikilla tulotasoilla sama, ja ulosmittaus kiristyisi tulojen kasvaessa nykyistä progressiivisemmin. Sääntelyä, jonka mukaan tuloista ulosmitataan enintään puolet, ei enää olisi.

Ehdotetun 1 momentin mukaan määräajoin maksettavasta palkasta ulosmitattava määrä laskettaisiin siten, että 45–47 §:ssä tarkoitettusta tulopohjasta vähennettäisiin ensin suojaosuus ja vähentämisen jälkeen jäljelle jääneestä palkasta ulosmitattaisiin pykälässä säädetyn kolmiportaisen asteikon mukaan. Siltä osin, kuin jäljelle jäänyt palkka olisi enintään 1 000 euroa kuukaudessa, ulosmitattaisiin palkanosasta 50 prosenttia. Siltä osin kuin jäljelle jäänyt palkka olisi yli 1 000 euroa ja enintään 3 000 euroa kuukaudessa, ulosmitattaisiin palkanosasta 60 prosenttia. Siltä osin kuin jäljelle jäänyt palkka olisi yli 3 000 euroa kuukaudessa, ulosmitattaisiin palkanosasta 70 prosenttia. Osa velallisen palkasta voisi näin ollen tulla ulosmitatuksi 50 prosentin säännöllä, osa 60 prosentin säännöllä ja osa 70 prosentin säännöllä. Ehdotettujen laskentasääntöjen soveltamista havainnollistetaan seuraavilla kolmella esimerkillä, joissa velallisella ei ole elatuksen varassa olevia henkilöitä.

Jos velallisen tulopohjaan laskettava nettopalkka olisi esimerkiksi 1 800 euroa kuukaudessa, ulosmitattavan määrän laskenta tapahtuisi seuraavasti. Laskenta aloitettaisiin vähentämällä tuloista suojaosuuden määrä: 1 800 euroa – 976,80 euroa = 823,20 euroa. Jäljelle jäänyt palkka olisi näin ollen alle 1 000 euroa, joten ulosmitaus toimitettaisiin ulosmittaamalla jäljelle jääneestä palkasta 50 prosenttia. Ulosmitattava määrä laskettaisiin siten seuraavasti: $0,5 * 823,20 \text{ euroa} = 411,60 \text{ euroa}$. Velallisen käyttöön jäisi nettopalkasta 1 388,40 euroa.

Jos velallisen tulopohjaan laskettava nettopalkka olisi esimerkiksi 3 000 euroa kuukaudessa, ulosmitattavan määrän laskenta tapahtuisi seuraavasti. Laskenta aloitettaisiin vähentämällä palkasta suojaosuuden määrä: 3 000 euroa – 976,80 euroa = 2 023,20 euroa. Jäljelle jääneestä palkasta ulosmitattaisiin 50 prosenttia siitä palkanosasta, joka on enintään 1 000 euroa eli ulosmitattava määrä laskettaisiin tältä osin seuraavasti: $0,50 * 1\,000 \text{ euroa} = 500 \text{ euroa}$. Siltä osin kuin jäljelle jäänyt palkka olisi yli 1 000 euroa ja enintään 3 000 euroa, palkanosasta ulosmitattaisiin 60 prosenttia. Esimerkkitapauksessa 60 prosentin säännöllä ulosmitattava palkanosa olisi 1 023,20 euroa (2 023,20 euroa – 1 000 euroa). Ulosmitattava määrä laskettaisiin tältä osin seuraavasti: $0,60 * 1\,023,20 \text{ euroa} = 613,92 \text{ euroa}$. Palkasta ulosmitattava määrä olisi näin ollen yhteensä: 500 euroa + 613,92 euroa = 1 113,92 euroa. Velallisen käyttöön jäisi nettopalkasta 1 886,08 euroa.

Jos velallisen tulopohjaan laskettava nettopalkka olisi esimerkiksi 4 500 euroa kuukaudessa, ulosmitattavan määrän laskenta tapahtuisi seuraavasti. Laskenta aloitettaisiin vähentämällä palkasta suojaosuuden määrä: 4 500 euroa – 976,80 euroa = 3 523,20 euroa. Jäljelle jääneestä palkasta ulosmitattaisiin 50 prosenttia siitä palkanosasta, joka on enintään 1 000 euroa eli ulosmitattava määrä laskettaisiin tältä osin seuraavasti: $0,50 * 1\,000 \text{ euroa} = 500 \text{ euroa}$. Siltä osin kuin jäljelle jäänyt palkka olisi yli 1 000 euroa ja enintään 3 000 euroa, palkanosasta ulosmitattaisiin 60 prosenttia. Esimerkkitapauksessa 60 prosentin säännöllä ulosmitattava palkanosa olisi 2 000 euroa eli ulosmittauksen määrä laskettaisiin tältä osin seuraavasti: $0,60 * 2\,000 \text{ euroa} = 1\,200 \text{ euroa}$. Lopusta palkanosasta eli 532,20 eurosta (3 523,20 euroa – 3 000 euroa) ulosmitattaisiin 70 prosenttia eli ulosmittauksen määrä laskettaisiin tältä osin seuraavasti: $0,70 * 532,20 \text{ euroa} = 372,54 \text{ euroa}$. Palkasta ulosmitattava määrä olisi näin ollen yhteensä: 500 euroa + 1 200 euroa + 372,54 euroa = 2 072,54 euroa. Velallisen käyttöön jäisi nettopalkasta 2 427,46 euroa.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden vaikutuksesta ulosmitattavan määrän laskentaan. Momentin mukaan velallisen elatuksen varassa oleva aviopuoliso ja lapsi pienentäisivät 1 momentissa säädetyllä tavalla laskettua ulosmittauksen määrää 180 eurolla kuukaudessa. Vähennyksestä käytettäisiin nimitystä *elatusvähennys*.

Voimassa olevan lain mukaan elatuksen varassa oleva puoliso, oma lapsi ja puolison lapsi korottavat velallisen suojaosuuden määrää 48 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla. Ehdotettu muutos merkitsisi yhtäältä rakenteellista muutosta elatuksen varassa olevien huomioon ottamisen tapaan ja toisaalta velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden piirin muuttamista nykytilaan verrattuna. Nykytilaan liittyvää ongelmallisuutta on kuvattu edellä yleisperustelujen jaksossa 2.1.1.

Ehdotettujen muutosten tarkoituksena on ensinnäkin yhdessä uusien ulosmittauksen laskentasääntöjen kanssa muuttaa sääntelyä siten, että elatuksen varassa olevien henkilöiden vaikutus ulosmittauksen määrään olisi sama riippumatta velallisen tulotasosta. Jos elatuksen varassa olevien huomioon ottaminen toteutettaisiin nykyiseen tapaan suojaosuuden määrää korottamalla, elatuksen varassa oleva henkilö pienentäisi ulosmittauksen määrää enemmän suurituloisilla velallisilla kuin pienituloisilla. Tasapuolisuuteen liittyvät näkökohdat puoltavat ehdotettua sääntelyratkaisua, jossa vaikutus on kaikilla velallisilla tulotasosta riippumatta lähtökohtaisesti sama.

Toiseksi ehdotetun muutoksen tarkoituksena on rajata elatuksen varassa olevina huomioon otettavat henkilöt niihin, joita kohtaan velallisella on lakiin perustuva elatusvelvollisuus, eli aviopuoliso ja velallisen lapsi. Aviopuolison osalta elatusvelvollisuus perustuu avioliittolain 46 §:ään. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain (950/2001) 8 §:n mukaan parisuhteen rekisteröinnillä on samat oikeusvaikutukset kuin avioliiton solmimisella ja aviopuolisoa koskevia säännöksiä sovelletaan myös rekisteröidyn parisuhteen osapuoleen, jollei toisin säädetä. Näin ollen 2 momentissa tarkoitettuna aviopuolisona otettaisiin huomioon myös velallisen elatuksen varassa oleva rekisteröidyn parisuhteen osapuoli. Avopuolisoilla ei sen sijaan ole lakiin perustuvaa velvollisuutta toistensa elättämiseen, eikä velallisen mahdollista vapaaehtoista halua avopuolison elättämiseen voida asettaa etusijalle suhteessa velkojen oikeuteen saada velallisen tuloista suoritus saatavilleen. Tästä syystä voimassa olevan lain mukainen mahdollisuus ottaa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävä huomioon elatuksen varassa olevana puolisona ja siten ulosmittauksen määrää pienentävänä tekijänä poistettaisiin.

Lapsen osalta elatusvelvollisuus perustuu lapsen elatuksesta annetun lain 2–3 §:iin. Lapsen elatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat. Elatusvelvollisuus koskee biologisia lapsia ja adoptiolapsia (adoptioon liittyvästä elatusvelvollisuudesta vapautumisesta adoptiolain (22/2012) 19 §). Velallisella on näin ollen lakiin perustuva velvollisuus omien lastensa elättämiseen, mutta ei sen sijaan velvollisuutta esimerkiksi puolisonsa lasten elättämiseen. Velallisen mahdollista vapaaehtoista halua puolison lasten elättämiseen ei voida asettaa etusijalle suhteessa velkojien oikeuteen saada velallisen tuloista suoritus saatavilleen. Kunkin lapsen oikeutta riittävään elatukseen turvataan Suomessa maksamalla tarvittaessa elatustukea valtion varoista niissä tilanteissa, joissa molemmat lapsen vanhemmat eivät osallistu lapsen elatukseen (elatustukilaki 580/2008). Näistä syistä voimassa olevan lain mukainen mahdollisuus ottaa puolison lapsi huomioon velallisen elatuksen varassa olevana ja siten ulosmittauksen määrää pienentävänä tekijänä poistettaisiin.

Elatusvähennyksen tekeminen edellyttäisi 2 momentin nojalla sitä, että aviopuoliso tai lapsi on velallisen elatuksen varassa. Kunkin elatuksen varassa olevan osalta tehtäisiin 180 euron vähennys ulosmittauksen määrään. Ehdotetun 3 momentin mukaan velallisen elatuksen varassa olevana pidettäisiin henkilöä, jonka saama tulo ei ylitä suojaosuutta, ja tällaista lasta siitä riippumatta, osallistuuko myös toinen vanhempi hänen elatukseensa. Tältä osin sääntely vastaisi asiallisesti voimassa olevaa ulosottokaaren 48 §:n 2 momentin määritelmäsäännöstä.

Nykyisen ulosottokäytännön mukaisesti on perusteltua edelleen katsoa, että velallisen alaikäiset lapset, jotka asuvat velallisen kanssa samassa taloudessa, ovat velallisen elatuksen varassa. Ulosottomies tarkistaa samassa taloudessa asuvat velallisen alaikäiset lapset väestötietojärjestelmästä ja ottaa heidät viran puolesta huomioon elätettävänä.

Ehdotetun 3 momentin sääntely muuttaisi velalliseen nähden eri taloudessa asuvien lasten huomioon ottamisen tapaa nykytilaan verrattuna. Ehdotuksen mukaan velallisen maksama elatusapu voitaisiin ottaa velallisen esittämän selvityksen perusteella huomioon 2 momentin suuruisena elatusvähennyksenä, kuitenkin siten, että elatusvähennyksen määrä voisi olla enintään velallisen maksaman elatusavun määrä.

Voimassa olevassa suojaosuutta koskevassa 48 §:n 2 momentissa säädetään, että velallisen maksama elatusapu voidaan ottaa huomioon rajoittamalla ulosmittauksen määrää tai myöntämällä vapaakuukausia. Ulosottokäytännössä velallisen maksaman elatusavun huomioon ottaminen tapahtuu nykyisin ainakin pääasiassa siten, että ulosmittauksen määrää rajoitetaan maksetun elatusavun määrällä velallisen esittämän selvityksen perusteella. Ulosmittauksen rajoittamista

koskevan 51 §:n soveltaminen edellyttää, että velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt velallisen maksaman elatusavun vuoksi. Tästä seuraa se, että eri taloudessa asuvien lasten huomioon ottamisen kynnys on tosiasiasa korkeampi kuin velallisen kanssa samassa taloudessa asuvien lasten. Erilainen sääntely johtaa myös siihen, että lasten euromääräinen vaikutus ulosmittauksen määrään voi hyvinkin olla erilainen riippuen siitä, asuuko lapsi samassa vai eri taloudessa kuin velallinen. Vuoroasumistilanteissa, joissa velallinen ei maksa elatusapua, lapsia on ulosotto-käytännössä otettu huomioon velallisen esittämän selvityksen perusteella velallisen elatuksen varassa olevina ja siten suojaosuutta korottavina.

Ehdotettu sääntely yhdenmukaistaisi velallisen kanssa samassa ja eri taloudessa asuvien lasten vaikutusta ulosmittauksen määrään. Jos velallinen maksaa elatusapua toisessa taloudessa asuvista lapsistaan tai osallistuu muuten vastaavalla tavalla toisessa taloudessa kirjoilla olevien lastensa elatukseen (esim. vuoroasumistilanteet), tällainen lapsi on perusteltua ottaa huomioon velallisen elatuksen varassa olevana vastaavalla tavalla kuin samassa taloudessa asuva lapsi. Koska ulosottomiehellä ei ainakaan pääsääntöisesti ole tietoa muualla asuvien lasten elatukseen liittyvistä sopimuksista ja järjestelyistä, tällaisen lapsen huomioon ottaminen edellyttäisi jatkossakin velallisen esittämää pyyntöä ja asiaa koskevaa selvitystä. Selvityksenä voisi toimia lasta koskeva elatusapusopimus tai, jos sellaista ei ole (esim. vuoroasumistilanteet), huoltosopimus sekä tarvittaessa muu selvitys, joka osoittaisi velallisen tosiasiallisen osallistumisen lapsensa elatukseen.

Ehdotetun 3 momentin mukaisesti elatusvähennys tehtäisiin 2 momentissa säädettyä (180 euroa kuukaudessa) pienempänä, jos velallisen maksama elatusapu olisi tätä pienempi. Tämä on perusteltua, jotta ulosmittauksen määrää ei perustetomasti pienennetä enempää kuin, mikä on velallisen toteutuvan elatusvelvollisuuden määrä. Selvää on, ettei elatusvähennyksen tekeminen ole mahdollista, jos velallinen ei tosiasiasa hoida elatusvelvollisuuttaan, kuten tilanteissa, joissa elatusapu- tai elatustukisaatavaa peritään velalliselta ulosotossa. Ulosottomiehen on syytä määräjain tarkistaa ja tarvittaessa pyytää velalliselta selvitystä elatusvastuun toteutumisesta.

Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin, miten pykälän 1 ja 2 momenttia sovelletaan, jos velallisen palkan maksukausi on muu kuin kuukausi. Pykälän 1 ja 2 momentissa euromäärät säädettäisiin kuukausitasolla, koska päivätasolla säätäminen ei antaisi yhtä ymmärrettävää kuvaa ulosmitattavan osuuden suuruudesta. Koska osalla velallisista palkan maksukausi on kuitenkin muu kuin kuukausi, euromäärien muuntamista koskeva säännös on tarpeen. Ehdotetun 4 momentin mukaan kuukausikohtaiset euromäärät jaettaisiin 30:llä ja kerrotaisiin maksukauden päivien lukumäärällä, jos velallisen palkan maksukausi on muu kuin

kuukausi. Maksukauden päivien lukumäärällä tarkoitetaan maksukauteen sisältyvien päivien lukumäärää kokonaisuutena, eikä siis esimerkiksi vain maksukauteen sisältyviä työpäiviä.

Ehdotetun *5 momentin* mukaan se, mitä 1–4 momentissa säädetään, koskisi myös velalliselle jo maksettua palkan määrää siltä osin kuin maksukautta on jäljellä. Sääntely vastaisi tältä osin voimassa olevaa 49 §:n 4 momentin sääntelyä.

Ehdotetun *6 momentin* mukaan 1 momentissa tarkoitetut rahamäärät ja elatusvähennyksen määrä tarkistettaisiin oikeusministeriön asetuksella vuosittain. Rahamäärien tarkistamiseen sovellettaisiin kansaneläkeindeksistä annettua lakia. Momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi indeksipisteluvusta, jonka mukaisena rahamäärät on 1 ja 2 momentissa määritelty. Rahamäärät vastaisivat vuoden 2024 kansaneläkeindeksin pistelukua 1911. Indeksisidonnaisuus on perusteltua, jotta rahamäärät muuttuvat, mikäli elämisen yleinen hintataso nousee.

49 a §. *Määräajoin maksettava palkka, kun maksajia on enemmän kuin yksi.* Ulosottokaaren 3 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 49 a § selventämään määräajoin maksettavan palkan ulosmittausta silloin, kun tulon maksajia on enemmän kuin yksi. Ehdotetun pykälän mukaan velallisen määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus useammalta tulon maksajalta toimitettaisiin määrältään suurimpaan palkkaan ja maksukielto lähetettäisiin tälle yhdelle palkan maksajalle. Velallisen muut palkkatulot otettaisiin huomioon palkan maksajalle lähetettävässä maksukiellossa ja ulosmittauksen määrää laskettaessa tulopohjassa.

Mikäli ulosmittauksen toimittaminen ei onnistu yhdelle palkan maksajalle lähetettävällä maksukiellolla, ulosmittaus toimitettaisiin kustakin maksettavasta palkkaerästä vastaavalla tavalla kuin ehdotetussa 50 §:ssä säädetään muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittaamisesta. Tätä menettelyä voitaisiin soveltaa esimerkiksi silloin, kun velallisen palkka eri tulonmaksajilta vaihtelee merkittävästi. Velalliselle tulisi kuitenkin aina jättää suojaosuus lisättynä mahdollisella elatusvähennyksen määrällä. Näissä tilanteissa velallisen jokainen palkkatulo ulosmitattaisiin erikseen ja kaikille tulonmaksajille lähetettäisiin erikseen maksukielto. Velallisen suojaosuus ja mahdollinen elatusvähennys huomioitaisiin esimerkiksi yhdelle tulon maksajalle lähetettävässä maksukiellossa.

50 §. *Muu kuin määräajoin maksettava palkka.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittaamisesta, joka toimitetaan lähtökohtaisesti siten, että kustakin palkkaerästä jätetään ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa. Ulosmittaus kuitenkin toimitetaan voimassa olevan 49 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti, jos velallisen palkka vuoden aikana

todennäköisesti muodostuisi kyseisessä kohdassa tarkoitetun suuruiseksi. Kyseisessä kohdassa säädetään määräajoin maksettavan palkan ulosmittauksesta silloin, kun velallisen nettopalkka on suurempi kuin neljä kertaa hänen suojaosuutensa määrä.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kustakin muusta kuin määräajoin maksettavasta palkkaerästä tehtävä ulosottopidätys olisi yhden kolmasosan sijaan 27 prosenttia palkkaerän koko määrästä. Ehdotettu prosenttiosuus vastaa laskennallisesti määräajoin maksettavista palkoista keskimääräisesti ulosmitattavaa osuutta. Jos 27 prosentin mukaan laskettavan ulosottopidätyksen määrä muodostuisi todennäköisesti vuoden aikana selvästi pienemmäksi tai suuremmaksi kuin vastaavan suuruisen määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus, ulosmittaus toimitettaisiin käyttäen vastaavaa ulosmittausprosenttia kuin ulosmitattaessa samansuuruista määräajoin maksettavaa tuloa. Tätä arviointia tehtäessä otettaisiin tarvittaessa huomioon ehdotetun 51 §:n mukaiset mahdolliset ulosmittauksen rajoitusperusteet sekä ehdotetun elatusavun perintää koskevan 54 §:n säännökset.

Poikkeaman merkittävyyden arviointiin vaikuttaisi käytännössä kertymän suuruusluokka. Esimerkiksi vuosikertymän ollessa 700 euroa 10 prosentin poikkeamaa vuositasolla ei voida pitää merkittävänä, mutta vuosikertymän ollessa 40 000 euroa 10 prosentin poikkeama voitaisiin katsoa merkittäväksi. Ulosottopidätyksen määrää voitaisiin pääsääntöisesti pitää selvästi suurempana tai pienempänä ainakin, jos pidätyksen määrä poikkeaisi 10–20 prosentin määrästä, joka kertyisi, jos ulosottopidätys laskettaisiin käyttäen määräajoin maksettavan tulon ulosmittausprosenttia. Velalliselle tulisi edelleen varata tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä siitä, että ulosmittausprosenttia muutetaan 27 prosentista.

Ehdotuksen tarkoituksena on muuttaa pykälän sisältö vastaamaan rakenteeltaan paremmin ehdotetun 49 §:n sääntelyä määräajoin maksettavan palkan ulosmittauksesta.

51 §. Ulosmittauksen määrän rajoittaminen. Voimassa olevan pykälän otsikko on Olennaisesti heikentynyt maksukyky. Pykälän mukaan palkasta ulosmitataan toistaiseksi tai määrättynä aikana säännönmukaista pienempi määrä, jos velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden, velallisen maksaman elatusavun, tavanomaista suurempien tulonhankkimiskulujen tai muun erityisen syyn vuoksi olennaisesti heikentynyt. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että otsikko olisi Ulosmittauksen määrän rajoittaminen. Ehdotettu otsikko kuvaa paremmin ulosottomiehen käytettävissä olevaa toimeaa. Lisäksi ehdotetaan, että pykälän sanamuotoa muutettaisiin ja pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti.

Velallisen yksilölliset olosuhteet voivat olla sellaiset, että ulosmittauksen laskentasääntöjen noudattaminen sellaisenaan johtaisi hänen kohdallaan kohtuuttomaan lopputulokseen. Tällaiset olosuhteet otetaan nykyisin huomioon joko ulosmittauksen määrää rajoittamalla tai vapaakuukausia myöntämällä. Jatkossa ulosmittauksen keventäminen tapahtuisi aina soveltamalla ulosmittauksen rajoittamista koskevaa pykälää, koska vapaakuukausisääntely kumottaisiin. Ehdotus yksinkertais-
taisi sääntelyä.

Ehdotetun pykälän *1 momentin* mukaan palkasta ulosmitattaisiin toistaiseksi tai määrättynä aikana säännönmukaista pienempi määrä tai ulosmittaus jätettäisiin kokonaan tekemättä, jos velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt tavanomaista suurempien ja välttämättömien tulonhankkimiskulujen, terveydenhuoltomenojen tai muun erityisen syyn vuoksi. Pykälän sanamuotoa tarkennettaisiin, mutta tarkoituksena ei ole olennaisesti muuttaa niitä syitä, joiden nojalla ulosmittauksen määrää rajoitetaan. Velallisen maksama elatusapu poistettaisiin rajoittamisen perusteista, koska se otettaisiin jatkossa huomioon elatusvähennyksenä 49 §:ssä säädetyllä tavalla.

Pykälän sanamuotoa tarkennettaisiin ensinnäkin siten, että sairauden sijaan olennaisesti heikentyneen maksukyvyn syynä voisivat olla terveydenhuoltomenot. Sairaus voi johtaa tulojen pienenemiseen, jolloin jo säännönmukaisten ulosmittaussääntöjen noudattaminen johtaa pienempään ulosmittausmäärään. Rajoittamispykälä voi sen sijaan tulla sovellettavaksi, jos sairaudesta aiheutuu sellaisia kustannuksia, jotka ovat tavanomaista suurempia, velalliselle välttämättömiä ja aiheuttavat velallisen maksukyvyn olennaisen heikentymisen. Terveydenhuoltomenoina voitaisiin ottaa nykyiseen tapaan huomioon esimerkiksi tavanomaista suuremmat lääkekulut ja sairaalahoidon kustannukset siltä osin, kuin ne tulevat velallisen itsensä maksettaviksi. Lääkärin määräämiä lääkkeitä ja hoitoa voidaan pitää aina velalliselle välttämättöminä. Huomionarvoista on, että korvausjärjestelmään kuuluviin lääkkeisiin liittyy vuosiomavastuu eli lääkekatto, jonka täyttymisen jälkeen velalliselle maksettavaksi jäävät lääkekulut ovat varsin pienet. Lääkekaton tultua täyteen ulosmittauksen rajoittamiselle ei olisi enää perusteita.

Toiseksi sanamuotoa tarkennettaisiin siten, että työttömyyttä ei enää mainittaisi mahdollisena syynä maksukyvyn olennaiselle heikentymiselle. Työttömyys voi johtaa tulojen pienenemiseen, jolloin jo säännönmukaisten ulosmittauksen laskentasääntöjen noudattaminen johtaa pienempään ulosmittausmäärään. Työttömyys itsessään ei ole syy, jonka vuoksi velallisen tuloista tulisi ulosmitata säännönmukaista pienempi määrä. Jos työttömyydestä aiheutuu velalliselle tavanomaista suurempia ja välttämättömiä kustannuksia, jotka heikentävät hänen maksukykymään olennaisesti, ulosmittauksen määrää voidaan rajoittaa joko

sillä perusteella, että kyseessä on pykälässä mainitut tulonhankkimiskulut tai muu erityinen syy maksukyvyn heikentymiselle. Tällaisina kuluina voisivat tulla kyseeseen esimerkiksi uuden työn hakemisesta tai työn vastaanottamisesta aiheutuvat tavanomaista suuremmat kustannukset. Lisäksi pitkään jatkunut työttömyys voi olla perusteena palkan ulosmittauksen aloittamisen lykkäämiselle siten kuin 51 a §:ssä säädetään.

Tulonhankkimiskulujen lisäksi pykälässä säilytettäisiin ulosmittauksen määrän rajoittamisen perusteena se, että velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt muun erityisen syyn vuoksi. Nykyiseen tapaan erityisenä syynä voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi sellaiset tavanomaista suuremmat asumis- ja elinkustannukset, jotka ovat velallisen kannalta välttämättömiä. Kyseessä tulisi olla velallisen yksilöllisiin olosuhteisiin liittyvä poikkeuksellinen tilanne. Pykälää ei ole tarkoitettu sovellettavaksi siten, että esimerkiksi Helsingissä asuvien velallisten ulosmittauksen määrää säännönmukaisesti rajoitetaan siitä syystä, että Helsingissä asuntojen vuokrataso on yleisesti muuta maata korkeampi. Lähtökohtana on, että velalliset järjestävät asumis- ja elinkustannuksensa taloudelliseen tilanteeseensa sopiviksi ja kattavat menonsa suojaosuudella sekä muutoin ulosmittaamatta jätettävällä palkanosalla.

Velallisen maksukykyä olennaisesti heikentävät asumiskulut voitaisiin ottaa huomioon erityisenä syynä esimerkiksi silloin, jos velallinen tarvitsee perustellusti sairautensa tai vammansa vuoksi asuntoa, josta aiheutuvat kustannukset ovat tavanomaista suuremmat. Perusteet ulosmittauksen määrän rajoittamiselle voisivat olla olemassa myös silloin, jos velalliselle välttämättömät asumis- tai elinkustannukset kohoavat huomattavasti eikä velallisella ole tosiasiallista mahdollisuutta pienentää kulujaan välittömästi. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi asumiseen liittyvien välttämättömien energiakulujen poikkeuksellisen kohoamisen seurauksena. Ulosmittausta voitaisiin rajoittaa määrääjäksi ja velalliselta voitaisiin edellyttää kohtuullisessa ajassa toimia kulujen pienentämiseksi sekä tulevaisuudessa varautumista säännöllisesti toistuviin kustannuspiikkeihin, kuten talvikauden kohonneisiin lämmityskuluihin.

Velallisen maksukyvyn voitaisiin katsoa olennaisesti heikentyneen erityisen syyn vuoksi myös tilanteessa, jossa velallisen täysi-ikäinen lapsi asuu velallisen kanssa samassa taloudessa, eikä lapsi pysty opintojen takia huolehtimaan itse elatuksestaan. Täysi-ikäisen lapsen perusteella ei ulosmittauksessa voida tehdä elatusvähennystä, koska vanhemman elatusvastuu päättyy pääsääntöisesti lapsen täyttyessä 18 vuotta. Jos velallinen kuitenkin tosiasiallisesti huolehtii suhteellisen hiljattain täysi-ikäiseksi tulleen lapsensa elatuksesta, voi ulosmittauksen määrän

rajoittaminen olla perusteltua. Rajoittamisen voimassaoloaika tulee kuitenkin rajata vain välttämättömään, eli esimerkiksi lukio-opintojen loppuun saattamiseksi normaalisti tarvittavaan aikaan.

Nykyisin erityisesti vapaakuukausia myönnetään erilaisten, velalliselle tärkeiden kertahankintojen mahdollistamiseksi. Ehdotetut muutokset tulojen ulosmittaus-sääntelyyn tarkoittaisivat sitä, että velallisten odotettaisiin lähtökohtaisesti itse säästävän tarvitsemiaan hankintoja varten. Säästäminen mahdollistettaisiin mitoit-tamalla laskentasääntöjen ulosmittausprosentit sopivalle tasolle sekä korottamalla velallisten rahavaroista ulosmittauksen ulkopuolelle erotettavaa rahamäärää. Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa, esimerkiksi velallisen tulojen ylittäessä vain hieman suojaosuuden määrän, voisi kuitenkin olla perusteltua rajoittaa ulosmittauksen määrää velalliselle välttämättömän yksittäisen kertahankinnan mahdollistamiseksi.

Kuten nykyisinkin, rajoittaminen edellyttäisi siis edelleen sitä, että velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt 1 momentissa todettujen syiden vuoksi. Momentin sanamuotoa tarkennettaisiin siten, että rajoittamisen perusteena olevien kulujen osalta edellytettäisiin kulujen välttämättömyyttä. Välttämättömyydellä tarkoitettaisiin sitä, että kulut aiheutuvat välttämättömistä menoista eikä velallinen pysty kohtuudella pienentämään niiden määrää omaan talouteensa sopiviksi.

Ehdotetun 1 momentin nojalla rajoittaminen olisi mahdollista tehdä myös siten, että jonakin kuukautena ulosmittausta ei tehtäisi lainkaan. Rajoittamista koskevan pykälän soveltaminen perustuisi aina siihen, että asiassa on arvioitu ja todettu velallisen olennaisesti heikentyneeseen maksukykyyn liittyvä keventämisen tarve. Keventäminen toteutettaisiin euromäärältään tämän tarpeen suuruisena. Toisin kuin nykyisessä vapaakuukausijärjestelmässä ulosmittauksen keventäminen tehtäisiin siis jatkossa rajautuen tiukemmin kevennystarpeen euromääräiseen suuruuteen kussakin tilanteessa. Joissakin tilanteissa keventämistarve voisi tarkoittaa sitä, ettei palkasta pystyttäisi tekemään lainkaan ulosmittausta.

Pykälän soveltamisalaa ei ole sinänsä tarkoitus laajentaa nykyisestä, vaikka rajoittamispäätösten määrä tulisi todennäköisesti kasvamaan vapaakuukausi-sääntelyn kumoamisen myötä. Velallisille yksilöllisillä perusteilla myönnettävät vapaakuukaudet tulisivat oletettavasti jossain määrin korvautumaan ulos-mittauksen määrän rajoittamista koskevilla päätöksillä. On kuitenkin huomattava, että ehdotetut ulosmittauksen laskentasäännöt on mitoitettu siten, että niitä voidaan lähtökohtaisesti soveltaa velallisten palkkatuloihin sellaisenaan. Tarkoitus ei ole, että kunkin velallisen kohdalla tehtäisiin yksilöllistä harkintaa sopivasta ulos-mittauksen määrästä. Ulosmittauksen määrää rajoitettaisiin vain niissä tilanteissa,

joissa velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt ja heikentymisen taustalla ovat tavanomaista suuremmat, velallisen jossain määrin erityisistä olosuhteista johtuvat välttämättömät kustannukset.

Ulosottomiehen tulisi soveltaa 51 §:ä viran puolesta, kuten nykyisinkin. Käytännössä ulosottomiehellä ei kuitenkaan pääsääntöisesti ole tietoa velallisen yksilöllisistä olosuhteista ja tavanomaista suuremmista kustannuksista, ellei velallinen ilmoita asiasta ulosottomiehelle. Säännöksen soveltamisen kannalta tärkeä on ulosotto-kaaren 1 luvun 20 §:ssä säädetty ulosottomiehen velvollisuus ilmoittaa velalliselle tämän oikeudesta pyytää ulosoton määrän rajoittamista. Ulosottomiehen tulee kertoa asiasta velallisen tiedustelun perusteella, mutta myös omatoimisesti havaitessaan tilanteen sitä vaativan. Esimerkiksi jos velallinen ottaa ulosottomieheen yhteyttä kertoen vaikeasta taloudellisesta tilanteestaan, ulosottomiehen tulee kertoa hänelle perusteista, joiden nojalla ulosmittauksen määrää voidaan rajoittaa.

Kuten nykyisinkin, kulujen suuruutta ja niiden vaikutusta velallisen maksukykyyn tulisi arvioida suhteuttamalla ne velalliselle ulosmittauksen jälkeen jäävien tulojen määrään. Voidakseen arvioida velallisen maksukykyä, ulosottomiehellä tulee olla riittävät tiedot velallisen tuloista ja taloudellisesta tilanteesta kokonaisuutena. Pykälään ehdotetaan selvyiden vuoksi lisättäväksi uusi tietojen antamista koskeva *2 momentti*. Momentissa säädettäisiin, että ulosottomies voi ulosmittauksen määrän rajoittamista koskevaa pyyntöä käsitellessään velvoittaa velallisen antamaan täytäntöönpanossa tarpeelliset tiedot, ja että tietojenantovelvollisuuden laiminlyönti johtaa kielteiseen rajoittamispäätökseen.

Velallisen tietojenantovelvollisuuden laajuus on määritelty ulosottokaaren 3 luvun 52 §:ssä, johon ehdotetussa 2 momentissa viitattaisiin. Tarkoituksena ei ole laajentaa tietojen antamisvelvollisuutta nykyisestä tai muutenkaan muuttaa tietojen antamista koskevaa ulosottokaaren sääntelyä. Tarkoituksena on sen sijaan korostaa tietojen antamisen merkitystä ulosmittauksen rajoittamisesta päätettäessä. Asia on tärkeä, sillä ulosottokäytännössä on yleisesti havaittu vaikeuksia saada velallisia noudattamaan laissa säädettyä tietojenantovelvollisuuttaan. Ei ole perusteltua, että velallisen tulojen ulosmittauksen määrää pienennetään säännönmukaisesta, jos ulosottomies ei saa velalliselta täytäntöönpanossa tarvitsemiaan tietoja. Tietojen hankkimistapa jäisi kussakin tilanteessa ulosottomiehen harkittavaksi 3 luvun 56 §:n mukaisesti.

51 a §. *Lykkäys ulosmittaukseen työllistymisen perusteella.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään palkan ulosmittauksen lykkäämisestä silloin, kun velallinen on ennen työllistymistään ollut pitkään työttömänä. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan

muutettavaksi siten, että tulorajanulosmittauksen sijaan viitattaisiin ehdotetun 49 §:n 1 momentin 1 kohtaan. Kyseessä olisi 49 §:n muuttamisesta aiheutuva tekninen muutos.

52 § ja 53 §. *Vapaakuukausien perusteet ja vapaakuukausien määrä.* Voimassa olevassa 52 §:ssä säädetään vapaakuukausien myöntämisen perusteista ja 53 §:ssä vapaakuukausien määrästä. Pykälät ehdotetaan kumottaviksi, koska vapaakuukausijärjestelmästä luovuttaisiin. Palkasta ulosmitattaisiin jokaisena kuukautena säädettyjen laskentasääntöjen mukaisesti. Laskentasäännöt mitoitettaisiin sellaisiksi, että niissä on riittävässä määrin otettu huomioon vapaakuukausien poistaminen. Velallisen yksilölliset olosuhteet otettaisiin tarvittaessa huomioon ulosmittauksen määrää rajoittamalla 51 §:ssä säädetyllä tavalla.

Ehdotetulla muutoksella yksinkertaistettaisiin palkan ulosmittausjärjestelmää. Yksinkertaisempi järjestelmä, jossa kuukausittainen ulosmittauksen määrä on aina ennakoitavissa, on kansalaisille ymmärrettävämpi ja mahdollistaa nykyistä paremmin oman talouden suunnittelun ja hallinnan. Vapaakuukausien hakemisesta aiheutuva työmäärä ja niiden saamiseen liittyvä ennakoimattomuus ja epävarmuus poistuisivat. Velallisten tiedot ja taidot hakemusten tekemiseen eivät enää vaikuttaisi nykyiseen tapaan ulosmittauksen määrään. Sääntely kohtelisi näin sekä velallisia että velkojia nykyistä yhdenvertaisemmin. Laskentasääntöjen mukaisesti ulosmittauksen määrä kasvaisi tasaisesti tulojen kasvaessa, eivätkä vapaakuukaudet toisi portaittaisuutta järjestelmään. Virkamieskohtainen vaihtelu vapaakuukausisäännösten soveltamisessa ja tulkinnassa poistuisi, mikä edistäisi ulosottovelallisten yhdenvertaista kohtelua ulosottomenettelyssä.

54 §. *Elatusapu.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään mahdollisuudesta ulosmitata velallisen palkasta säännönmukaista suurempi määrä silloin, kun ulosotossa on perittävänä lapselle maksettava elatusapu tai siihen rinnastettava vahingonkorvaus, joka erääntyy jatkuvasti (juokseva elatusapu). Palkasta saadaan tällöin ulosmitata normaalia suurempi määrä, jos se on tarpeen palkan maksukautta vastaavan elatusapumäärän suorittamiseksi. Jos perinnässä on juoksevan elatusavun lisäksi aiemmin erääntynyttä elatusapua tai muita saatavia, säännönmukainen ulosmittauksen määrä saadaan ylittää enintään maksukautta vastaavan elatusavun määrällä. Velliselle on kuitenkin aina jätettävä vähintään kolmasosa määräajoin maksettavasta nettopalkasta, eikä suojaosuutta saa ulosmitata. Muusta kuin määräajoin maksettavasta palkasta tulee jättää ulosmittaamatta vähintään kolmasosa kustakin palkkaerästä.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän soveltaminen olisi jatkossa vain osittain harkinnanvaraista. Velallisen palkasta tulisi jatkossa ulosmitata säännönmukaista suurempi määrä, jos se olisi tarpeen palkan maksukautta vastaavan elatusapumäärän suorittamiseksi, eli säännös olisi tältä osin ulosottomiestä velvoittava. Velalliselle tulisi kuitenkin aina jättää ehdotetun 48 §:n mukainen suojaosuus sekä mahdollinen ehdotetussa 49 §:n 2 momentissa tarkoitettu elatusvähennys. Muusta kuin määrääjoin maksettavasta palkasta tulisi jättää ulosmittaamatta vähintään 27 prosenttia kustakin palkkaerästä. Viimeksi mainittu muutos ehdotetaan tehtäväksi, jotta säännös vastaisi rakenteeltaan paremmin ehdotetun 50 §:n sisältöä. Säännös jättäisi ulosottomiehelle jossain määrin harkintavaltaa muusta kuin määrääjoin maksettavasta palkasta ulosmittaamatta jätettävän osuuden suhteen. Tätä voidaan pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon, ettei yksinomaan muuta kuin määrääjoin maksettavaa palkkaa saavalle velalliselle voida laskea palkan ulosmittauksessa suojaosuutta.

Ehdotetulla muutoksella parannettaisiin ja yhdenmukaistettaisiin elatusapuvelkojien asemaa. Velvollisuus juoksevan elatusavun maksamiseen on erityisen painava lapsen oikeuksien toteuttamiseksi ja siksi, että elatusavun määrä on lähtökohtaisesti määritetty velallisen elatuskyvyn mukaan. Säännönmukaista suurempi ulosmittaus aiemmin erääntyneen elatusapuvelan tai muiden saatavien perimiseksi silloin, kun perittävänä on myös juokseva elatusapu, jätettäisiin edelleen ulosottomiehen harkintaan.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus vapaakuukausiin, joita koskevat 52 § ja 53 § ehdotetaan kumottaviksi.

59 §. Maksusuunnitelma. Voimassa olevassa pykälässä säädetään velalliselle vahvistettavan maksusuunnitelman edellytyksistä sekä siitä, missä tilanteessa ulosottomies voi päättää maksusuunnitelman raukeamisesta ja ulosmitata velallisen palkan. Pykälän 1 momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi nykytilaa vastaavasti, että ulosottomies voi päättää maksusuunnitelman raukeamisesta ja välittömästi ulosmitata palkan, jos velallinen ilman hyväksyttävää syytä laiminlyö maksusuunnitelman noudattamisen tai selvityksen antamisen eikä laiminlyöntiä voida pitää merkitykseltään vähäisenä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi selventävä säännös ulosottomiehen velvollisuudesta kuulla velallista ennen maksusuunnitelman lakkauttamista. Kuuleminen voisi tapahtua palkan ulosmittauksen ennakoilmoituksella tai muulla sopivalla tavalla. Velalliselle kerrotaisiin palkanulosmittauksen ennakoilmoituksen yhteydessä, että hänelle vahvistettu maksusuunnitelma lakkautetaan ja hänen palkkansa ulosmitataan, ellei velallinen korjaa laiminlyöntiään tai toimita

ulosottomiehen vaatimaa selvitystä ennen ilmoitettua ulosmittauspäivää. Jos lainlyönti jatkuu tai vaadittua selvitystä ei toimiteta, maksusuunnitelma katsotaan lakanneeksi palkan ulosmittausta koskevalla päätöksellä. Velallisella on mahdollisuus valittaa maksusuunnitelman lakkauttamisesta valittamalla palkan ulosmittausta koskevasta päätöksestä.

60 §. Asianosaisten maksusopimus. Pykälässä säädetään velallisen ja hakijan tekemästä maksusopimuksesta. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus ehdotetun 49 §:n 2 momentissa tarkoitettuun elatusvähennykseen. Velalliselle tulisi maksusopimuksen perusteella toimitettavassa ulosmittauksessa aina jättää ehdotetussa 48 §:ssä tarkoitettu suojaosuus ja mahdollinen ehdotetun 49 §:n 2 momentissa tarkoitettu elatusvähennys.

70 §. Henki- ja eläkevakuutus. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään velallisen henki- tai eläkevakuutukseen perustuvan oikeuden ulosmittaamisesta. Momentin mukaan henki- tai eläkevakuutussopimukseen perustuvan oikeuden ulosmittaus koskee mahdollista vakuutuskorvausta ja vakuutuksen takaisinostoarvoa. Ulosmittaus toteutetaan vakuutuksenantajalle annettavalla maksukiellolla, joka on voimassa kerrallaan kolme vuotta. Velallisen vakuutukseen perustuva oikeus muuttuu rahaksi joko velallisen käyttäessä vakuutuksenottajalle kuuluvaa takaisinosto-oikeutta tai kun vakuutuskorvaus tulee maksettavaksi vakuutuksessa edunsaajana olevalle velalliselle. Lisäksi momentissa säädetään velallisen mahdollisuudesta ottaa vakuutussopimuslain 13 §:ssä tarkoitettu vapaakirja ulosmittauksen voimassaolon aikana. Kyseessä on tältä osin poikkeus ulosottokaaren 4 luvun 37 §:n mukaiseen määräämiskieltoon, jonka mukaan velallinen ei ulosmittauksen jälkeen saa määrätä ulosmitatusta omaisuudesta ilman ulosottomiehen lupaa. Säännöksen tarkoituksena on antaa velalliselle mahdollisuus pitää voimassa vakuutuksen säästöosuutta vastaava maksuton vakuutus.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosottomiehellä olisi vastaava oikeus kuin velallisella itsellään vakuutuksen takaisinoston käynnistämiseen ja vakuutuskorvauksen hakemiseen. Muutoksella ei puututtaisi velallisen ja vakuutusyhtiön välisen sopimuksen sisältöön. Mikäli velallisen oikeutta takaisinoston käynnistämiseen olisi rajoitettu vakuutussopimuksessa, vastaavat rajoitukset koskisivat myös ulosottomiehen oikeutta takaisinoston käynnistämiseen. Muutos antaisi ulosottomiehelle mahdollisuuden velalliselle vakuutussopimuksen perusteella kuuluvien oikeuksien rahaksi muuttamiseen ilman velallisen myötävaikutusta. Lisäksi muutos mahdollistaisi joissakin tapauksissa oikeuksien nopeamman muuttamisen rahaksi, kun takaisinosto voitaisiin käynnistää ennen vakuutuskorvauksen maksuun tuloa. Ehdotettu muutos liittyy ehdotukseen kumota vakuutussopimuslain 54 §, joka voimassa olevassa muodossaan kieltää

henkivakuutuksen ja siihen rinnastettavan eläkevakuutuksen ulosmittauksen tiettyjen ehtojen täyttyessä, jos vakuutuksessa on vakuutettuna vakuutuksenottaja itse tai hänen puolisonsa.

Ulosottomiehelle ehdotettu oikeus takaisinoston käynnistämiseen poistaisi tarpeen säätää velallisen oikeudesta vakuutussopimuslain 13 §:n mukaisen vapaakirjan ottamiseen. Vapaakirjan ottaminen on vakuutussopimuslain 13 §:n mukaisesti vaihtoehto takaisinostolle, eikä oikeudella vapaakirjan ottamiseen olisi enää käytännössä merkitystä, jos ulosottomies pystyisi ehdotuksen mukaisesti käynnistämään takaisinoston. Myös vakuutuksenantajalle toimitettavan maksukiellon voimassaolon määräajasta luovuttaisiin. Nykyinen maksukiellon määräaikaisuus on poikkeus muuhun ulosottokaaren maksukieltoja koskevaan sääntelyyn, eikä tällaiselle poikkeukselle ole perusteita. Esimerkiksi toistuvaistulon ja saatavan ulosmittauksessa annettavan maksukiellon voimassaololle ei ole säädetty määräaikaa.

Henki- ja eläkevakuutuksia käytetään vakiintuneesti säästämiseen ja sijoittamiseen. Ehdotetut muutokset asettaisivat vakuutustuotteisiin tapahtuvan säästämisen ja sijoittamisen ulosottomenettelyssä samaan asemaan muiden säästämis- ja sijoitusmuotojen kanssa. Lisäksi muutokset mahdollistaisivat nykyistä paremmin vakuutustuotteisiin sijoitettujen varojen käytön velkojien saatavien suorittamiseksi. Muutoksella ei olisi vaikutusta yksinomaan kuolemanvaralle otettuihin vakuutuksiin (*kuolemanvaravakuutus*), joihin ei liity säästämisen tai sijoittamisen mahdollistavia instrumentteja. Tällaisessa vakuutuksessa vakuutukseen ei muodostu takaisinoston mahdollistavaa säästöosuutta. On myös perusteltua katsoa, että yksinomaan velallisen oikeudella saada kuoleman sattuessa vakuutuskorvaus ei ole ulosmittausarvoa ennen vakuutetun kuolemaa.

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi tarkoitus puuttua ulosottoon nähden sivullisen henkilön, kuten puolison, mahdollisuuteen määrätä oikeuksiensa tai varojensa käytöstä. Säästö- tai sijoitushenkivakuutuksissa vakuutuksenottajana olevalla sivullisella olisi halutessaan vakuutussopimuslain säännösten ja vakuutuksen ehtojen puitteissa mahdollisuus joko käynnistää vakuutuksen takaisinosto tai muuttaa vakuutuksen edunsaajaa myös velallisen oikeuteen edunsaajana kohdistetun ulosmittauksen jälkeen.

6 luku Jako ja tilitys

16 §. *Kuolinpesä.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään kuolinpesältä ulosmitattujen varojen tilittämisestä velkojille. Pykälän 1 momentin mukaan ulosmitattuja varoja ei saa tilittää ennen kuin kuukausi on kulunut perunkirjoituksesta taikka, jos omaisuus on luovutettu pesänselvittäjän hallintoon, ennen kuin velkojen

maksamisesta on tehty perintäkaaren 19 luvun 12 a §:ssä tarkoitettu sopimus tai pesänselvittäjän päätös, joka on lainvoimainen. Pykälän 1 momentti on muutettu nykyiseen muotoonsa voimassa olevaa ulosottokaarta edeltäneeseen ulosotto-lakiin vuonna 2007. Muutoksen tarkoituksena oli tuolloin yhdenmukaistaa ulosotto-lain tilitystä koskeva sääntely perintökaarella säädetyn rauhoitusajan kanssa. Tätä ennen varojen tilittäminen oli mahdollista ennen perunkirjoituksen toimittamista, jos perunkirjoitusta ei toimitettu määräajassa.

Vuonna 2007 voimaan tulleen muutoksen säätämisen yhteydessä arvioitiin, että velkojen oikeusturvan takaamiseksi näissä tilanteissa riittää mahdollisuus käynnistää kuolinpesän virallisselvitys. Tilitysmahdollisuuden sitominen perunkirjoituksen tosiasialliseen suorittamiseen on osoittautunut käytännössä ongelmalliseksi vähävaraisissa kuolinpesissä, joissa osakkaat eivät toimita perunkirjoitusta ja joiden varat eivät todennäköisesti riitä virallisselvityksestä aiheutuvien kulujen maksamiseen. Näissä tilanteissa ulosoton hakijalla ei tosiasiaa ole mahdollisuutta turvata oikeuksiaan hakemalla kuolinpesään pesänselvittäjää. Myös pesän hallinnon suostumuksen saaminen ulosmittattujen varojen tilitykseen on vaikeaa tilanteessa, jossa perunkirjoitus on jäänyt tekemättä. Edellä mainituista syistä pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tilitys velkojille voitaisiin suorittaa, kun perunkirjoituksesta tai sen määräajan päättymisestä on kulunut kuukausi. Ehdotetulla muutoksella ei olisi vaikutusta pesänselvittäjän hallintoon luovutettujen kuolinpesien varojen tilitykseen.

6.2 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta

52 §. Ulosmittaus- ja siirtokielto. Pykälän 1 momentissa säädetään kaikkien lain nojalla myönnettävien etuuksien ulosmittauskiellosta. Pykälän 2 momentissa säädetään näitä etuuksia koskevasta siirtokiellosta. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosmittauskielto koskisi vain lain nojalla myönnettäviä kustannusten korvauksia.

Ehdotetun muutoksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää sosiaaliturva-etuuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Etuuksien ulosmittauskiellot koskisivat jatkossa ulosottokaaren 4 luvun 19 §:n mukaisesti vain sellaisia sosiaaliturvaetuuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät edelleen ulosmittauksen

ulkopuolelle, eikä niitä laskettaisi osaksi velallisen tulopohjaa toistuvaistulon ulosmittauksessa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmitattavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän.

6.3 Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin kumoamisesta

Lain 25 §:n 1 momentissa säädetään lasten kotihoidon tuen ulosmittauskiellosta siihen oikeutetulta henkilöltä. Pykälän 2 momentissa säädetään kotihoidon tukea koskevasta siirtokiellosta. Pykälän *1 momentti* ehdotetaan kumottavaksi.

Ehdotuksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää sosiaaliturvaetuuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Etuuksien ulosmittauskiellot koskisivat jatkossa ulosottokaaren 4 luvun 19 §:n mukaisesti vain sellaisia sosiaaliturvaetuuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät edelleen ulosmittauksen ulkopuolelle, eikä niitä laskettaisi osaksi velallisen tulopohjaa toistuvaistulon ulosmittauksessa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmitattavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän.

6.4 Laki takuueläkkeestä annetun lain 35 §:n 1 momentin kumoamisesta

Lain 35 §:n 1 momentissa säädetään takuueläkettä koskevasta ulosmittauskiellosta. Pykälän 2 momentissa säädetään takuueläkettä koskevasta siirtokiellosta. Pykälän *1 momentti* ehdotetaan kumottavaksi.

Ehdotuksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää sosiaaliturvaetuuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Etuuksien ulosmittauskiellot koskisivat jatkossa ulosottokaaren 4 luvun 19 §:n mukaisesti vain sellaisia sosiaaliturvaetuuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät edelleen ulosmittauksen ulkopuolelle, eikä niitä laskettaisi osaksi velallisen tulopohjaa toistuvaistulon

ulosmittauksessa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmitattavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän.

6.5 Laki kansaneläkelain 111 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta

Lain 111 §:n 1 momentissa säädetään lain perusteella maksettavien etuuksia koskevasta ulosmittauskiellosta, ja pykälän 2 momentissa säädetään poikkeuksesta ulosmittauskieltoon siten, että etuudet voidaan kuitenkin ulosmitata lapselle maksettavan elatusavun tai siihen rinnastettavan vahingonkorvauksen perimiseksi. Pykälän 3 momentissa säädetään lain perusteella maksettavia etuuksia koskevasta siirtokiellosta. Pykälän *1 ja 2 momentit* ehdotetaan kumottaviksi.

Ehdotuksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää sosiaaliturvaetuuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Etuuksien ulosmittauskiellot koskisivat jatkossa ulosottokaaren 4 luvun 19 §:n mukaisesti vain sellaisia sosiaaliturvaetuuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät edelleen ulosmittauksen ulkopuolelle, eikä niitä laskettaisi osaksi velallisen tulopohjaa toistuvaistulon ulosmittauksessa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmitattavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän.

6.6 Laki eläketukilakilain 23 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta

Lain 23 §:n pykälän 1 momentissa säädetään eläketukea koskevasta ulosmittauskiellosta, ja pykälän 2 momentissa säädetään poikkeuksesta ulosmittauskieltoon siten, että eläketuki voidaan kuitenkin ulosmitata lapselle maksettavan elatusavun tai siihen rinnastettavan vahingonkorvauksen perimiseksi. Pykälän 3 momentissa säädetään eläketukea koskevasta siirtokiellosta. Pykälän *1 ja 2 momentit* ehdotetaan kumottaviksi.

Ehdotuksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää sosiaaliturvaetuuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Etuuksien ulosmittauskiellot koskisivat jatkossa ulosottokaaren 4 luvun 19 §:n mukaisesti vain sellaisia

sosiaaliturvaetuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät edelleen ulosmittauksen ulkopuolelle, eikä niitä laskettaisi osaksi velallisen tulopohjaa toistuvaistulon ulosmittauksessa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmitattavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän.

6.7 Laki opintotukilain muuttamisesta

44 §. Ulosmittaus- ja siirtokiello. Pykälän 1 momentissa säädetään opintorahaa, asumislisää ja opintolainaa koskevasta ulosmittauskiellosta. Pykälän 2 momentissa säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta luovuttaa tietoja ulosottoa varten. Pykälän 3 momentissa säädetään lakiin perustuvia oikeuksia koskevasta siirtokiellosta. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosmittauskiello koskisi vain asumislisää ja opintolainaa.

Ehdotetun muutoksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää sosiaaliturvaetuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Etuuksien ulosmittauskiellot koskisivat jatkossa ulosottokaaren 4 luvun 19 §:n mukaisesti vain sellaisia sosiaaliturvaetuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät edelleen ulosmittauksen ulkopuolelle, eikä niitä laskettaisi osaksi velallisen tulopohjaa toistuvaistulon ulosmittauksessa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmitattavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän.

6.8 Laki työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta

11 luku Toimeenpanoa koskevat säännökset

15 §. Työttömyysturvaetuuden ulosmittaus. Pykälän 1 momentissa säädetään peruspäivärahaa, työmarkkinatukea ja lain 8 luvussa tarkoitettua liikkuvuusavustusta koskevasta ulosmittauskiellosta. Pykälän 2 momentissa säädetään lakiin perustuvia oikeuksia koskevasta siirtokiellosta. Pykälän *1 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että ulosmittauskiello koskisi vain lain 8 luvussa tarkoitettua liikkuvuusavustusta.

Ehdotetun muutoksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää sosiaaliturvaetuuksia saavien velallisten kohtelua tulon ulosmittauksessa. Etuuksien ulosmittauskiellot koskisivat jatkossa ulosottoaaren 4 luvun 19 §:n mukaisesti vain sellaisia sosiaaliturvaetuuksia, jotka myönnetään eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla tiettyyn tarkoitukseen. Tämän kaltaiset etuudet jäisivät edelleen ulosmittauksen ulkopuolelle, eikä niitä laskettaisi osaksi velallisen tulopohjaa toistuvais-tulon ulosmittauksessa. Muiden sosiaaliturvaetuuksien osalta ulosmittattavuus määräytyisi yksinomaan sillä perusteella, ylittääkö etuuden määrä velallisen suojaosuuden määrän.

6.9 Laki vakuutusopimuslain 54 §:n kumoamisesta

54 §. Ulosmittaus henkivakuutuksesta. Pykälä 1 momentissa säädetään henkivakuutukseen ja siihen rinnastuvan vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen perustuvan oikeuden ulosmittauskiellosta tiettyjen edellytysten täyttyessä, jos vakuutuksessa on vakuutettuna vakuutuksenottaja tai hänen puolisonsa. Tällainen vakuutus on ulosmittauskiellon piirissä, jos vakuutuksen ottamisesta on ulosmittausta toimitettaessa kulunut vähintään viisi vuotta, vakuutusmaksuja on sovittu suoritettavaksi vähintään kymmenen vuoden ajan eikä minään vuonna ole suoritettu enemmän kuin viidennes siitä vakuutusmaksujen yhteenlasketusta määrästä, joka olisi ollut suoritettava, jos maksut olisi vakuutusta otettaessa tasaisesti jaettu kymmenelle vuodelle. Lisäksi vakuutus on ulosmittauskiellon piirissä, jos vakuutus on voimassa vain kuoleman varalta, eikä minään vuonna ole suoritettu enemmän kuin vuosittaisen vakuutusmaksun kaksinkertainen määrä. Säännöksen 2 momentti sisältää poikkeuksen 1 momentissa säädettyyn ulosmittauskieltoon siten, ettei ulosmittauskieltoa sovelleta toimitettaessa ulosmittauskieltoa elatuksesta, joka on maksettava puolisolalle tai lapselle.

Säännös ehdotetaan kumottavaksi. Kumoamisen tarkoituksena olisi vakuutus-tuotteisiin tapahtuvan säästämisen ja sijoittamisen asettaminen ulosotto-menettelyssä samaan asemaan muiden säästämisen ja sijoitusmuotojen kanssa. Kumoamisella ei olisi käytännössä vaikutusta voimassa olevan säännöksen 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuihin yksinomaan kuolemanvaralle otettuihin vakuutuksiin (*kuolemanvaravakuutus*), jos niihin ei liity säästämisen tai sijoittamisen mahdollistavia instrumentteja. Tällaisessa vakuutuksessa vakuutukseen ei muodostu takaisinoston mahdollistavaa säästöosuutta. On myös perusteltua katsoa, että yksinomaan velallisen oikeudella saada kuoleman sattuessa vakuutus-korvaus ei ole ulosmittausarvoa ennen vakuutetun kuolemaa.

Muutoksella ei olisi tarkoitus puuttua ulosottoon nähden sivullisen velallisen puolison mahdollisuuteen määrätä oikeuksiensa tai varojensa käytöstä. Säästö- tai sijoitushenkivakuutuksissa vakuutuksenottajana olevalla puolisoilla olisi halutessaan vakuutusopimuslain säännösten ja vakuutuksen ehtojen puitteissa mahdollisuus joko käynnistää vakuutuksen takaisinosto tai muuttaa vakuutuksen edunsaajaa myös velallisen oikeuteen edunsaajana kohdistetun ulosmittauksen jälkeen.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2028. Uudistuksen vaatimien tietojärjestelmämuutosten vuoksi lait voivat kuitenkin tulla voimaan aikaisintaan 12 kuukauden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

8 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esityksellä on vaikutusta Ulosottolaitoksen määrärahatarpeeseen. Lisämäärärahan tarve momentilla 25.20.01 Ulosottolaitoksen toimintamenot on 488 000 euroa vuonna 2027 ja 319 000 euroa vuonna 2028.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Täytäntöönpanomenettelyn ja sitä koskevan lainsäädännön yhtenä keskeisenä tarkoituksena on turvata velkojan oikeus maksunsaantiin, mihin liittyy olennaisesti perustuslain 15 §:ssä säädetty omaisuuden suoja. Toisaalta perustuslain 19 § säättää jokaiselle kuuluvasta sosiaaliturvasta, minkä vuoksi täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä tulee ottaa huomioon myös velallisen oikeus välttämättömään toimeentuloon täytäntöönpanomenettelyn aikana. Tämä tarkoittaa, että täytäntöönpanomenettelyssä joudutaan väistämättä puuttumaan jossain määrin velkojan omaisuuden suojaan. Vakiintuneen käsitykseen mukaan täytäntöönpano-oikeudelliset säännökset voidaan pääsääntöisesti saattaa omaisuuden suojaan kohdistuvinakin voimaan tavallisella lailla (PeVL 9/1998 vp 2/I ja PeVL/12/2002 vp, s. 2/I).

Ehdotettu suojaosuuden säilyttäminen takuueläkkeen tasolla turvaisi velallisten oikeutta perustoimeentuloon ulosottomenettelyn aikana. Ehdotetut ulosotto-pidätyksen laskentasäännöt olisivat velallisen tulotasosta riippumatta rakenteeltaan samanlaiset ja ulosmittauksen määrä kiristyisi tulojen kasvaessa nykyistä tasaisemmin ja johdonmukaisemmin. Velallisilla, joilla ei ole elatusvähennykseen oikeuttavia huollettavia, ulosmittauksen kiristyminen alkaisi noin 2 400 euron nettotuloista. Pienituloisilla velallisilla tulojen ulosmittaus kevenisi ensimmäisen vuoden aikana, ja sen jälkeen pysyisi vuositasolla suurin piirtein samana kuin se on tällä hetkellä. Suhteellisesti suurimmat muutokset ulosottopidätyksen määrässä kohdistuisivat suurituloisimpiin velallisiin, joita ulosottovelallisten joukossa on vähän. Elatusavun perintää koskevan 4 luvun 54 §:ään ehdotettu muutos kiristäisi ulosmittausta myös osalla velallisista, joilla on perinnässä juoksevaa elatusapua. Koska laki ehdotetaan tulemaan voimaan vasta 12 kuukauden kuluttua sen vahvistamisesta, on niillä velallisilla, joita ulosmittauksen kiristyminen koskee, mahdollisuus varautua ulosmittauksen jälkeen käytettävissä olevien varojen muutokseen. Ehdotettuja muutoksia voidaan pitää velallisen näkökulmasta kohtuullisina, kun otetaan huomioon suojaosuuden pysyvä korotus ja lain voimaan tulon aikataulu.

Velkojen näkökulmasta ulosottopidätyksen laskentatapaan ehdotetut muutokset tarkoittaisivat velan maksuajan pitenemistä, jos velallisen tuloista ulosmitattava määrä pienenee. Lopullisesti pienempää kertymää saatavalla muutos tarkoittaisi ainoastaan niissä tapauksissa, joissa velkojan ulosottoperuste ehtii vanhentua ennen kuin velka tulee kokonaan maksetuksi. Yksityisoikeudellisten saatavien täytäntöönpanon määräaika on joko 15 tai 20 vuotta, ja määräaikaa voidaan pidentää velkojan kanteesta 10 vuodella, jos velallinen on olennaisesti vaikeuttanut velkojan maksunsaantia. Muutosten ei arvioida alentavan ulosoton perintätulosta verrattuna vaikutustenarvioinnin pohjana käytetyn vuoden 2023 perintätulokseen, mutta on huomattava, että velallisen suojaisuus korotettiin jo vuoden 2023 alusta lähtien takuueläkkeen tasolle. Vuoden 2022 perintätulokseen verrattuna perintätulos laskisi ehdotettuja laskentasääntöjä noudattaen arviolta 49 miljoonalla eurolla. Näin ollen erityisesti ehdotettu velallisen suojaisuuden pysyttäminen takuueläkkeen tasolla vaikuttaisi velkojen asemaan jossain määrin, mutta vaikutuksen voidaan katsoa olevan maltillinen. Ylivelkaantumiseen liittyvien haittojen vähentämisen sekä pyrkimyksen turvata ihmisarvoisen elämän edellytyksiä ylivelkaantuneille ja heidän perheenjäsenilleen on katsottu olevan perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita puuttua velkojan varallisuusarvoisiin oikeuksiin. Velkojan asema ei saa kuitenkaan sääntelyä muutettaessa muodostua kohtuuttomaksi (PeVL 33/2002 vp, s. 3/I, , PeVL 12/2002 vp, s. 2/II ja PeVL 5/2002 vp, s. 2/II).

Sosiaaliturvaetuuksien ulosmitattavuuteen ehdotetut muutokset ovat velallisen näkökulmasta merkityksellisiä myös perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden kannalta. Lailla ei saa mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että siinä kohdellaan tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin. Keskeistä on, voidaanko kulloisetkin erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Valiokunta on eri yhteyksissä johtanut perustuslain yhdenvertaisuussäännöksistä vaatimuksen, etteivät henkilöihin kohdistuvat erottelut saa olla mielivaltaisia eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi. (HE 309/1993 vp, s. 42–43, PeVL 47/2018 vp, s. 4, ja PeVL 58/2014 vp, s. 4/II-5/I). Sosiaaliturvaetuuksien ulosmitattavuuteen ehdotetuissa muutoksissa on lähdetty siitä, ettei velallisia tulisi asettaa toistuvaistulon ulosmittauksessa eri asemaan sen perusteella, mitä sosiaaliturvaetuutta hänelle maksetaan.

Myös henki- ja eläkevakuutuksiin perustuvien oikeuksien ulosmittaamiseen ja rahaksi muuttamiseen ehdotetut ulosottokaaren 4 luvun 70 §:n muutokset ja vakuutuslainsäädännön 54 §:n kumoaminen liittyvät velallisten yhdenvertaiseen kohteluun täytäntöönpanomenettelyssä. Toisaalta vakuutusten ulosmitattavuuteen liittyy velkojen omaisuuden suoja. Velkojan tai muun ulosottoa hakevan oikeuksien ja oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että esimerkiksi tuomio ei jää vaille tosiasiallisia vaikutuksia, vaan on julkisen vallan toimesta tehokkaasti täytäntöön pantavissa (PeVL 12/2002 vp, s. 3/II, PeVL 42/2006 vp, s. 2/I). Vakuutuslainsäädännön säädetyn ulosmittauskiellon on sen säätämisen yhteydessä ollut sosiaalipoliittisia perusteita, joilla ei ole enää vastaavaa merkitystä tänä päivänä eläke- ja sosiaaliturvan parantumisen myötä. Tämän lisäksi henki- ja eläkevakuutuksia on jo pitkään käytetty sijoittamisen välineenä. Edellä mainituista syistä ei voida pitää perusteltuna, että velallisen vuosien aikana hankkimaa merkittävääkään säästö- tai sijoitusvarallisuutta ei voitaisi käyttää hänen velkojensa maksamiseen. Muutoksia ehdotetaan sovellettavaksi takautuvasti, eli muutokset voisivat vaikuttaa myös vanhoihin ennen velallisen velkaantumista tehtyihin vakuutuslainsäädännön sopimuksiin. Takautuvaa soveltamista voidaan perustella sillä, että täytäntöönpano kohdistetaan muutoinkin velalliselle mahdollisesti kertyneeseen ulosmittausarvoa omaavaan varallisuuteen tai oikeuteen riippumatta siitä, milloin kyseinen varallisuus tai oikeus on tullut velalliselle. Takautuvalla soveltamisella ei puututtaisi vakuutuksenottajan ja vakuutuksenantajan väliseen sopimussuhteeseen tai velallisen omaisuuden suojaan.

Ehdotetun muutoksen perusteita voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä ja itse muutosehdotusta perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla siten oikeasuhtaisena, ettei se muodostu velkojen ja tai eri velallisryhmien kannalta kohtuuttomaksi.

Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n mukaisesti maakunnalla on lainsäädäntövalta sosiaalihuoltoa ja opetusta koskevan lainsäädännön osalta. Lainkäyttöä ja tuomioiden täytäntöönpano kuuluu lain 27 §:n mukaisesti valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Ehdotuksessa ei puututa lainsäädäntövaltaa koskevaan jakoon, eikä sillä ole vaikutusta itsehallintolakiin tai maakuntalakien soveltamiseen.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksikössä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset.

10 Lakiehdotukset

1. Laki ulosottokaaren muuttamisesta

Laki

ulosottokaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 52 ja 53 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1038/2022,
muutetaan 1 luvun 2 a §:n 3 momentti, 26 §:n 1 momentin 4 kohta, 3 luvun 33 §:n 1 momentti ja 34 §, 4 luvun 21 §:n 1 momentin 6 kohta, 48–51 § ja 51 a §:n 1 momentti, 54 §, 59 §:n 2 momentti, 60 §:n 2 momentti, 70 §:n 1 momentti ja 6 luvun 16 §:n 1 momentti,
 sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 2 a §:n 3 momentti osaksi laeissa 778/2019 ja 1038/2022, 26 § 1 momentin 4 kohta laissa 340/2020, 3 luvun 33 § laissa 778/2019, 4 luvun 48 § laissa 1078/2023, 51 § laissa 1038/2022, 51 a §:n 1 momentti laissa 60/2018 sekä 54 § osaksi laissa 60/2018,
lisätään 4 luvun 21 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi ja 4 lukuun uusi 49 a § seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

2 a §

Laaja täytäntöönpano, perustäytäntöönpano ja erityistäytäntöönpano

Perustäytäntöönpano on 24 §:ssä tarkoitetun ulosottorekisterin ja mainitussa pykälässä tarkoitetussa ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen rajapinnan avulla tai muutoin sähköisin menetelmin toimitettava rahamäärien maksuvelvoitteiden täytäntöönpano tapauksissa, joissa velallisen ulosottoasioiden käsittely ei edellytä hänen henkilökohtaista tapaamistaan. Perustäytäntöönpanossa velallisena voi olla muu luonnollinen henkilö kuin elinkeinonharjoittaja. Perustäytäntöönpanossa voidaan:

- 1) ulosmitata tuloa ja omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi;
- 2) suorittaa 3 luvun 18 ja 19 §:ssä tarkoitettu väliaikaistoimi;
- 3) toimittaa yksinkertaisessa asiassa ulosottoselvitys siten kuin 3 luvun 60 §:n 3 momentissa säädetään;
- 4) antaa 3 luvun 95 §:ssä tarkoitettu estetodistus, jos velallisesta on viimeisen vuoden aikana annettu tällainen estetodistus laajassa täytäntöönpanossa tai erityistäytäntöönpanossa;
- 5) antaa 3 luvun 107 §:ssä tarkoitettu estetodistus;
- 6) antaa velalliselle pyynnöstä maksuaikaa siten kuin 4 luvun 6 §:ssä säädetään;
- 7) rajoittaa tai lykätä palkan ulosmittausta siten kuin 4 luvun 51 ja 51 a §:ssä säädetään;
- 8) vahvistaa velalliselle maksusuunnitelma siten kuin 4 luvun 59 §:ssä säädetään;
- 9) toimittaa palkan ulosmittaus maksusopimuksen perusteella siten kuin 4 luvun 60 §:ssä säädetään.

26 §

Rekisterin tietosisältö

Ulosottorekisteriin saadaan kerätä ja tallettaa:

- 4) sellaisia asianosaiselta tai sivulliselta saatuja ja ulosottoviranomaisen muulla tavoin hankkimia velallisen terveydentilaa tai vammaisuutta koskevia tietoja, jotka ovat välttämättömiä palkan ulosmittauksen rajoittamiseksi olennaisesti heikentyneen maksukyvyn perusteella, tai joiden tallentaminen on muutoin velallisen edun vuoksi välttämätöntä;

3 luku

Yleiset menettelysäännökset

33 §

Vireilletuloilmoitus

Kun hakemus on saapunut vastaavalle ulosottomiehelle, vastaajalle on viipymättä annettava vireilletuloilmoitus. Ilmoitusta ei tarvitse antaa, jos vastaajan olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Ilmoitukseen merkitään:

- 1) vireilletulopäivä ja tarpeelliset asianhallintatiedot;

- 2) vastaava ulosottoylitarkastaja tai ulosottotarkastaja ja hänen yhteystietonsa sekä tarvittavat muut yhteystiedot;
 - 3) velallisen lain mukainen oikeus estää täytäntöönpano asettamalla vakuus;
 - 4) maksukehotus, muuttokehotus tai muu ulosottooperusteessa asetettua velvoitetta koskeva noudattamiskehotus;
 - 5) yhteydenottokehotus ja tieto tilaisuudesta tulla kuulluksi;
 - 6) tieto siitä, että muun kuin toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta ja tieto siitä, että toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta, jos velallisen aikaisempi toistuvaistulon ulosmittaus on päättynyt enintään kolme kuukautta ennen uutta ulosmittausta;
 - 7) tieto velallisen oikeudesta osoittaa omaisuuttaan ulosmitattavaksi taikka mahdollinen ulosmittauksen ennakkoilmoitus ja kutsu toimitukseen;
 - 8) muut tarpeelliseksi katsotut tiedot ja ilmoitukset.
-

34 §

Ulosmittauksen ennakkoilmoitus ja kutsu toimitukseen

Muun kuin toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta, jos vireilletuloilmoitus on annettu tai jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä. Ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta myös, jos velallisen olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa.

Toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta, jos velallisen aikaisempi toistuvaistulon ulosmittaus on päättynyt enintään kolme kuukautta ennen uutta ulosmittausta. Aikaisempi ulosmittaus katsotaan päättyneeksi päivänä, jolloin ulosottoon maksettiin viimeinen suoritus kyseisestä ulosmittauksesta. Jos aikaisemmasta ulosmittauksesta ei ole kertynyt ulosottoon suorituksia, lasketaan kolmen kuukauden määräaika aikaisemmasta ulosmittauspäivästä. Toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta myös, jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä tai velallisen olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa.

Ennakkoilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ennakkoilmoituksessa velallinen on samalla kutsuttava toimitukseen, paitsi jos ulosmittaustoimitus pidetään ulosottomiehen virkahuoneessa tai toimituksen aikaa tai paikkaa ei voida ennakolta määrätä.

Hakija kutsutaan ulosmittaustoimitukseen, jos se on tietojen saamiseksi tai muusta syystä tarpeen, vastaajan asuntoon kuitenkin vain, jos se on täytäntöönpanon toimittamiseksi välttämätöntä. Jollei estettä ole, toimitukseen tulee kutsua myös sivullinen, joka on esittänyt väitteen tai vaatimuksen tai jonka oikeutta toimituksen muutoin havaitaan koskevan.

Kutsusta muuhun kuin ulosmittausta koskevaan toimitukseen säädetään erikseen.

4 luku

Ulosmittaus

21 §

Erottamisetu

Jos velallinen on luonnollinen henkilö, ulosmittauksesta tulee erottaa:

6) velallisen rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta 48 §:ssä tarkoitettu kuukauden ajalta laskettava suojaosuuden sekä mahdollisen 49 §:n 2 momentissa tarkoitetun elatusvähennyksen määrä kaksinkertaisena;

Jos velallinen on kuolinpesä, ulosmittauksesta tulee vaatimuksesta erottaa kuolinpesään kuuluvista rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudestamäärä, joka esitetyn selvityksen perusteella tarvitaan kohtuullisten pesänselvitysvelkojen maksamiseen.

Ulosmittauksesta ei saa erottaa omaisuutta, johon hakijalla on panttioikeus, kun peritään sitä saatavaa, jonka vakuutena omaisuus on.

48 §

Suojaosuus

Määräajoin maksettavan palkan ulosmittauksessa velallisen suojaosuus on 32,56 euroa päivässä seuraavaan palkan maksupäivään asti. Suojaosuus lasketaan kuukaudessa 30 päivältä.

Suojaosuuden määrä tarkistetaan oikeusministeriön asetuksella vuosittain. Rahamäärän tarkistamiseen sovelletaan kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001). Edellä 1 momentissa säädetty suojaosuuden määrä vastaa kansaneläkeindeksin pistelukua 1911.

49 §

Määräajoin maksettava palkka

Määräajoin maksettavasta palkasta ulosmitattava määrä (säännönmukainen määrä) lasketaan siten, että edellä 45–47 §:ssä tarkoitettusta tulopohjasta vähennetään suojaosuus ja vähentämisen jälkeen jäljelle jääneestä palkasta ulosmitataan

- 1) 50 prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on enintään 1 000 euroa kuukaudessa
- 2) 60 prosenttia siitä jäljelle jääneistä palkanosasta, joka on yli 1 000 euroa ja enintään 3 000 euroa kuukaudessa
- 3) 70 prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on yli 3 000 euroa kuukaudessa.

Velallisen elatuksen varassa oleva aviopuoliso ja lapsi pienentävät 1 momentissa säädetyllä tavalla laskettua ulosmittauksen määrää 180 eurolla kuukaudessa (elatusvähennys).

Velallisen elatuksen varassa olevana pidetään henkilöä, jonka saama tulo ei ylitä suojaosuutta, ja tällaista lasta siitä riippumatta, osallistuuko myös toinen vanhempi hänen elatukseensa. Velallisen maksama elatusapu voidaan velallisen esittämän selvityksen perusteella ottaa huomioon 2 momentin suuruisena elatusvähennyksenä, kuitenkin siten, että elatusvähennyksen määrä voi olla enintään velallisen maksaman elatusavun määrä.

Jos palkan maksukausi on muu kuin kuukausi, ulosmittauksen määrää laskettaessa 1 ja 2 momentissa säädetyt kuukausikohtaiset euromäärät jaetaan 30:llä ja kerrotaan maksukauden päivien lukumäärällä.

Mitä 1–4 momentissa säädetään, koskee myös velalliselle jo maksettua palkan määrää siltä osin kuin maksukautta on jäljellä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut rahamäärät ja elatusvähennyksen määrä tarkistetaan oikeusministeriön asetuksella vuosittain. Rahamäärien tarkistamiseen sovelletaan kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001). Edellä 1 ja 2 momentissa säädetyt rahamäärät vastaavat kansaneläkeindeksin pistelukua 1911.

49 a §

Määräajoin maksettava palkka, kun maksajia on enemmän kuin yksi

Jos velallinen saa määräajoin palkkaa kahdelta tai useammalta maksajalta, ulosmittaus toimitetaan siten, että ulosmittaus kohdistetaan määrältään suurimpaan palkkaan ja muut palkkatulot otetaan huomioon ulosmittauksen määrää laskettaessa velallisen tulopohjassa. Jos palkan määrä vaihtelee tai

ulosmittausta ei muusta syystä voida toimittaa edellä sanotulla tavalla, ulosmittaus toimitetaan kustakin erästä erikseen noudattaen, mitä 50 §:ssä säädetään muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittaamisesta. Velalliselle tulee aina jäädä suojaosuus lisättynä mahdollisella elatusvähennyksen määrällä.

50 §

Muu kuin määräajoin maksettava palkka

Muusta kuin määräajoin maksettavasta palkasta ulosmitataan 27 prosenttia kustakin palkkaerästä. Jos näin laskettu ulosmittauksen määrä kuitenkin muodostuisi todennäköisesti vuoden aikana selvästi pienemmäksi tai suuremmaksi kuin vastaavan suuruisen määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus, ulosmittaus toimitetaan käyttäen vastaavaa ulosmittausprosenttia, kuin ulosmitattaessa samansuuruisista määräajoin maksettavaa palkkaa 49, 51 tai 54 §:n mukaan. Velallista on tällöin kuultava.

51 §

Ulosmittauksen määrän rajoittaminen

Jos velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt tavanomaista suurempien ja välttämättömien tulonhankkimiskulujen, terveydenhuoltomenojen tai muun erityisen syyn vuoksi, palkasta ulosmitataan toistaiseksi tai määrättynä aikana säännönmukaista pienempi määrä tai ulosmittaus jätetään tekemättä.

Ulosottomies voi ulosmittauksen määrän rajoittamista koskevaa pyyntöä käsitellessään velvoittaa velallisen antamaan 3 luvun 52 §:ssä tarkoitetut täytäntöönpanossa tarpeelliset tiedot. Jos velallinen laiminlyö tietojenanto-velvollisuutensa, ulosottomies tekee kielteisen päätöksen ulosmittauksen rajoittamista koskevaan pyyntöön.

51 a §

Lykkäys ulosmittaukseen työllistymisen perusteella

Jos velallinen on työsuhteen alkaessa saanut työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettua työttömyysetuutta vähintään 258 päivältä, ja hänen suojaosuuden ylittävä palkkansa ulosmitattaisiin 49 § 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna 50 prosentin ulosmittauksena, palkan ulosmittausta on velallisen pyynnöstä lykättävä niin, että lykkäys kestää puolet työsuhteen kestosta, kuitenkin enintään kuusi kuukautta. Lykkäyksen kesto lasketaan työsuhteen alkamisesta, ja

lykkäyskuukausien määrä pyöristetään täysiksi kalenterikuukausiksi ylöspäin. Lykkäys voidaan jättää antamatta, jos velalliselle on aiemmin myönnetty lykkäys ja uusi lykkäys vaarantaisi olennaisesti hakijan maksunsaantioikeuden.

52 §

Vapaakuukausien perusteet

(kumotaan)

53 §

Vapaakuukausien määrä

(kumotaan)

54 §

Elatusapu

Jos perittävänä on sellainen lapselle maksettava elatusapu tai siihen rinnastettava vahingonkorvaus, joka erääntyy jatkuvasti (juokseva elatusapu), säännönmukaista suurempi määrä ulosmitataan, jos se on tarpeen palkan maksukautta vastaavan elatusapumäärän suorittamiseksi. Jos juoksevan elatusavun lisäksi perinnässä on aiemmin erääntynyttä elatusapua tai muita saatavia, säännönmukainen ulosmittauksen määrä saadaan ylittää enintään palkan maksukautta vastaavan elatusavun määrällä. Velalliselle on kuitenkin aina jätettävä suojaosuus lisättynä mahdollisella elatusvähennyksen määrällä. Muusta kuin määrääjoin maksettavasta palkasta tulee jättää ulosmittaamatta vähintään 27 % kustakin palkkaerästä.

Jos palkan ulosmittaus toimitetaan juoksevan tai erääntyneen elatusavun taikka elatusavun ja muun saatavan perimiseksi, velalliselle voidaan antaa 51 a §:ssä tarkoitettu lykkäys vain painavasta syystä.

59 §

Maksusuunnitelma

Jos velallinen ilman hyväksyttävää syytä laiminlyö maksusuunnitelman noudattamisen tai selvityksen antamisen eikä laiminlyöntiä voida pitää merkitykseltään vähäisenä, ulosottomies voi päättää maksusuunnitelman raukeamisesta ja välittömästi ulosmitata palkan. Ennen maksusuunnitelman raukeamisesta päättämistä ulosottomiehen on kuultava velallista ulosmittauksen ennakkoilmoituksella tai muulla sopivalla tavalla.

60 §

Asianosaisten maksusopimus

— — — — —

Maksusopimuksessa asianosaiset voivat sopia ulosmittauksen määrästä, rajoittaa hakijan saatavan määrää tai ulosmittauksen kestoä taikka sopia siitä, miten varat kohdennetaan hakijan saataville tai saatavan osille. Velalliselle on kuitenkin jäätävä 48 §:ssä tarkoitettu suojaisuus ja mahdollinen 49 §:n 2 momentissa tarkoitettu elatusvähennys.

70 §

Henki- ja eläkevakuutus

Henki- tai eläkevakuutusopimukseen perustuvan oikeuden ulosmittaus koskee mahdollista vakuutuskorvausta ja vakuutuksen takaisinostoarvoa. Ulosottomiehellä on vastaava oikeus käynnistää vakuutuksen takaisinosto ja hakea korvausta kuin vakuutuksenottajana olevalla velallisella.

— — — — —

6 Luku

Jako ja tilitys

16 §

Kuolinpesä

Jos vainajan velasta on toimitettu ulosmittaus, varoja ei saa tilittää ennen kuin kuukausi on kulunut perunkirjoituksesta tai sen määräajan päättymisestä taikka, jos omaisuus on luovutettu pesänselvittäjän hallintoon, ennen kuin velkojen maksamisesta on tehty perintökaaren 19 luvun 12 a §:ssä tarkoitettu sopimus tai

pesänselvittäjän päätös, joka on lainvoimainen. Tilitys saadaan kuitenkin toimittaa, jos velkojalla on panttioikeus ulosmitattuun omaisuuteen tai kuolinpesän hallinto suostuu tilitykseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ulosmittaukseen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 4 luvun 21 §:n 6 kohtaa.

Palkan ja muun toistuvaistulon ulosmittausta koskevia säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun ulosmittausta koskeva maksukiello on annettu tulon maksajalle ennen lain voimaantuloa. Niihin tulon eriin, joita koskeva pidätysvelvollisuus on syntynyt palkanmaksajalle tai muulle maksukiellon saajalle ennen lain voimaantuloa, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden vapaakuukausisäännösten perusteella ei voida myöntää vapaakuukausia lain voimaantulon jälkeiselle ajalle.

2. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta

Laki

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain (566/2005) 52 §:n 1 momentti seuraavasti:

52 §

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Tämän lain nojalla maksettavaa kustannusten korvausta ei saa ulosmitata

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin kumoamisesta

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 25 §:n 1 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 25 §:n 1 momentti.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4. Laki takuueläkkeestä annetun lain 35 §:n 1 momentin kumoamisesta

Laki

takuueläkkeestä annetun lain 35 §:n 1 momentin kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan takuueläkkeestä annetun lain (703/2010) 35 §:n 1 momentti.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5. Laki kansaneläkelain 111 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta

Laki

kansaneläkelain 111 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan kansaneläkelain (568/2007) 111 §:n 1 ja 2 momentit.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6. Laki eläketukilain 23 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta

Laki

eläketukilain 23 §:n 1 ja 2 momenttien kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan eläketukilain (1531/2016) 23 §:n 1 ja 2 momentit.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7. Laki opintotukilain 44 §:n muuttamisesta

Laki

opintotukilain 44 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 44 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on laissa 345/2004, seuraavasti:

44 §

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Asumislisää tai opintolainaa ei saa ulosmitata

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8. Laki työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta

Laki

työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 11 luvun 15 §:n 1 momentti,
sellaisena kuin se on osaksi laissa 1457/2016, seuraavasti:

11 Luku

Toimeenpanoa koskevat säännökset

15 §

Työttömyysetuuden ulosmittaus

Tämän lain 8 luvussa tarkoitettua liikkuvuusavustusta ei saa ulosmitata.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9. Laki Vakuutusopimuslain 54 §:n kumoamisesta

Laki

Vakuutusopimuslain 54 §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 §

Tällä lailla kumotaan vakuutusopimuslain (543/1994) 54 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 426/2010.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tätä lakia sovelletaan ennen lain voimaantuloa tehtyyn vakuutusopimukseen.

11 Rinnakkaistekstit

Laki Ulosottokaaren muuttamisesta

Laki

Ulosottokaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 52 ja 53 §,
sellaisina kuin ne ovat laissa 1038/2022,
muutetaan 1 luvun 2 a §:n 3 momentti, 26 §:n 1 momentin 4 kohta, 3 luvun
33 §:n 1 momentti ja 34 §, 4 luvun 21 §:n 1 momentin 6 kohta, 48–51 § ja 51 a §:n
1 momentti, 54 §, 59 §:n 2 momentti, 60 §:n 2 momentti, 70 §:n 1 momentti ja
6 luvun 16 §:n 1 momentti,
sellaisina kuin niistä ovat 1 luvun 2 a §:n 3 momentti osaksi laeissa 778/2019 ja
1038/2022, 26 § 1 momentin 4 kohta laissa 340/2020, 3 luvun 33 § laissa 778/2019,
4 luvun 48 § laissa 1078/2023, 51 § laissa 1038/2022, 51 a §:n 1 momentti laissa
60/2018 sekä 54 § osaksi laissa 60/2018,
lisätään 4 luvun 21 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy
4 momentiksi ja 4 lukuun uusi 49 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

2 a §

2 a §

Laaja täytäntöönpano, perustäytäntöönpano ja erityistäytäntöönpano

Laaja täytäntöönpano, perustäytäntöönpano ja erityistäytäntöönpano

Perustäytäntöönpano on 24 §:ssä tarkoitetun ulosottorekisterin ja mainitussa pykälässä tarkoitetussa ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen rajapinnan avulla tai muutoin sähköisin menetelmin toimitettava rahamääräisten maksuvelvoitteiden täytäntöönpano tapauksissa, joissa velallisen ulosottoasioiden käsittely ei edellytä hänen henkilökohtaista tapaamistaan. Perustäytäntöönpanossa velallisena voi olla muu luonnollinen henkilö kuin elinkeinonharjoittaja. Perustäytäntöönpanossa voidaan:

Perustäytäntöönpano on 24 §:ssä tarkoitetun ulosottorekisterin ja mainitussa pykälässä tarkoitetussa ulosoton tietojärjestelmässä olevan teknisen rajapinnan avulla tai muutoin sähköisin menetelmin toimitettava rahamääräisten maksuvelvoitteiden täytäntöönpano tapauksissa, joissa velallisen ulosottoasioiden käsittely ei edellytä hänen henkilökohtaista tapaamistaan. Perustäytäntöönpanossa velallisena voi olla muu luonnollinen henkilö kuin elinkeinonharjoittaja. Perustäytäntöönpanossa voidaan:

- 1) ulosmitata tuloa ja omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi;
- 2) suorittaa 3 luvun 18 ja 19 §:ssä tarkoitettu väliaikaistoimi;
- 3) toimittaa yksinkertaisessa asiassa ulosotto-selvitys siten kuin 3 luvun 60 §:n 3 momentissa säädetään;
- 4) antaa 3 luvun 95 §:ssä tarkoitettu este-todistus, jos velallisesta on viimeisen vuoden aikana annettu tällainen estetodistus laajassa täytäntöönpanossa tai erityistäytäntöönpanossa;
- 5) antaa 3 luvun 107 §:ssä tarkoitettu estetodistus;
- 6) antaa velalliselle pyynnöstä maksuaikaa siten kuin 4 luvun 6 §:ssä säädetään;

- 1) ulosmitata tuloa ja omaisuutta, jota ei tarvitse muuttaa rahaksi;
- 2) suorittaa 3 luvun 18 ja 19 §:ssä tarkoitettu väliaikaistoimi;
- 3) toimittaa yksinkertaisessa asiassa ulosotto-selvitys siten kuin 3 luvun 60 §:n 3 momentissa säädetään;
- 4) antaa 3 luvun 95 §:ssä tarkoitettu este-todistus, jos velallisesta on viimeisen vuoden aikana annettu tällainen estetodistus laajassa täytäntöönpanossa tai erityistäytäntöönpanossa;
- 5) antaa 3 luvun 107 §:ssä tarkoitettu estetodistus;
- 6) antaa velalliselle pyynnöstä maksuaikaa siten kuin 4 luvun 6 §:ssä säädetään;

Voimassa oleva laki

- 7) rajoittaa tai lykätä palkan ulosmittausta siten kuin 4 luvun 51 ja 51 a §:ssä säädetään;
 8) keskeyttää ulosmittaus määräajaksi siten kuin 4 luvun 52 §:ssä säädetään;
 9) vahvistaa velalliselle maksusuunnitelma siten kuin 4 luvun 59 §:ssä säädetään;
 10) toimittaa palkan ulosmittaus maksusopimuksen perusteella siten kuin 4 luvun 60 §:ssä säädetään.

26 §

Rekisterin tietosisältö

Ulosottorekisteriin saadaan kerätä ja tallettaa:

- — — — —
 4) sellaisia asianosaiselta tai sivulliselta saatuja ja ulosottoviranomaisen muulla tavoin hankkimia velallisen terveydentilaa tai vammaisuutta koskevia tietoja, jotka ovat välttämättömiä vapaa-kuukauden antamiseksi tai palkan ulosmittauksen rajoittamiseksi olennaisesti heikentyneen maksukyvyyn perusteella, tai joiden tallettaminen on muutoin velallisen edun vuoksi välttämätöntä;
 — — — — —

Ehdotus

- 7) rajoittaa tai lykätä palkan ulosmittausta siten kuin 4 luvun 51 ja 51 a §:ssä säädetään;
 8) vahvistaa velalliselle maksusuunnitelma siten kuin 4 luvun 59 §:ssä säädetään;
 9) toimittaa palkan ulosmittaus maksusopimuksen perusteella siten kuin 4 luvun 60 §:ssä säädetään.

26 §

Rekisterin tietosisältö

Ulosottorekisteriin saadaan kerätä ja tallettaa:

- — — — —
 4) sellaisia asianosaiselta tai sivulliselta saatuja ja ulosottoviranomaisen muulla tavoin hankkimia velallisen terveydentilaa tai vammaisuutta koskevia tietoja, jotka ovat välttämättömiä palkan ulosmittauksen rajoittamiseksi olennaisesti heikentyneen maksukyvyyn perusteella, tai joiden tallettaminen on muutoin velallisen edun vuoksi välttämätöntä;
 — — — — —

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 luku

3 luku

Yleiset menettelysäännökset**Yleiset menettelysäännökset**

33 §

33 §

*Vireilletuloilmoitus**Vireilletuloilmoitus*

Kun hakemus on saapunut vastaavalle ulosottomiehelle, vastaajalle on viipymättä annettava vireilletuloilmoitus. Ilmoitusta ei tarvitse antaa, jos vastaajan olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuu-
vasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Ilmoitukseen merkitään:

- 1) vireilletulopäivä ja tarpeelliset asianhallintatiedot;
- 2) vastaava ulosottoylitarkastaja tai ulosotto-
tarkastaja ja hänen yhteystietonsa sekä tarvittavat
muut yhteystiedot;
- 3) velallisen lain mukainen oikeus estää
täytäntöönpano asettamalla vakuus;
- 4) maksukehotus, muuttokehotus tai muu
ulosottooperusteessa asetettua velvoitetta koskeva
noudattamiskehotus;
- 5) yhteydenottokehotus ja tieto tilaisuudesta
tulla kuulluksi;
- 6) tieto siitä, että muu kuin toistuvaistulon
ulosmittaus voidaan toimittaa ennakoilmoitusta
antamatta, ja tieto velallisen oikeudesta osoittaa
omaisuuttaan ulosmitattavaksi taikka mahdol-
linen ulosmittauksen ennakoilmoitus ja kutsu
toimitukseen;
- 7) muut tarpeelliseksi katsotut tiedot ja
ilmoitukset.

Tietojärjestelmähakijalle annetaan vireilletulo-
ilmoitus tai muu vastaava ilmoitus asianomaisen
luvan mukaisesti.

Kun hakemus on saapunut vastaavalle ulos-
ottomiehelle, vastaajalle on viipymättä annet-
tava vireilletuloilmoitus. Ilmoitusta ei tarvitse
antaa, jos vastaajan olinpaikkaa ei ole saatu
selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntu-
vasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Ilmoitukseen
merkitään:

- 1) vireilletulopäivä ja tarpeelliset
asianhallintatiedot;
- 2) vastaava ulosottoylitarkastaja tai ulosotto-
tarkastaja ja hänen yhteystietonsa sekä tarvittavat
muut yhteystiedot;
- 3) velallisen lain mukainen oikeus estää
täytäntöönpano asettamalla vakuus;
- 4) maksukehotus, muuttokehotus tai muu
ulosottooperusteessa asetettua velvoitetta koskeva
noudattamiskehotus;
- 5) yhteydenottokehotus ja tieto tilaisuudesta
tulla kuulluksi;
- 6) tieto siitä, että muun kuin toistuvaistulon
ulosmittaus voidaan toimittaa ennakoilmoitusta
antamatta, ja tieto siitä, että toistuvaistulon ulos-
mittaus voidaan toimittaa ennakoilmoitusta
antamatta, jos velallisen aikaisempi toistuvais-
tulon ulosmittaus on päättynyt enintään kolme
kuukautta ennen uutta ulosmittausta;
- 7) tieto velallisen oikeudesta osoittaa
omaosuuksaan ulosmitattavaksi taikka mahdollinen
ulosmittauksen ennakoilmoitus ja kutsu
toimitukseen;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8) muut tarpeelliseksi katsotut tiedot ja ilmoitukset.

Tietojärjestelmähakijalle annetaan vireilletulo-ilmoitus tai muu vastaava ilmoitus asianomaisen luvan mukaisesti.

34 §

34 §

Ulosmittauksen ennakkoilmoitus ja kutsu toimitukseen

Ulosmittauksen ennakkoilmoitus ja kutsu toimitukseen

Ulosmittausta ei saa toimittaa antamatta velalliselle ennakkoilmoitusta. Ilmoitusta ei tarvitse antaa, jos vireilletuloilmoitus on annettu eikä kysymys ole toistuvaistulon ulosmittauksesta tai jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä. Ilmoitusta ei myöskään tarvitse antaa, jos velallisen olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa. Ennakkoilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ennakkoilmoituksessa velallinen on samalla kutsuttava toimitukseen, paitsi jos ulosmittaustoimitus pidetään ulosottomiehen virkahuoneessa tai toimituksen aikaa tai paikkaa ei voida ennakolta määrätä.

Muun kuin toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta, jos vireilletuloilmoitus on annettu tai jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä. Ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta myös, jos velallisen olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa.

Toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta, jos velallisen aikaisempi toistuvaistulon ulosmittaus on päättynyt enintään kolme kuukautta ennen uutta ulosmittausta. Aikaisempi ulosmittaus katsotaan päättyneeksi päivänä, jolloin ulosottoon maksettiin viimeinen suoritus kyseisestä ulosmittauksesta. Jos aikaisemmasta ulosmittauksesta ei ole kertynyt ulosottoon suorituksia, lasketaan kolmen kuukauden määräaika aikaisemmasta ulosmittauspäivästä. Toistuvaistulon ulosmittaus voidaan toimittaa ennakkoilmoitusta antamatta myös, jos velallinen on ulosmittaustoimituksessa läsnä tai velallisen olinpaikkaa ei ole saatu selville tai on aihetta olettaa, että ilmoitus tuntuvasti vaikeuttaa täytäntöönpanoa.

Voimassa oleva laki

Hakija kutsutaan ulosmittaustoimitukseen, jos se on tietojen saamiseksi tai muusta syystä tarpeen, vastaajan asuntoon kuitenkin vain, jos se on täytäntöönpanon toimittamiseksi välttämätöntä. Jollei estettä ole, toimitukseen tulee kutsua myös sivullinen, joka on esittänyt väitteen tai vaatimuksen tai jonka oikeutta toimituksen muutoin havaitaan koskevan.

Kutsusta muuhun kuin ulosmittausta koskevaan toimitukseen säädetään erikseen.

Ehdotus

Ennakoilmoituksen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ennakoilmoituksessa velallinen on samalla kutsuttava toimitukseen, paitsi jos ulosmittaustoimitus pidetään ulosottomiehen virkahuoneessa tai toimituksen aikaa tai paikkaa ei voida ennakolta määrätä.

Hakija kutsutaan ulosmittaustoimitukseen, jos se on tietojen saamiseksi tai muusta syystä tarpeen, vastaajan asuntoon kuitenkin vain, jos se on täytäntöönpanon toimittamiseksi välttämätöntä. Jollei estettä ole, toimitukseen tulee kutsua myös sivullinen, joka on esittänyt väitteen tai vaatimuksen tai jonka oikeutta toimituksen muutoin havaitaan koskevan.

Kutsusta muuhun kuin ulosmittausta koskevaan toimitukseen säädetään erikseen.

Voimassa oleva laki

4 luku

Ulosmittaus

21 §

Erottamisetu

Jos velallinen on luonnollinen henkilö, ulosmittauksesta tulee erottaa:

6) velallisen rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta 48 §:ssä tarkoitetun suojaosuuden määrä puolitoistakertaisena kuukauden ajaksi, jollei velallisella ole muuta vastaavaa tuloa;

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, ulosmittauksesta tulee erottaa myös muita esineitä, jos erottamista voidaan pitää hyväksyttävänä velallisen tai hänen perheenjäsenensä sairauden tai vamman perusteella. Perheenjäsenen erottamisetu on voimassa myös kuolinpesässä.

Ulosmittauksesta ei saa erottaa omaisuutta, johon hakijalla on panttioikeus, kun peritään sitä saatavaa, jonka vakuutena omaisuus on.

Ehdotus

4 luku

Ulosmittaus

21 §

Erottamisetu

Jos velallinen on luonnollinen henkilö, ulosmittauksesta tulee erottaa:

6) velallisen rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta 48 §:ssä tarkoitettu kuukauden ajalta laskettava suojaosuuden sekä mahdollisen 49 §:n 2 momentissa tarkoitetun elatusvähennyksen määrä kaksinkertaisena;

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, ulosmittauksesta tulee erottaa myös muita esineitä, jos erottamista voidaan pitää hyväksyttävänä velallisen tai hänen perheenjäsenensä sairauden tai vamman perusteella. Perheenjäsenen erottamisetu on voimassa myös kuolinpesässä.

Jos velallinen on kuolinpesä, ulosmittauksesta tulee vaatimuksesta erottaa kuolinpesään kuuluvista rahavaroista tai muusta vastaavasta omaisuudesta määrä, joka esitetyn selvityksen perusteella tarvitaan kohtuullisten pesänselvityselkojen maksamiseen.

Ulosmittauksesta ei saa erottaa omaisuutta, johon hakijalla on panttioikeus, kun peritään sitä saatavaa, jonka vakuutena omaisuus on.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

48 §

48 §

*Suojaosuus**Suojaosuus*

Määräajoin maksettavan palkan ulosmittauksessa velallisen suojaosuus on *velallisen itsensä osalta 30,75 euroa ja hänen elatuksensa varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta 8,99 euroa* päivässä seuraavaan palkan maksupäivään asti. Suojaosuus lasketaan kuukaudessa 30 päivältä.

Määräajoin maksettavan palkan ulosmittauksessa velallisen suojaosuus on 32,56 euroa päivässä seuraavaan palkan maksupäivään asti. Suojaosuus lasketaan kuukaudessa 30 päivältä.

Puolisolla tarkoitetaan 1 momentissa aviopuolisoa ja avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää. Velallisen elatuksen varassa olevana pidetään henkilöä, jonka saama tulo ei ylitä velallisen itsensä osalta laskettavaa suojaosuutta, ja tällaista lasta siitä riippumatta, osallistuuko myös toinen puoliso hänen elatukseensa. Velallisen maksama elatusapu voidaan ottaa huomioon siten kuin 51, 52 ja 53 §:ssä säädetään.

Suojaosuuden määrä tarkistetaan oikeusministeriön asetuksella vuosittain. Rahamäärien tarkistamiseen sovelletaan kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001). Edellä 1 momentissa säädetty suojaosuuden määrät vastaavat kansaneläkeindeksin pistelukua 1805.

Suojaosuuden määrä tarkistetaan oikeusministeriön asetuksella vuosittain. Rahamäärän tarkistamiseen sovelletaan kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001). Edellä 1 momentissa säädetty suojaosuuden määrä vastaa kansaneläkeindeksin pistelukua 1911.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

49 §

49 §

Määräajoin maksettava palkka

Määräajoin maksettava palkka

Edellä 45–47 §:ssä tarkoitettusta tulopohjasta jätetään ulosmittaamatta:

1) velallisen suojaosuus ja sen lisäksi kolmasosa suojaosuuden ylittävästä palkan osasta (*tulorajaulosmittaus*);

2) kaksi kolmasosaa palkasta, jos palkka on suurempi kuin kaksi kertaa velallisen suojaosuuden määrä;

3) vähemmän kuin 2 kohdassa tarkoitettu määrä, kuitenkin vähintään puolet palkasta, jos palkka on suurempi kuin neljä kertaa velallisen suojaosuuden määrä.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset palkan määrään perustuvasta progressiivisesta asteikosta, jonka mukaan ulosmittaus toimitetaan 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Ulosmitattava määrä lasketaan 1 ja 2 momentin mukaisesti (säännönmukainen määrä).

Määräajoin maksettavasta palkasta ulosmitattava määrä (säännönmukainen määrä) lasketaan siten, että edellä 45–47 §:ssä tarkoitettusta tulopohjasta vähennetään suojaosuus ja vähentämisen jälkeen jäljelle jääneestä palkasta ulosmitataan

1) 50 prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on enintään 1 000 euroa kuukaudessa

2) 60 prosenttia siitä jäljelle jääneistä palkanosasta, joka on yli 1 000 euroa ja enintään 3 000 euroa kuukaudessa

3) 70 prosenttia siitä jäljelle jääneestä palkanosasta, joka on yli 3 000 euroa kuukaudessa.

*Velallisen elatuksen varassa oleva aviopuoliso ja lapsi pienentävät 1 momentissa säädetyllä tavalla laskettua ulosmittauksen määrää 180 eurolla kuukaudessa (**elatusvähennys**).*

Velallisen elatuksen varassa olevana pidetään henkilöä, jonka saama tulo ei ylitä suojaosuutta, ja tällaista lasta siitä riippumatta, osallistuuko myös toinen vanhempi hänen elatukseensa. Velallisen maksama elatusapu voidaan velallisen esittämän selvityksen perusteella ottaa huomioon 2 momentin suuruisena elatusvähennyksenä, kuitenkin siten, että elatusvähennyksen määrä voi olla enintään velallisen maksaman elatusavun määrä.

Voimassa oleva laki

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös velalliselle jo maksettua palkan määrää siltä osin kuin maksukautta on jäljellä.

Ehdotus

Mitä 1–4 momentissa säädetään, koskee myös velalliselle jo maksettua palkan määrää siltä osin kuin maksukautta on jäljellä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut rahamäärät ja elatusvähennyksen määrä tarkistetaan oikeusministeriön asetuksella vuosittain. Rahamäärien tarkistamiseen sovelletaan kansaneläkeindeksistä annettua lakia (456/2001). Edellä 1 ja 2 momentissa säädettyt rahamäärät vastaavat kansaneläkeindeksin pistelukua 1911.

49 a §

Määräajoin maksettava palkka, kun maksajia on enemmän kuin yksi

Jos velallinen saa määräajoin palkkaa kahdelta tai useammalta maksajalta, ulosmittaus toimitetaan siten, että ulosmittaus kohdistetaan määrältään suurimpaan palkkaan ja muut palkkatulot otetaan huomioon ulosmittauksen määrää laskettaessa velallisen tulopohjassa. Jos palkan määrä vaihtelee tai ulosmittausta ei muusta syystä voida toimittaa edellä sanotulla tavalla, ulosmittaus toimitetaan kustakin erästä erikseen noudattaen, mitä 50 §:ssä säädetään muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittaamisesta. Velalliselle tulee aina jäädä suojaosuus lisättynä mahdollisella elatusvähennyksen määrällä.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

50 §

50 §

*Muu kuin määräajoin maksettava palkka**Muu kuin määräajoin maksettava palkka*

Muusta kuin määräajoin maksettavasta palkasta jätetään ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa kustakin palkkaerästä. Jos velallisen palkka vuoden aikana todennäköisesti muodostuu keskimäärin 49 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun suuruiseksi, ulosmittaus toimitetaan mainitun kohdan mukaisesti. Velallista on tällöin kuultava.

Muusta kuin määräajoin maksettavasta palkasta *ulosmitataan 27 prosenttia* kustakin palkkaerästä. Jos näin laskettu ulosmittauksen määrä *kuitenkin muodostuisi todennäköisesti vuoden aikana selvästi pienemmäksi tai suuremmaksi kuin vastaavan suuruisen määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus, ulosmittaus toimitetaan käyttäen vastaavaa ulosmittausprosenttia, kuin ulosmitattaessa samansuuruista määräajoin maksettavaa palkkaa 49, 51 tai 54 §:n mukaan*. Velallista on tällöin kuultava.

51 §

51 §

*Olennaisesti heikentynyt maksukyky**Ulosmittauksen määrän rajoittaminen*

Jos velallisen maksukyky on sairauden, työttömyyden, velallisen maksaman *elatusavun*, tavanomaista suurempien tulonhankkimiskulujen tai muun erityisen syyn vuoksi olennaisesti heikentynyt, palkasta ulosmitataan toistaiseksi tai määrättyä aikana säännönmukaista pienempi määrä.

Jos velallisen maksukyky on olennaisesti heikentynyt tavanomaista suurempien ja välttämättömien tulonhankkimiskulujen, terveydenhuoltomenojen tai muun erityisen syyn vuoksi, palkasta ulosmitataan toistaiseksi tai määrättyä aikana säännönmukaista pienempi määrä tai ulosmittaus jätetään tekemättä.

Ulosottomies voi ulosmittauksen määrän rajoittamista koskevaa pyyntöä käsitellessään velvoittaa velallisen antamaan 3 luvun 52 §:ssä tarkoitetut täytäntöönpanossa tarpeelliset tiedot. Jos velallinen laiminlyö tietojenantovelvollisuutensa, ulosottomies tekee kielteisen päätöksen ulosmittauksen rajoittamista koskevaan pyyntöön.

<i>Voimassa oleva laki</i> 51 a § <i>Lykkäys ulosmittaukseen työllistymisen perusteella</i> Jos velallinen on työsuhteen alkaessa saanut työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettua työttömyysetuutta vähintään 258 päivältä, <i>tulo-rajaulosmittauksessa</i> palkan ulosmittausta on velallisen pyynnöstä lykättävä niin, että lykkäys kestää puolet työsuhteen kestosta, kuitenkin enintään kuusi kuukautta. Lykkäyksen kesto lasketaan työsuhteen alkamisesta, ja lykkäyskuukausien määrä pyöristetään täysiksi kalenterikuukausiksi ylöspäin. Lykkäys voidaan jättää antamatta, jos velalliselle on aiemmin myönnetty lykkäys ja uusi lykkäys vaarantaisi olennaisesti hakijan maksunsaantioikeuden.	<i>Ehdotus</i> 51 a § <i>Lykkäys ulosmittaukseen työllistymisen perusteella</i> Jos velallinen on työsuhteen alkaessa saanut työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettua työttömyysetuutta vähintään 258 päivältä, <i>ja hänen suojaosuuden ylittävä palkkansa ulosmitat-taisiin 49 § 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuna 50 prosentin ulosmittauksena</i>, palkan ulosmit-tausta on velallisen pyynnöstä lykättävä niin, että lykkäys kestää puolet työsuhteen kestosta, kuitenkin enintään kuusi kuukautta. Lykkäyksen kesto lasketaan työsuhteen alkamisesta, ja lykkäyskuukausien määrä pyöristetään täysiksi kalenterikuukausiksi ylöspäin. Lykkäys voidaan jättää antamatta, jos velalliselle on aiemmin myönnetty lykkäys ja uusi lykkäys vaarantaisi olennaisesti hakijan maksunsaantioikeuden.
---	--

Voimassa oleva laki

Ehdotus

52 §

(kumotaan)

Vapaakuukausien perusteet

Sen jälkeen, kun palkan ulosmittaus on jatkunut yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden, ulosmittaus on keskeytettävä määräajaksi (vapaakuukausi), jos:

1) ulosmittaus on toimitettu tuloraja-ulosmittauksena;

2) ulosmittaus on toimitettu 49 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla jättämällä ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa palkasta;

3) velallisen välttämättömät asumiskustannukset tai muut elinkustannukset ovat hänelle ulosmittauksen jälkeen jäävään määrään nähden korkeat; tai

4) keskeyttämiseen on erityinen syy.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

53 §

(kumotaan)

Vapaakuukausien määrä

Tulorajaulosmittauksessa velalliselle on annettava vuosittain kolme vapaakuukautta ilman pyyntöä. Velalliselle, jonka palkan ulosmittaus on toimitettu jättämällä ulosmittaamatta kaksi kolmasosaa palkasta, on annettava vuosittain yksi vapaakuukausi ilman pyyntöä.

Lisäksi tulorajaulosmittauksessa annetaan velallisen pyynnöstä yksi vapaakuukausi vuosittain 52 §:n 3 tai 4 kohdassa tarkoitetulla perusteella. Velalliselle, jonka palkan ulosmittaus toimitetaan muuna kuin tulorajaulosmittauksena, annetaan pyynnöstä vapaakuukausia mainituissa lainkohdissa tarkoitetuilla perusteilla siten, että velallinen voi saada vapaakuukausia enintään yhteensä kolme vuosittain mukaan lukien 1 momentissa tarkoitettu vapaakuukausi. Hakijan suostumuksella vapaakuukausia voidaan kuitenkin hakemuksen raukeamatta antaa enintään kuusi vuosittain.

Velallisella on oikeus saada vapaakuukausia siitä huolimatta, että ulosmittauksen määrää on rajoitettu 51 §:n mukaisesti. Samalla perusteella ei kuitenkaan voida antaa sekä vapaakuukausia että rajoittaa ulosmittauksen määrää.

Muun kuin määräajoin maksettavan palkan ulosmittaus keskeytetään noudattaen soveltuvien osin, mitä tässä pykälässä säädetään.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

54 §

54 §

*Elatusapua**Elatusapu*

Jos perittävänä on sellainen lapselle maksettava elatusapu tai siihen rinnastettava vahingonkorvaus, joka erääntyy jatkuvasti (*juokseva elatusapu*), säännönmukaista suurempi määrä saadaan ulosmitata, jos se on tarpeen palkan maksukautta vastaavan elatusapumäärän suorittamiseksi. Jos juoksevan elatusavun lisäksi perinnässä on aiemmin erääntynyttä elatusapua tai muita saatavia, säännönmukainen ulosmittauksen määrä saadaan ylittää enintään palkan maksukautta vastaavan elatusavun määrällä. Velalliselle on kuitenkin aina jätettävä vähintään kolmasosa palkasta eikä suojaosuutta saa ulosmitata. Muusta kuin määrääjoin maksettavasta palkasta tulee jättää ulosmittaamatta vähintään kolmasosa kustakin palkkaerästä.

Jos palkan ulosmittaus toimitetaan juoksevan tai erääntyneen elatusavun taikka elatusavun ja muun saatavan perimiseksi, velalliselle voidaan antaa vapaakuukausia tai 51 a §:ssä tarkoitettu lykkäys vain painavasta syystä.

Jos perittävänä on sellainen lapselle maksettava elatusapu tai siihen rinnastettava vahingonkorvaus, joka erääntyy jatkuvasti (*juokseva elatusapu*), säännönmukaista suurempi määrä ulosmitataan, jos se on tarpeen palkan maksukautta vastaavan elatusapumäärän suorittamiseksi. Jos juoksevan elatusavun lisäksi perinnässä on aiemmin erääntynyttä elatusapua tai muita saatavia, säännönmukainen ulosmittauksen määrä saadaan ylittää enintään palkan maksukautta vastaavan elatusavun määrällä. *Velalliselle on kuitenkin aina jätettävä suojaosuus lisättynä mahdollisella elatusvähennyksen määrällä.* Muusta kuin määrääjoin maksettavasta palkasta tulee jättää ulosmittaamatta *vähintään 27 %* kustakin palkkaerästä.

Jos palkan ulosmittaus toimitetaan juoksevan tai erääntyneen elatusavun taikka elatusavun ja muun saatavan perimiseksi, velalliselle voidaan antaa 51 a §:ssä tarkoitettu lykkäys vain painavasta syystä.

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
59 §	59 §
<i>Maksusuunnitelma</i>	<i>Maksusuunnitelma</i>
Jos velallinen ilman hyväksyttävää syytä laiminlyö maksusuunnitelman noudattamisen tai selvityksen antamisen eikä laiminlyöntiä voida pitää merkitykseltään vähäisenä, ulosottomies voi päättää maksusuunnitelman raukeamisesta ja välittömästi ulosmitata palkan.	Jos velallinen ilman hyväksyttävää syytä laiminlyö maksusuunnitelman noudattamisen tai selvityksen antamisen eikä laiminlyöntiä voida pitää merkitykseltään vähäisenä, ulosottomies voi päättää maksusuunnitelman raukeamisesta ja välittömästi ulosmitata palkan. <i>Ennen maksusuunnitelman raukeamisesta päättämistä ulosottomiehen on kuultava velallista ulosmittauksen ennakoilmoituksella tai muulla sopivalla tavalla.</i>
60 §	60 §
<i>Asianosaisten maksusopimus</i>	<i>Asianosaisten maksusopimus</i>
Maksusopimuksessa asianosaiset voivat sopia ulosmittauksen määrästä, rajoittaa hakijan saatavan määrää tai ulosmittauksen kestoja taikka sopia siitä, miten varat kohdennetaan hakijan saataville tai saatavan osille. Velalliselle on kuitenkin jätävä 48 §:ssä tarkoitettu suojaosuus.	Maksusopimuksessa asianosaiset voivat sopia ulosmittauksen määrästä, rajoittaa hakijan saatavan määrää tai ulosmittauksen kestoja taikka sopia siitä, miten varat kohdennetaan hakijan saataville tai saatavan osille. Velalliselle on kuitenkin jätävä 48 §:ssä tarkoitettu suojaosuus ja mahdollinen 49 §:n 2 momentissa tarkoitettu elatusvähennys.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

70 §

70 §

Henki- ja eläkevakuutus

Henki- ja eläkevakuutus

Henki- tai eläkevakuutussopimukseen perustuvan oikeuden ulosmittaus koskee mahdollista vakuutuskorvausta ja vakuutuksen takaisinostoarvoa. *Ulosmittauksesta annettu maksukielto on voimassa kerrallaan kolme vuotta. Ulosmittaus ei estä velallista ottamasta vakuutussopimuslain (543/1994) 13 §:ssä tarkoitettua vapaakirjaa.*

Henki- tai eläkevakuutussopimukseen perustuvan oikeuden ulosmittaus koskee mahdollista vakuutuskorvausta ja vakuutuksen takaisinostoarvoa. *Ulosottomiehellä on vastaava oikeus käynnistää vakuutuksen takaisinosto ja hakea korvausta kuin vakuutuksenottajana olevalla velallisella.*

6 luku

6 luku

Jako ja tilitys

Jako ja tilitys

16 §

16 §

Kuolinpesä

Kuolinpesä

Jos vainajan velasta on toimitettu ulosmittaus, varoja ei saa tilittää ennen kuin kuukausi on kulunut perunkirjoituksesta taikka, jos omaisuus on luovutettu pesänselvittäjän hallintoon, ennen kuin velkojen maksamisesta on tehty perintökaaren 19 luvun 12 a §:ssä tarkoitettu sopimus tai pesänselvittäjän päätös, joka on lainvoimainen. Tilitys saadaan kuitenkin toimittaa, jos velkojalla oli panttioikeus ulosmitattuun omaisuuteen tai kuolinpesän hallinto suostuu tilitykseen.

Jos vainajan velasta on toimitettu ulosmittaus, varoja ei saa tilittää ennen kuin kuukausi on kulunut perunkirjoituksesta *tai sen määräajan päättymisestä* taikka, jos omaisuus on luovutettu pesänselvittäjän hallintoon, ennen kuin velkojen maksamisesta on tehty perintökaaren 19 luvun 12 a §:ssä tarkoitettu sopimus tai pesänselvittäjän päätös, joka on lainvoimainen. Tilitys saadaan kuitenkin toimittaa, jos velkojalla on panttioikeus ulosmitattuun omaisuuteen tai kuolinpesän hallinto suostuu tilitykseen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ulosmittaukseen, joka on tehty ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 4 luvun 21 §:n 6 kohtaa.

Palkan ja muun toistuvaistulon ulosmittausta koskevia säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun ulosmittausta koskeva maksukielto on annettu tulon maksajalle ennen lain voimaantuloa. Niihin tulon eriin, joita koskeva pidätysvelvollisuus on syntynyt palkanmaksajalle tai muulle maksukielon saajalle ennen lain voimaantuloa, sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden vapaakuukausisäännösten perusteella ei voida myöntää vapaakuukausia lain voimaantulon jälkeiselle ajalle.

. .

2. Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta

Laki

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 52 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) 52 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

52 §

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Kuntoutujalle tämän lain nojalla maksettavaa kuntoutus- tai kuntoutusrahaetuutta ei saa ulosmitata.

Ehdotus

52 §

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Tämän lain nojalla maksettavaa *kustannusten korvausta* ei saa ulosmitata

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki opintotukilain 44 §:n muuttamisesta

Laki

opintotukilain 44 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 44 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on
 laissa 345/2004, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

44 §

44 §

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Opintorahaa, asumislisää tai opintolainaa ei saa
 ulosmitata.

Asumislisää tai opintolainaa ei saa ulosmitata

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki Työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta

Laki

Työttömyysturvalain 11 luvun 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työttömyysturvalain (1290/2002) 11 luvun 15 §:n 1 momentti,
sellaisena kuin se on osaksi laissa 1457/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

11 luku

Toimeenpanoa koskevat säännökset

15 §

Työttömyysetuuden ulosmittaus

Peruspäivärahaa, työmarkkinatukea ja 8 luvussa tarkoitettua liikkuvuusavustusta ei saa ulosmitata.

Ehdotus

11 luku

Toimeenpanoa koskevat säännökset

15 §

Työttömyysetuuden ulosmittaus

Tämän lain 8 luvussa tarkoitettua liikkuvuusavustusta ei saa ulosmitata.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12 Lagsförslag

1. Lag om ändring av utsökningsbalken

Lag

om ändring av utsökningsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i utsökningsbalken (705/2007) 4 kap. 52 och 53 §, sådana de lyder i lag 1038/2022,
ändras 1 kap. 2 a § 3 mom., 26 § 1 mom. 4 punkten, 3 kap. 33 § 1 mom. och 34 §, 4 kap. 21 § 1 mom. 6 punkten, 48–51 §, 51 a § 1 mom., 54 §, 59 § 2 mom., 60 § 2 mom., 70 § 1 mom. och 6 kap. 16 § 1 mom.,
 av dem 1 kap. 2 a § 3 mom. sådant det lyder i lagarna 778/2019 och 1038/2022, 1 kap. 26 § 1 mom. 4 punkten sådan den lyder i lag 340/2020, 3 kap. 33 § sådan den lyder i lag 778/2019, 4 kap. 48 § sådan den lyder i lag 1078/2023, 4 kap. 51 § sådan den lyder i lag 1038/2022, 4 kap. 51 a § 1 mom. sådant det lyder i lag 60/2018 och 4 kap. 54 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 60/2018, samt
fogas till 4 kap. 21 § ett nytt 3 mom., varvid det nuvarande 3 mom. blir 4 mom., och till 4 kap. en ny 49 a § som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

2 a §

Omfattande verkställighet, basverkställighet och specialverkställighet

Basverkställighet är sådan verkställighet av en betalningsskyldighet i pengar som sker med hjälp av det utsökningsregister som avses i 24 § och via det tekniska gränssnittet i utsökningens informationssystem enligt den paragrafen, eller på något annat sätt med elektroniska metoder i sådana fall där behandlingen av en gäldenärs utsökningsärende inte förutsätter ett personligt sammanträffande med gäldenären. Vid basverkställighet kan gäldenären vara en fysisk person som inte är näringsidkare. Vid basverkställighet kan man

- 1) utmäta sådana inkomster och sådan egendom som inte behöver förvandlas till pengar,
- 2) utföra i 3 kap. 18 och 19 § avsedda interimistiska åtgärder,
- 3) göra en utsökningsutredning i ett enkelt ärende på det sätt som föreskrivs i 3 kap. 60 § 3 mom.,
- 4) utfärda ett i 3 kap. 95 § avsett intyg över hinder, om det har utfärdats ett sådant intyg i fråga om gäldenären vid omfattande verkställighet eller specialverkställighet under det senaste året,
- 5) utfärda ett i 3 kap. 107 § avsett intyg över hinder,
- 6) på begäran ge gäldenären betalningstid på det sätt som föreskrivs i 4 kap. 6 §,
- 7) begränsa eller skjuta upp utmätning av lön på det sätt som föreskrivs i 4 kap. 51 och 51 a §,
- 8) fastställa en betalningsplan för gäldenären på det sätt som föreskrivs i 4 kap. 59 §,
- 9) förrätta utmätning av lön på grundval av ett betalningsavtal på det sätt som föreskrivs i 4 kap. 60 §.

26 §

Registrets datainnehåll

I utsökningsregistret får det samlas och föras in

- 4) sådana av parterna eller utomstående erhållna och av utsökningsmyndigheterna på annat sätt inhämtade uppgifter om gäldenärens hälsotillstånd eller funktionsnedsättning som är nödvändiga för begränsning av utmätningen på lönen på grund av väsentligt nedsatt betalningsförmåga, eller som det annars med tanke på gäldenärens intresse är nödvändigt att föra in,

3 kap.

Allmänna bestämmelser om förfarandet

33 §

Meddelande om anhängighet

När en ansökan har kommit in till den ansvarige utmätningssmannen, ska svaranden utan dröjsmål ges ett meddelande om att ärendet har blivit anhängigt. Ett meddelande behöver inte ges om svarandens vistelseort inte har kunnat redas ut eller om det finns anledning att anta att meddelandet kännbart försvårar verkställigheten. Meddelandet ska innehålla

- 1) uppgift om vilken dag ärendet har blivit anhängigt och behövliga ärendehanteringssuppgifter,
- 2) uppgift om den ansvarige utsökningsöverinspektören eller utsökningsinspektören samt dennes kontaktinformation och även annan behövlig kontaktinformation,
- 3) uppgift om gäldenärens lagenliga rätt att genom ställande av säkerhet förhindra verkställigheten,
- 4) betalningsuppsmaning, flyttningsuppsmaning eller annan uppsmaning att uppfylla den i utsökningsgrunden angivna skyldigheten,
- 5) en uppsmaning att ta kontakt och uppgift om möjligheten att bli hörd,
- 6) uppgift om att utmätning av annat än periodisk inkomst kan förrättas utan förhandsmeddelande och uppgift om att utmätning av periodisk inkomst kan förrättas utan förhandsmeddelande, om en tidigare utmätning av gäldenärens periodiska inkomst har upphört högst tre månader före den nya utmätningen,
- 7) uppgift om gäldenärens rätt att anvisa egendom för utmätning eller eventuellt förhandsmeddelande om utmätning och kallelse till förrättningen,
- 8) annan information och andra meddelanden som anses behövliga.

34 §

Förhandsmeddelande om utmätning och kallelse till förrättning

Utmätning av annat än periodisk inkomst kan förrättas utan förhandsmeddelande, om gäldenären har fått meddelande om anhängighet eller om gäldenären är närvarande vid utmätningssförrättningen. Utmätning kan också förrättas utan förhandsmeddelande, om gäldenärens vistelseort inte har kunnat utredas eller om det finns anledning att anta att meddelandet kännbart försvårar verkställigheten.

Utmätning av periodisk inkomst kan förrättas utan förhandsmeddelande, om en tidigare utmätning av gäldenärens periodiska inkomst har upphört högst tre månader före den nya utmätningen. En tidigare utmätning anses ha upphört den dag då den sista betalningen i utmätningen i fråga betalades till utsökningen. Om det vid den tidigare utmätningen inte har influtit några betalningar till utsökningen, räknas tidsgränsen på tre månader från den tidigare utmätningens dag. Utmätning av periodisk inkomst kan också förrättas utan förhandsmeddelande, om gäldenären är närvarande vid utmätningförrättningen, om gäldenärens vistelseort inte har kunnat utredas eller om det finns anledning att anta att meddelandet kännbart försvårar verkställigheten.

Bestämmelser om innehållet i förhandsmeddelandet utfärdas genom förordning av statsrådet. I förhandsmeddelandet ska gäldenären samtidigt kallas till förrättningen, utom om utmätningförrättningen hålls i utmätningssmannens tjänsterum eller om tid och plats för förrättningen inte kan bestämmas på förhand.

Sökanden kallas till utmätningförrättningen om det behövs för inhämtande av upplysningar eller av annan orsak, till svarandens bostad dock bara om verkställigheten kräver det. Om något hinder inte föreligger, ska till förrättningen också kallas en utomstående som har framställt en invändning eller ett yrkande eller vars rätt annars konstateras bli påverkad av förrättningen.

I fråga om kallelse till andra förrättningar än sådana som avser utmätning föreskrivs särskilt.

4 kap.

Utmätning

21 §

Undantag från utmätning

Om gäldenären är en fysisk person skall från utmätningen undantas

6) av gäldenärens penningmedel eller övriga motsvarande egendom ett belopp som är två gånger det belopp för en månad som avses i 48 § av det skyddade beloppet och av ett eventuellt försörjningsavdrag enligt 49 § 2 mom.,

Om gäldenären är ett dödsbo, ska av de penningmedel som ingår i dödsboet eller av övrig motsvarande egendom på begäran från utmätningen undantas ett belopp som på grundval av framlagd utredning behövs för betalning av skäliga boutredningsskulder.

Från utmätningen får inte undantas egendom som sökanden har panträtt i, när indrivningen gäller den fordran för vilken egendomen utgör säkerhet.

48 §

Skyddat belopp

Vid utmätning av lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen är gäldenärens skyddade belopp 32,56 euro per dag fram till nästa löneutbetalningsdag. Det skyddade beloppet beräknas för 30 dagar per månad.

Det skyddade beloppet justeras årligen genom förordning av justitieministeriet. På justeringen av beloppet tillämpas lagen om folkpensionsindex (456/2001). Det skyddade belopp som anges i 1 mom. motsvarar poängtalet 1911 för folkpensionsindexet.

49 §

Lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen

Det belopp som ska utmätas av lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen (*regelmässigt belopp*) beräknas genom att det skyddade beloppet dras av från den inkomstbas som avses i 45–47 § och av den återstående lönen utmäts

- 1) 50 procent av den del av den återstående lönen som uppgår till högst 1 000 euro per månad,
- 2) 60 procent av den del av den återstående lönen som överstiger 1 000 euro och uppgår till högst 3 000 euro per månad,
- 3) 70 procent av den del av den återstående lönen som överstiger 3 000 euro per månad.

Gäldenärens äkta make och barn som gäldenären försörjer sänker det utmättningsbelopp som beräknats på det sätt som föreskrivs i 1 mom. med 180 euro per månad (*försörjningsavdrag*).

Gäldenären anses försörja en person vars inkomst inte överstiger det skyddade beloppet, och ett sådant barn, oberoende av om även den andra föräldern bidrar till försörjningen av barnet. Underhållsbidrag som gäldenären betalar kan på grundval av gäldenärens utredning beaktas som försörjningsavdrag till det belopp som föreskrivs i 2 mom., dock så att försörjningsavdraget kan uppgå till högst det belopp som motsvarar det underhållsbidrag som gäldenären betalar.

Om lönebetalningsperioden är en annan tidsperiod än en månad, delas vid beräkningen av utmättningsbeloppet de belopp per månad som föreskrivs i 1 och 2 mom. med 30 och multipliceras med antalet dagar i betalningsperioden.

Vad som föreskrivs i 1–4 mom. gäller även ett till gäldenären redan utbetalt lönebelopp, till den del någon del av betalningsperioden återstår.

De belopp som avses i 1 mom. och beloppet av försörjningsavdraget justeras årligen genom förordning av justitieministeriet. På justeringen av beloppen tillämpas lagen om folkpensionsindex (456/2001). De belopp som anges i 1 och 2 mom. motsvarar poängtalet 1911 för folkpensionsindexet.

49 a §

Lön som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen av fler än en betalare

Om gäldenären vid regelbundet återkommande tillfällen får lön från två eller fler betalare, verkställs utmätning så att utmätningen omfattar den lön som uppgår till ett högre belopp och de övriga löneinkomsterna beaktas i gäldenärens inkomstbas vid beräkningen av utmätningens belopp. Om lönebeloppet varierar eller om utmätning av någon annan orsak inte kan verkställas på det sätt som anges ovan, verkställs utmätningen separat på varje post med iakttagande av vad som i 50 § föreskrivs om utmätning av annan lön än sådan som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen. Gäldenären ska alltid få behålla det skyddade beloppet ökat med ett eventuellt försörjningsavdragsbelopp.

50 §

Lön som inte betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen

Av annan lön än sådan som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen utmäts 27 procent av varje lönepost. Om emellertid det utmätningens belopp som beräknats på detta sätt under året sannolikt skulle bli avsevärt mindre eller större än utmätningen av sådan lön till motsvarande belopp som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen, verkställs utmätningen enligt motsvarande utmätningens procent som vid utmätning i enlighet med 49, 51 eller 54 § av sådan lön till samma belopp som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen. Gäldenären ska i detta fall höras.

51 §

Begränsning av utmätningsbeloppet

Om gäldenärens betalningsförmåga är väsentligt nedsatt på grund av osedvanligt stora nödvändiga kostnader för inkomstens förvärvande eller hälso- och sjukvårdsvårdsutgifter eller av någon annan särskild orsak, utmäts av lönen tills vidare eller under en viss tid ett mindre belopp än det regelmässiga beloppet eller genomförs ingen utmätning.

Utmätningssmannen kan vid behandlingen av en begäran om begränsning av utmätningsbeloppet ålägga gäldenären att lämna de upplysningar enligt 3 kap. 52 § som behövs vid verkställigheten. Om gäldenären försummar sin skyldighet att lämna uppgifter, ska utmätningssmannen avslå begäran om begränsning av utmätningen.

51 a §

Uppskov med utmätning på grundval av sysselsättning

Om gäldenären vid den tidpunkt då ett anställningsförhållande inleds har fått arbetslöshetsförmåner enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) för minst 258 dagar och 50 procent av gäldenärens lön som överstiger det skyddade beloppet skulle utmätas i enlighet med 49 § 1 mom. 1 punkten, ska utmätningen av lönen på gäldenärens begäran skjutas upp så att uppskovet varar halva anställningsförhållandets längd, dock i högst sex månader. Uppskovstiden räknas från det att anställningsförhållandet inleddes, och antalet uppskovsmånader avrundas uppåt till hela kalendermånader. Uppskov behöver inte ges om gäldenären tidigare har beviljats uppskov och ett nytt uppskov väsentligt skulle äventyra den sökandes rätt att få betalning.

— — — — —

52 §

Grunderna för fria månader

(upphävs)

53 §

Antalet fria månader

(upphävs)

54 §

Underhållsbidrag

Om indrivningen gäller ett sådant underhållsbidrag för barn eller motsvarande skadestånd som förfaller fortlöpande (*löpande underhållsbidrag*), utmäts ett större belopp än det regelmässiga beloppet, om det är nödvändigt för betalning av det underhållsbidragsbelopp som motsvarar lönebetalningsperioden. Om indrivningen utöver det löpande underhållsbidraget gäller tidigare förfallna underhållsbidrag eller andra fordringar, får det regelmässiga beloppet överskridas med högst det underhållsbidragsbelopp som motsvarar lönebetalningsperioden. Gälldenären ska dock alltid få behålla det skyddade beloppet ökat med ett eventuellt försörjningsavdragsbelopp. Av annan lön än sådan som betalas ut vid regelbundet återkommande tillfällen ska minst 27 procent av varje lönepost undantas från utmätningen.

Om utmätning av lön verkställs för indrivning av ett löpande eller förfallet underhållsbidrag eller för indrivning av ett underhållsbidrag och en annan fordran, kan gälldenären ges uppskov enligt 51 a § endast av vägande skäl.

59 §

Betalningsplan

Om gälldenären utan godtagbar anledning underlåter att iaktta betalningsplanen eller att ge en utredning och underlåtelsen inte kan anses vara obetydlig, kan utmätningssmannen besluta att betalningsplanen förfaller och omedelbart utmäta lönen. Före beslutet att betalningsplanen förfaller ska utmätningssmannen höra gälldenären genom ett förhandsmeddelande om utmätning eller på något annat lämpligt sätt.

60 §

Betalningsavtal parterna emellan

I betalningsavtalet kan parterna avtala om utmätningsbeloppet, begränsa beloppet av sökandens fordran eller utmätningstiden eller avtala hur medlen ska avräknas på sökandens fordran eller på fordrans delar. Gäldenären ska dock få behålla det skyddade belopp som avses i 48 § och ett eventuellt försörjningsavdrag som avses i 49 § 2 mom.

70 §

Liv- och pensionsförsäkring

Utmätningen av en rättighet som grundar sig på ett liv- eller pensionsförsäkringsavtal avser en eventuell försäkringsersättning och försäkringens återköpsvärde. Utmätningssmannen har motsvarande rätt att inleda återköp av en försäkring och att söka ersättning som gäldenären i egenskap av försäkringstagare.

6 kap.

Fördelning och redovisning

16 §

Dödsbo

Har utmätning förrättats för en avliden persons skulder, får medlen inte redovisas förrän en månad har förflutit från bouppteckningen eller från utgången av tiden för bouppteckning eller, om egendomen har överlåtits till förvaltning av en boutredningsman, förrän det beträffande betalningen av skulderna finns ett sådant avtal eller ett sådant lagakraftvunnet beslut av boutredningsmannen som avses i 19 kap. 12 a § i ärvdabalken. Redovisning får dock förrättas, om borgenären har panträtt i den utmäta egendomen eller dödsboets förvaltning ger sitt samtycke till redovisningen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På utmätning som har förrättats före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser i 4 kap. 21 § 6 punkten som gällde vid ikraftträdandet.

Bestämmelserna om utmätning av lön och annan periodisk inkomst tillämpas också när ett betalningsförbud som gäller utmätning har meddelats utbetalaren av inkomst före ikraftträdandet av lagen. På inkomstposter i fråga om vilka lönebetalaren eller någon annan som meddelats betalningsförbud har blivit innehållningsskyldig före ikraftträdandet av lagen tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Fria månader kan inte ges för tiden efter ikraftträdandet av denna lag med stöd av de bestämmelser om fria månader som gällde vid ikraftträdandet.

2. Lag om ändring av 52 § i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner

Lag

om ändring av 52 § i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och
rehabiliteringspenningförmåner (566/2005) 52 § 1 mom. som följer:

52 §

Utmättnings- och överföringsförbud

Kostnadsersättning som betalas med stöd av denna lag får inte utmätas.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3. Lag om upphävande av 25 § 1 mom. i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn

Lag

om upphävande av 25 § 1 mom. i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs 25 § 1 mom. i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

4. Lag om upphävande av 35 § 1 mom. i lagen om garantipension

Lag

om upphävande av 35 § 1 mom. i lagen om garantipension

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs 35 § 1 mom. i lagen om garantipension (703/2010).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

5. Lag om upphävande av 111 § 1 och 2 mom. i folkpensionslagen

Lag

om upphävande av 111 § 1 och 2 mom. i folkpensionslagen

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs 111 § 1 och 2 mom. i folkpensionslagen (568/2007).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

6. Lag om upphävande av 23 § 1 och 2 mom. i lagen om pensionsstöd

Lag

om upphävande av 23 § 1 och 2 mom. i lagen om pensionsstöd

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs 23 § 1 och 2 mom. i lagen om pensionsstöd (1531/2016).

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

7. Lag om ändring av 44 § i lagen om studiestöd

Lag

om ändring av 44 § i lagen om studiestöd

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om studiestöd (65/1994) 44 § 1 mom., sådant det lyder i lag
345/2004, som följer:

44 §

Utmättnings- och överföringsförbud

Bostadstillägg och studielån får inte mätas ut.

Denna lag träder i kraft den 20 .

8. Lag om ändring av 11 kap. 15 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

Lag

om ändring av 11 kap. 15 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) 11 kap. 15 § 1 mom.,
sådant det lyder i lag 1457/2016, som följer:

11 kap.

Bestämmelser om verkställighet

15 §

Utmätning av arbetslöshetsförmåner

Rörlighetsunderstöd enligt 8 kap. får inte utmätas.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9. Lag om upphävande av 54 § i lagen om försäkringsavtal

Lag

om upphävande av 54 § i lagen om försäkringsavtal

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs 54 § i lagen om försäkringsavtal (543/1994), sådan paragrafen lyder i lag 426/2010.

2 §

Denna lag träder i kraft den 20 .

Denna lag tillämpas på försäkringsavtal som ingåtts före ikraftträdandet av lagen.

Liite. Arviomuistio varojen kohdentamisesta saatavan osille ulosottomenettelyssä

1 Muistion tausta ja tarkoitus

Hallitusohjelman mukaan tulojen ulosmittausta yksinkertaistetaan ja **varojen kohdentamista** ja muutostarpeita ulosotossa selvitetään. Hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi oikeusministeriö on asettanut Ulosottosäätelyn kehittäminen – työryhmän ja sen seurantaryhmän toimikaudeksi 12.1.2024–31.1.2025.

Työryhmä on arvioinut muutosehdotusta, jonka mukaan ulosottoon kertyneiden varojen kohdentamista tulisi muuttaa siten, että varat kohdennettaisiin ensi sijassa saatavan pääomalle ja vasta sen jälkeen koroille ja kuluille. Velallinen vapautuisi tällöin vastuistaan nykyistä nopeammin, koska korkokertymä jäisi pienemmäksi. Tässä muistiossa esitetään työryhmän perusteltu näkemys muutosehdotuksesta.

2 Nykytila

2.1 Varojen kohdentamista koskeva lainsäädäntö

Voimassa olevan ulosottokaaren (705/2007) 6 luvun 4 §:n mukaan ulosottomiehen on kohdennettava **ulosottomenettelyssä** kertyneet varat ensin kunkin saatavan korolle, sen jälkeen pääomalle ja viimeksi kuluille, jos asianosaiset eivät ole ulosottokaaren 4 luvun 60 §:n mukaisesti muuta sopineet. Ulosottokaaren 4 luvun 60 §:n nojalla ulosottomies voi tietyin edellytyksin toimittaa palkan ulosmittauksen velallisen ja hakijan tekemän kirjallisen maksusopimuksen perusteella. Pykälän mukaan sopimuksessa voidaan muun ohella sopia siitä, miten varat kohdennetaan hakijan saataville tai saatavan osille.

Ulosottokaaren kohdennusjärjestys vastaa vapaaehtoiseen maksamiseen sovellettavaa kauppakaaren 9 luvun 5 §:ää, jonka mukaan ennen koron maksamista alkoon mitään pääoman maksuksi luettako. Ulosottokaaren 6 luvun 4 § varojen kohdentamisesta lisättiin lakiin vuonna 2007 voimaan tullessa ulosottolainsäädännön kokonaisuudistuksen kolmannessa vaiheessa velallisen oikeudellisen aseman selkeyttämiseksi. Tätä ennen varojen kohdentamisessa

noudatettiin suoraan kauppakaaren säännöstä. Vastaavasta kohdistusjärjestyksestä on säädetty myös muun muassa Ruotsin ulosottomenettelyä koskevassa laissa utsökningsbalken (774/1981).

Varojen kohdentamista ensin pääomalle käsiteltiin ulosottokaaren 6 luvun 4 §:n säätämisen valmistelun yhteydessä. Asiaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 13/2005) päädyttiin esittämään varojen kohdentamista ulosottomenettelyssä vastaavalla tavalla kuin velan vapaaehtoisen maksun yhteydessä. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan **varojen kohdentaminen ensisijaisesti ulosotto-velan pääomalle johtaisi siihen, että viivästyskorko menettäisi merkityksensä myös tuoreiden velkojen perinnässä**. Vanhempien velkojen osalta viivästyskorolla ei ole välttämättä enää vastaavaa merkitystä, erityisesti tilanteessa, jossa velallinen on selvästi maksukyvytön. Suorituksen kohdentaminen ensin pääomalle haluttiin kuitenkin säilyttää velkajärjestelyyn kuuluvana keinona ja päätösvalta velkajärjestelyn aloittamisesta haluttiin säilyttää tuomioistuimilla.

Velkajärjestelylain (57/1993) 25 §:n mukaan **velkajärjestelyssä** voidaan yhtenä mahdollisena velkojen järjestelykeinona määrätä, että velallisen maksusuoritukset on luettava ensin pääoman ja vasta sen jälkeen luottokustannusten lyhennykseksi. Vastaavasta keinosta säädetään **yrityssaneerauksen** osalta yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993) 44 §:ssä. Velkajärjestelyyn tai yrityssaneeraukseen pääseminen edellyttää laissa säädettyjen edellytysten täyttymistä. Päätöksen menettelyn aloittamisesta sekä maksu- tai saneerausohjelman vahvistamisesta tekee tuomioistuin.

2.2 Ulosottomenettely osana insolvenssioikeutta

Ulosotto on viimekätinen keino panna täytäntöön laiminlyödyt siviilioikeudelliset velvoitteet. Jollei velkaa makseta vapaaehtoisesti tai yksityisessä perinnässä, velkojalle ei jää muuta vaihtoehtoa kuin periä saatavaansa ulosottoteitse Ulosottolaitoksen avulla. **Tuomioiden täytäntöönpanolla varmistetaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutuminen**. Oikeuskirjallisuudessa todetun mukaisesti, jos yhteiskunnassa ei olisi järjestelmää, jolla **pyritään saamaan maksukyvyttömäksi tulleen vastapuoli samaan asemaan kuin sopimuksen vapaaehtoisella täyttämällä**, valtiovalta ei ole huolehtinut sille kuuluvista tehtävistä riittävän oikeussuojakoneiston ylläpitämiseksi.¹

1 Linna – Leppänen – Kärki, Ulosotto-oikeus I, 2022, s. 2

Ulosottomenettelyä voidaan pitää yhtenä maksukyvyttömyysoikeuden eli insolvenssioikeuden lajina. Toisin kuin muissa insolvenssioikeuden lajeissa, joita ovat konkurssi, yrityssaneeraus ja yksityishenkilön velkajärjestely, ulosoton aloittaminen ei edellytä tuomioistuimen päätöstä siitä, että velallinen on maksukyvytön tai – kuten yrityssaneerauksessa – että velallista uhkaa maksukyvyttömyys. Velallinen voi joutua ulosottoon myös silloin, kun hän on maksuhaluton.²

Ulosotossa ensisijainen päämäärä on saatavan perintä, mutta ulosottomenettelyyn sisältyy myös paljon velallista suojaavia elementtejä, kuten ulosottooperusteen määräaikaisuus ja siihen liitetty saatavan vanhentuminen. Näiltä osin ulosottomenettelyssä nähtävillä on myös pyrkimys velallisen taloudellisen toimintakyvyn ennallistamiseen (*rehabilitaatio*). *Varsinaisia rehabilitaatiomenettelyjä ovat kuitenkin velkajärjestely ja yrityssaneeraus.* Niissä ensisijainen tavoite on velallisen taloudellisen toimintakyvyn – ja yksityishenkilöiden kohdalla myös sosiaalisen hyvinvoinnin – palauttaminen, vaikkakin myös näihin menettelyihin sisältyy perintätarkoitus maksu- tai saneerausohjelman ajan.³

Ulosottomenettelyn käynnistyminen edellyttää, että ulosoton hakijalla on ulosotto-kaareissa tarkoitettu ulosottooperuste, jossa vastaajalle on asetettu ulosottokaaren soveltamisalaan kuuluva velvoite tai määrätty turvaamistoimi. Velallisen suoritusvelvollisuus on siis ensin tutkittava ja vahvistettava tuomiolla oikeudenkäynnissä ja vasta tämä tuomioistuimen tuomio voidaan panna ulosotossa täytäntöön. Ulosottomenettelyssä noudatetaan keskeisenä sääntönä niin sanottua tutkimiskieltoa, jonka mukaan ulosottomies ei täytäntöönpanoviranomaisena saa tutkia tuomioistuimen antaman tuomion tai muun vastaavan ulosottooperusteen sisällön oikeellisuutta.⁴ **Ulosottomenettelyssä maksuvelvoite pannaan täytäntöön sen sisältöisenä, kuin tuomioistuin on sen tuominnut maksettavaksi.** Tuomiossa vahvistettu maksuvelvollisuus perustuu kyseistä vastuuta koskevaan sääntelyyn ja siihen sopimukseen, johon velallinen on esimerkiksi luottoa ottaessaan sitoutunut.

Tuomioistuinten antamien yksityisoikeudellisten maksutuomioiden lisäksi ulosottomenettelyssä pannaan täytäntöön muun muassa rikosoikeudellisiin tuomioihin perustuvia vahingonkorvaussaatavia, elatusapusaatavia sekä julkisia saatavia verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) mukaisesti. Ulosottokaaren 6 luvun 4 §:n säännöstä varojen kohdentamisesta sovelletaan myös näihin saataviin sekä niiden mahdollisiin viivästyskorkoihin.

2 Linna – Leppänen – Kärki, Ulosotto-oikeus I, 2022, s. 3

3 Linna – Leppänen – Kärki, Ulosotto-oikeus I, 2022, s. 4

4 Linna – Leppänen – Kärki, Ulosotto-oikeus I, 2022, s. 83–84

3 Muutosehdotuksen arviointi

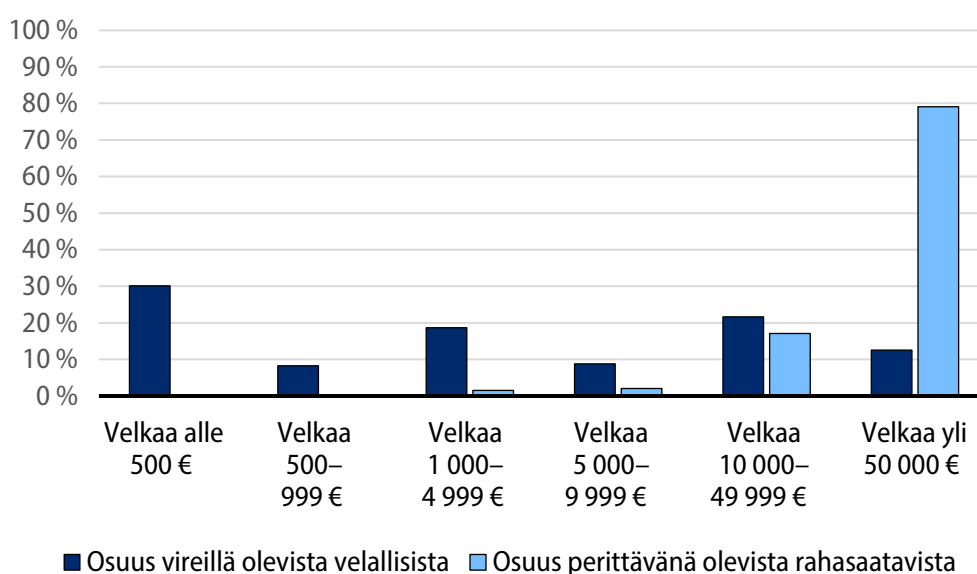
Ulosottomenettelyssä sovellettavan kohdennussäännön muuttaminen siten, että varat kohdennettaisiin ensin pääomalle ja vasta sen jälkeen koroille ja kuluille, merkitsisi sitä, että **velkojen maksaminen olisi velalliselle edullisempaa ulosottomenettelyssä kuin vapaaehtoisesti**. Velan vireilletulo ulosottomenettelyssä johtaisi velallisen maksuvelvollisuuden ja velkojan maksunsaantioikeuden pienenemiseen eli maksuvelvollisuuden sisällön muuttumiseen. Tällainen ulosottoon liittyvä oikeusvaikutus muuttaisi merkittävästi ulosottomenettelyn roolia insolvenssi-oikeudellisessa järjestelmässä. **Ulosottomenettelystä muodostuisi jossain määrin rehabilitaatiomenettely, eikä velkojille jäisi käytännössä lainkaan mahdollisuutta saada pakkotoimin saatavaansa perityksi alkuperäisten sopimusehtojen mukaisesti**. Tämä muuttaisi kaikkien velkojen asemaa ja voisi vaikuttaa luottojen tarjontaan ja luottoehtoihin. Erityisesti vakuudettomien luottojen tarjontaan liittyisi velkojan kannalta merkittävä riski, jos lainan koron ja viivästyskoron täysimääräiseen perimiseen ei olisi tehokasta oikeussuojakeinoja. Tällaisiin vakuudettomiin luottoihin kuuluvat myös pienituloisille ja maksuhäiriömerkinnän vuoksi muutoin luottokelvottomille henkilöille suunnatut hyvinvointialueiden sosiaaliset luotot ja Takuusäätiön pienlainat. Muutoksella voisi olla vaikutusta myös perustuslain turvaamien omaisuudensuojan sekä velkojen ja velallisten yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

Varojen kohdentamisen muuttaminen voi nykyisin tapahtua joko velallisen ja velkojan välisen sopimuksen perusteella tai erikseen säädettyjen edellytysten täyttyessä ja tapauskohtaiseen, tuomioistuimessa tehtävään harkintaan perustuen yksityishenkilön velkajärjestelyn tai yrityssaneerauksen kautta. Esimerkiksi velkajärjestelyyn pääseminen edellyttää velallisen maksukyvyttömyyttä ja sitä, ettei velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan. Lisäksi velkajärjestelyn edellytyksenä on, että maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukyvyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä, tai että velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien veloitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn. Lisäksi edellytetään, ettei mikään velkajärjestelylaissa säädetyistä velkajärjestelyn esteistä täyty tai että järjestelyn myöntämiselle on esteestä huolimatta painavia syitä. Painavien syiden olemassaoloa arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon velallisen toimet velkojen maksamiseksi, velkaantumisen kulunut aika ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojen kannalta.

Ulosottokaaren 6 luvun 4 §:ssä säädetyn kohdennusjärjestyksen muuttaminen tarkoittaisi asiallisesti sitä, että **maksuvelvollisuutta pienennettäisiin kaikilta ulosottovelallisilta riippumatta perinnässä olevien asioiden laadusta, ja pienentämisen ainoana edellytyksenä olisi se, että velkaa peritään ulosottomenettelyssä.** Luonteeltaan summaariseen ulosottomenettelyyn ei ole tarkoituksenmukaista, eikä muun muassa suurten velallis- ja asiamäärien takia mahdollistakaan, rakentaa järjestelmää, jossa varojen kohdentamisessa noudatettava sääntö vaihtelisi eri tilanteissa. **Velallisen maksuvelvollisuutta kevennettäisiin näin ollen kaikilla velallisilla riippumatta esimerkiksi velkaantumisen taustalla olevista syistä, velallisen toimista ja maksukyvyistä, velkojen laadusta tai niiden määrästä.**

Suurella osalla velallisista ulosotossa vireillä olevien velkojen määrä on varsin kohtuullinen ja siten varojen kohdentamiseen liittyvä kevennys **helpottaisi myös niiden velallisten tilannetta, joilla ei olisi tarvetta maksuvelvoitteen keventämiseen.** Seuraava kuvaaja esittää velallisten ja avoinna olevien velkojen jakautumista vuodenvaihteessa 2023 vireillä olevan velkasaldon mukaan. Kuvaajasta havaitaan muun muassa, että noin 38 prosentilla velallisista oli velkaa ulosotossa alle 1 000 euroa ja noin 66 prosentilla alle 10 000 euroa.

Kuvio 5. Velallis- ja velkajakauma vuonna 2023 kokonaisvelan mukaan, velalliset yhteensä. Lähde: Ulosottolaitos

Ehdotusta arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että muutos vaikuttaisi hyvin monenlaisten velkojen maksunsaantiin. Sekä julkisoikeudellisiin että yksityisoikeudellisiin velkoihin liittyy useimmiten velvollisuus viivästyskoron maksamiseen. Kohdentamisjärjestyksellä olisi näin ollen vaikutusta yhtä lailla niin kaupallisiin toimijoihin, julkisoikeudellisiin velkoihin kuin yksityishenkilöihin, jotka hakevat ulosottoa saadakseen suorituksen esimerkiksi elatusapuvelalle, sopimukseen perustuvalle velalle tai rikos- tai vahingonkorvausperusteiselle velalle. Vuonna 2023 ulosotossa vireille tulleet asiat jakautuivat asialajeittain seuraavasti.

Taulukko 12. Ulosotossa vuonna 2023 vireille tulleet asiat asialajeittain.

Lähde: Ulosottolaitos

Asialaji	Asioiden kappalemäärä	Suhteellinen osuus
Verot	594 833	23,2 %
Muut julkisoikeudelliset asiat	983 974	38,4 %
Sakot	307 230	12,0 %
Elatusapuvelat	10 385	0,4 %
Muut yksityisoikeudelliset asiat	665 419	26,0 %
Yhteensä	2 561 841	100 %

Jos ulosottomenettelyssä sovellettaisiin velalliselle edullisempaa kohdentamis-sääntöä kuin vapaaehtoisissa maksuissa, **voisi velalliselle olla edullisempaa jättää velka vapaaehtoisesti maksamatta** ja antaa velkojan viedä saatava ulosottoon. Pääoman asettaminen etusijalle johtaisi siihen, että viivästyskorko menettäisi merkityksensä tuoreidenkin velkojen perinnässä. Tällä olisi **vaikutusta luottojen hintaan ja yleiseen maksumoraaliin**.

Työryhmä on keskustellut myös **vaihtoehdosta, jossa ulosottomies päättäisi maksusuoritusten kohdentamisesta ensisijaisesti saatavan pääomalle tapauskohtaisesti tiettyjen edellytysten täytyessä**. Tällaista menettelyä olisi haastavaa toteuttaa luonteeltaan summaarisessa ulosottomenettelyssä ilman huomattavaa panostusta sekä tietojärjestelmien kehittämiseen että henkilöstön määrään. Menettelyn käyttöön ottaminen muuttaisi ulosottoviranomaisen roolia ja toimivaltaa. Varojen kohdentamista koskeva päätöksenteko tarkoittaisi käytännössä sitä, että **ulosottoviranomainen muuttaisi päätöksellään tuomioistuimen asettamaa tai lainsäädännön perusteella suoraan ulosottokelpoiseksi säädettyä**

maksuvelvoitetta. Työryhmän näkemyksen mukaan tuomioistuimille kuuluvan tuomiovallan siirtäminen ulosottoviranomaiselle ei yksittäistapauksessa ole tarkoituksenmukaista ja asettaisi velalliset ja velkojat eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, ovatko velat ulosottoperinnässä vai eivät. Varojen kohdentamisen harkinnanvarainen muuttaminen ulosottomenettelyssä **muodostaisi kokonaan uuden rehabilitaatiomenettelyn, joka olisi osittain päällekkäinen velkajärjestelyn kanssa.** Tällaisen uuden rinnakkaisen menettelyn luominen ei ole tarkoituksenmukaista eikä kustannustehokasta.

Työryhmällä ei ole tiedossaan, että velallisen kannalta edullinen perittyjen varojen kohdentaminen ensisijaisesti saatavan pääomalle olisi käytössä ulosottoa vastavissa menettelyissä muissa maissa. Esimerkiksi Ruotsissa ulosottoviranomainen Kronofogden vastaa sekä ulosottomenettelyn että velkajärjestelyn toteuttamisesta. Kyse on kuitenkin erillisistä menettelyistä, eikä varojen kohdennusjärjestyksen muuttaminen ole ulosottomenettelyssä mahdollista. Norjassa ulosottoviranomaisen tehtäviä hoitava namsmann voi neuvotella velallisen velkojien kanssa vapaaehtoisesta velkajärjestelystä, mutta mikäli velkojat eivät tähän suostu, velkajärjestelyä haetaan käräjäoikeudelta.

4 Työryhmän johtopäätös

Työryhmän pitää perusteltuna nykyistä sääntelyä, jonka mukaan varojen kohdentamisen muuttaminen velalliselle edullisemmaksi on mahdollista velkajärjestelyn tai yrityssaneerauksen kautta. Sanotut menettelyt mahdollistavat riittävän tapauskohtaisen harkinnan ja maksuvelvoitteen keventämisen vain niiden velallisten osalta, joiden kohdalla keventäminen on perusteltua.

Työryhmä ei pidä perusteltuna valmistella Ulosottosääntelyn kehittäminen -hankkeessa lainsäädäntömuutoksia, joilla velalliselle edullisempi kohdentamisjärjestys toteutettaisiin ulosottomenettelyssä. Tällainen sääntely tekisi ulosottomenettelystä eräänlaisen rehabilitaatiomenettelyn ja vaarantaisi velkojien mahdollisuuden päästä täysimääräisesti oikeuksiinsa. Toimi kohdentuisi perusteettoman laajaan joukkoon velallisia, tekisi ulosottomenettelyn velallisille vapaaehtoista maksamista edullisemmaksi ja vaikuttaisi negatiivisesti yleiseen maksumoraaliin sekä luottoyhteiskunnan toimintaan. **Työryhmä ei pidä perusteltuna myöskään sitä, että velalliselle edullisempi varojen kohdentaminen toteutettaisiin ulosotossa tapauskohtaisesti tiettyjen kriteerien täytyessä.**

Työryhmän näkemyksen mukaan voi olla perusteltua muissa hankkeissa selvittää velkajärjestely- ja saneerausmenettelyn toimivuutta sekä mahdollisuuksia lisätä näiden menettelyjen käyttöä ylivelkatilanteiden ratkaisemiseksi. Mahdollisuutta varojen kohdentamisjärjestyksen muuttamiseen käytetään työryhmän käsityksen mukaan varsin vähän, jos lainkaan, velkojen järjestelykeinona. Tämän voidaan olettaa johtuvan siitä, että kohdennusjärjestyksen muuttaminen harvoin riittää yksinään velallisen taloudellisen tilanteen ratkaisemiseksi ainakaan niillä velallisilla, jotka nykyisin hakeutuvat velkajärjestelyyn tai yrityssaneeraukseen.

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hallituskaudella lisätään tietoisuutta yksityishenkilön velkajärjestelystä ja siihen liittyvistä mahdollisuuksista. Osana hallitusohjelman mukaista velkaantumisilmiön kokonaistarkastelua toteutetaan yksityishenkilön velkajärjestelyn toimivuuden arviointi oikeusministeriön ja VATT:n Datahuoneen yhteistyönä. Datahuoneen selvitystyö valmistuu keväällä 2025, jonka jälkeen oikeusministeriö kokoaa selvityksen ja julkaisee tulokset. Vuoden 2024 aikana käynnistetään lisäksi laaja selvitys, jossa arvioidaan muun muassa, olisiko velkajärjestelymenettelyä mahdollista keventää ja selkeyttää vahvistamalla ulosoton roolia menettelyssä.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-273-8 (PDF)